

แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงด้านกายภาพศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

นายปฏิพันธ์ แทนเมือง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเอกพัฒนศาสตรมหาบัณฑิต

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาเคหกรรม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEVELOPMENT GUIDELINE AND PHYSICAL IMPROVEMENT OF MULTIPURPOSE CENTER
FOR OLDER PERSON

Mr. Patiphan Tanmaung

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Housing Development Program in Real Estate

Development

Department of Housing

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2014

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงด้านกายภาพศูนย์
	เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ
โดย	นายปฏิพัทธ์ แทนเมือง
สาขาวิชา	การพัฒนาสังหาริมทรัพย์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ไตรรัตน์ จารุทัศน์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจฤดี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุปรียา หิรัญโร)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ไตรรัตน์ จารุทัศน์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จิราพร เกศพิชญวัฒนา)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ กุฎอินทร์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร)

ปฏิพันธ์ แทนเมือง : แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงด้านกายภาพศูนย์เอนกประสงค์
สำหรับผู้สูงอายุ (DEVELOPMENT GUIDELINE AND PHYSICAL IMPROVEMENT OF
MULTIPURPOSE CENTER FOR OLDER PERSON) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ.
ไตรรัตน์ จารุทัศน์, 183 หน้า.

ปัจจุบันหลายประเทศ อัตราการเพิ่มประชากรเริ่มลดลง ซึ่งหมายความว่า มีอัตราการเกิดและอัตราการตาย ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง
อย่างมากในโครงสร้างประชากร โดยองค์การ สหประชาชาติ ให้นิยามว่า ประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นสัดส่วนเกิน 10% หรืออายุ 65 ปีขึ้นไป
เกิน 7% ของประชากรทั้งประเทศ ถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged
Society) เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปี เพิ่มขึ้นเป็น 20% และอายุ 65 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็น 14% ประเทศไทยมีระยะเวลาในการเตรียมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดย
สมบูรณ์ระยะเวลาเพียง 22 ปี สำหรับประเทศไทยจากการสำรวจข้อมูลด้านประชากรของกองข้อมูลที่อยู่อาศัย ฝ่ายวิชาการและพัฒนาที่อยู่อาศัย การ
เคหะแห่งชาติ พบว่าในปี.ศ. 2553 มีจำนวนผู้สูงอายุประมาณ 7.6 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 11.36 ของประชากรทั้งหมด และคาดการณ์ว่าในปี
2568 จะเพิ่มขึ้นเป็น 14.4 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด และจากปัญหาทางด้านโครงสร้างของประชากร ทำให้เกิดข้อเท็จจริงที่ว่า
ในอนาคตจะเกิดภาวะการขาดแคลนผู้ดูแลผู้สูงอายุ โดยประชากรวัยทำงานจะเกิดการดูแลผู้สูงอายุและวัยเด็กมากยิ่งขึ้น ผลการศึกษาพบว่าแนว
ทางการพัฒนาด้านกายภาพศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุนั้นต้องมีการใช้หลักการออกแบบ UNIVERSAL DESIGN มาเป็นหลักในการออกแบบและ
ปรับปรุงศูนย์ฯเดิมให้ได้คุณภาพ เน้นในด้านความปลอดภัย ความสะดวกสบายแก่ผู้สูงอายุ และการใช้พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับกิจกรรมของ
ศูนย์ฯให้ได้มากที่สุด โดยศูนย์ฯที่พบในประเทศไทยปัจจุบันนี้มี 2 ประเภทหลัก กล่าวคือ ศูนย์เอนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุประเภทที่ไม่เก็บค่าบริการ มี
หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ดูแลทั้งเรื่องการบริหารจัดการ และงบประมาณ และศูนย์เอนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุประเภทที่เก็บค่าบริการปัจจุบันเริ่มมีในแต่ละ
พื้นที่มากขึ้น โดยมีทั้งภาครัฐดูแล และส่วนของเอกชน

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องคือ แนวคิดให้ผู้สูงอายุอาศัยในที่เดิม สอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมด้านการดูแลผู้สูงอายุของ
ประเทศไทย และความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่างเห็นตรงกันและให้ความสำคัญส่งเสริมให้ผู้สูงอายุอาศัยในที่อยู่อาศัยเดิม ที่มีความคุ้นเคยกับ
สภาพแวดล้อมและสังคม โดยใช้การปรับปรุงทางด้านกายภาพและการบริหารจัดการของศูนย์เอนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุให้เข้าถึงชุมชนมากขึ้น บริการให้มี
ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้ามาใช้บริการศูนย์ฯได้อย่างปลอดภัย และมีความสุข ส่งเสริมให้ครอบครัวและท้องถิ่นมีส่วนร่วมและมี
บทบาทในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น

ภาควิชา เคหการ ลายมือชื่อนิสิต .....

สาขาวิชา การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

ปีการศึกษา 2557

5673566925 : MAJOR REAL ESTATE DEVELOPMENT

KEYWORDS: OLDER PERSONS / UNIVERSAL DESIGN / MULTIPURPOSE SENIOR CENTER
 PATIPHAN TANMAUNG: DEVELOPMENT GUIDELINE AND PHYSICAL
 IMPROVEMENT OF MULTIPURPOSE CENTER FOR OLDER PERSON. ADVISOR:
 ASSOC. PROF. TRIRAT JARUTACH, 183 pp.

Many countries rates of population growth are in decline. This means that the difference between birth rate and death rate will result in dramatic changes in the population structure, in which the UN defines countries where the population aged 60 and over accounted for more than 10% or age 65 years or more than 7% of the population are growing substantially. The number of developing countries that are now defined as either aging societies or aged societies (where the proportion of population aged 60 years increased to 20% and 65 years old to a 14% growth rate) are increasing at a faster rate than that of the number of developed countries in the same situations. However, it has been found that developing countries have more time to prepare for the eventuality of an aged society Thailand has had a period of 22 years to prepare for an aged society The National Housing Authority found that in 2553 there were approximately 7.6 million elderly people in Thailand, accounting for 11.36 percent of the total population, and predicted that by the year 2568 this figure will increase to 14.4 million people, representing 20 percent of the total population. This suggests structural problems in the future population, especially. That there will be a shortage of those who care for the elderly. The shrinking size of the working age population will receive a heavier burden from the elderly and young children , and the results showed that the development of physical, multi-purpose centers for the elderly that requires the use of design principles UNIVERSAL DESIGN is mainly engaged in designing and updating. The center provides care and comfort, with an emphasis on safety, for the elderly. The use of efficient space for the center's activities by the Centre in Thailand currently has two main types, namely multi-purpose centers for the elderly that are free of charge. The government is a trustee of both the Management and Budget, such as a third-old center, elderly communities in the state to take over the care of the district. Administration organizations, etc. and the Senior center Category currently charge more in each room. The public administrator and private equity categories of such centers improve the lives of the elderly in Nonthaburi. including. the concept for the elderly living in the same place. consistent with the guidelines for care of the elderly. Experts agree and give priority to encourage the elderly to live in their existing home, so that they may stay in a familiar environment and social situation. By improving the facilities and management of multi-purpose center for the elderly to reach more communities. Services will increase levels of efficiency so that the elderly can come to a safe and happy family and encourage local involvement and a greater role in caring for the elderly.

Department: Housing Student's Signature .....

Field of Study: Real Estate Development Advisor's Signature .....

Academic Year: 2014

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ไตรรัตน์ จารุทัศน์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ในมุมมองที่หลากหลาย ด้านและ ให้ความช่วยเหลือ ตลอดระยะเวลาการทำวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้เข้าพบเพื่อสัมภาษณ์และสอบถามความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้ ศ.ศศิพัฒน์ ยอดเพชร กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ คุณพัชรพิชา ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ นครนนทบุรีคุณมานพ ต้นสุภายน รองนายกเทศมนตรีฯ ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุหนองตองพัฒนาอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ คุณอัจฉราพรรณ ธโนทัย ผู้อำนวยการศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ คุณวัลย์ลิกา สรรเสริญชูโชติ ผู้อำนวยการศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง จังหวัดกรุงเทพมหานคร คุณจรรवरณ รองผู้ว่าการเคหะแห่งชาติ คุณอรรถกร ทองเพชร สถาปนิก 8 ฝ่ายพัฒนาและฟื้นฟูเมือง การเคหะแห่งชาติ

ขอขอบคุณคณาจารย์ประจำที่ภาควิชาเคหการทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และให้คำแนะนำทุกอย่าง รวมถึงเจ้าหน้าที่ในภาควิชาเคหการทุกคนที่คอยช่วยเหลือและให้คำแนะนำที่ดีมาโดยตลอด

ขอบคุณบิดา มารดา นางสาว และทุกคนในครอบครัวที่ช่วยเหลือส่งเสริมตลอดระยะเวลาของการศึกษาจนถึงระดับปริญญาโท พี่น้องและเพื่อนที่ทำงานที่ให้ความช่วยเหลือต่างๆ และผู้ที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ที่มีส่วนร่วม คอยให้คำปรึกษาแนะนำตลอดระยะเวลาการศึกษา รวมถึงบุคคลที่อยู่เบื้องหลังแห่งความสำเร็จทุกท่าน จนสามารถทำให้การทำวิทยานิพนธ์สำเร็จ ลุล่วงด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	50
สารบัญแผนภูมิ.....	50
สารบัญภาพ.....	50
บทที่ 1.....	50
บทนำ.....	50
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	50
1.1.สถานการณ์ด้านประชากรในประเทศไทย.....	51
1.1.1 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุของประชากร.....	51
2. จำนวนและสัดส่วนของประชากรสูงอายุ.....	52
3. อัตราเพิ่มของประชากรรวมเปรียบเทียบกับประชากรวัยสูงอายุ.....	53
4. วัตถุประสงค์.....	60
5. ขอบเขตงานวิจัย.....	61
5.1 ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง.....	61
5.1.1 ขอบเขตประชากร.....	61
5.1.2 ขอบเขตสถานที่ทำการศึกษา.....	61
5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา.....	61
5.2.1 ขอบเขตด้านกายภาพและเทคโนโลยี.....	61
5.2.2 ขอบเขตด้านระบบบริการ.....	61

6. แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย หรือสมมติฐานที่เกี่ยวข้อง	61
7. งานวิจัยและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง	62
8. วิธีดำเนินการวิจัย.....	62
9. ประโยชน์ที่จะได้รับ	65
บทที่ 2	67
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	67
2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1	67
2.1.1 พัฒนาการของสิทธิพลเมือง (Citizenship and Social Class)	67
2.1.2 แนวคิดคุณภาพชีวิต	68
2.1.3 แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์	69
2.1.4 แนวคิดการให้ผู้สูงอายุอาศัยในที่เดิม (Aging in place)	69
2.1.5 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564).....	70
2.1.6 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	70
2.1.7 แนวคิดพื้นฐานในการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ.....	71
2.1.7.1 แนวคิดด้านมนุษยธรรม (Humanitarian Aspect of Aging).....	71
2.1.7.2 แนวคิดด้านการพัฒนา (Development of the Aging).....	72
2.1.8 แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไข ป้องกันและรักษาผู้สูงอายุ (Preventive, Curative Concept)	73
2.1.9 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงในชีวิต (Social Security Concept).....	73
2.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2	73
2.2.1 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546.....	73
2.2.2 Universal Design การออกแบบเพื่อคนทั้งมวล.....	74
บทที่ 3	77

ระเบียบวิธีการวิจัย	77
3.1 วิธีดำเนินการวิจัย	77
3.2 ขั้นตอนในการคัดเลือกศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุที่ทำการศึกษา	78
3.3 วิธีการเก็บข้อมูล.....	81
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	83
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	83
3.6 การนำเสนอข้อมูล.....	85
บทที่ 4.....	86
ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ.....	86
4.1 ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี.....	86
4.1.1 ด้านประชากรและสังคมข้อมูลทั่วไป	86
4.1.2 วัตถุประสงค์ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี	87
4.1.3 ภาพแสดงบรรยากาศและกิจกรรมในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาล นนทบุรี	90
4.1.4 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศูนย์อเนกประสงค์.....	92
4.1.4.1 การเข้าถึงพื้นที่.....	92
4.1.4.2 ลักษณะกายภาพภายนอกอาคารของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี	93
4.1.4.3 ลักษณะทางกายภาพภายในอาคารของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนนทบุรี	95
4.2 ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุหนองตอง จังหวัดเชียงใหม่.....	96
4.2.1 ข้อมูลทั่วไปของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุหนองตอง จังหวัดเชียงใหม่.....	96
4.2.2 กระบวนการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา...97	

4.2.3 บทบาทของคนในท้องถิ่นต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลหนอง ทองพัฒนา บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการผลักดันการพัฒนารูปแบบการจัด สวัสดิการผู้สูงอายุ	98
4.2.3.1 ศูนย์ที่ 1 คือศูนย์อเนกประสงค์ผู้สูงอายุป่าเป้า	100
จะเด่นในเรื่องของการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ	100
4.2.3.2 ศูนย์ที่ 2 คือศูนย์อเนกประสงค์ผู้สูงอายุวัดหนองทอง	101
จะเด่นและชัดเจนในเรื่องของการศึกษาเรียนรู้ถ่ายทอดและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	101
4.2.3.3 ศูนย์ที่ 3 คือศูนย์อเนกประสงค์ผู้สูงอายุपालาน	101
จะมีจุดเน้นในเรื่องของการบำบัดและฟื้นฟูผู้สูงอายุในระยะยาวโดยกิจกรรมและ กายภาพบำบัด นอกจากนี้ยังมีบริการนวดแผนไทย ตอกเส้น และการฝังเข็ม	101
4.2.4 บทบาทขององค์กรชุมชน ในการผลักดันการพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการ ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองทองพัฒนา	102
4.2.5 บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ ในการผลักดันการพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการ ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองทองพัฒนา	103
4.2.6 ภาพแสดงบรรยากาศและกิจกรรมในศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ	107
4.3 ศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ.....	111
4.3.1 ลักษณะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุที่มาใช้บริการศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่ง ครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ.....	115
4.3.2 การบริหารจัดการและกิจกรรมในศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ	115
4.3.3 ภาพแสดงบรรยากาศและกิจกรรมในศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ	117
4.4 ศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง สมุทรปราการ ในพระอุปถัมภ์ฯ.....	119

โครงการสายใยรักแห่งครอบครัวในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร	119
4.4.1 ลักษณะทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และประชากรผู้สูงอายุของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง สมุทรปราการ ในพระอุปถัมภ์ฯ.....	119
4.4.1.1 ด้านประชากรและสังคมข้อมูลทั่วไปของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง สมุทรปราการ ในพระอุปถัมภ์ฯ.....	119
4.4.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุที่มาใช้บริการศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง สมุทรปราการ ในพระอุปถัมภ์ฯ.....	123
4.4.3 การบริหารจัดการและกิจกรรมในศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง สมุทรปราการ ในพระอุปถัมภ์ฯ	123
4.4.4 ภาพแสดงบรรยากาศและกิจกรรมในศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ.....	124
ในพระอุปถัมภ์ฯ	124
บทที่ 5	126
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	126
5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่ทำการศึกษา.....	126
5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ	126
5.1.2 โครงสร้างการดำเนินงานของศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ	127
5.1.3 ลักษณะและพฤติกรรมการใช้ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ	129
5.1.4 ลักษณะกิจกรรมของศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ	130
5.1.5 อุปสรรคการใช้ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ	135
5.1.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ.....	145
5.1.5.1 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	146
5.1.6 สรุป	162

5.1.7 สรุปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย.....	164
บทที่ 6	169
สรุปและข้อเสนอแนะ	169
6.1 ลักษณะทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ของผู้สูงอายุที่มาใช้บริการศูนย์ฯ.....	169
6.2 แนวทางการพัฒนาศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุทั้งภาครัฐและเอกชน.....	170
6.3 แนวทางการออกแบบปรับปรุงและพัฒนาศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุตามหลักการ UNIVERSAL DESIGN.....	173
6.4 ข้อเสนอแนะ	176
6.4.1 ข้อเสนอแนะในการนำการวิจัยไปใช้.....	176
6.4.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป.....	177
รายการอ้างอิง.....	178
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	182

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 จำนวนและสัดส่วนประชากรสูงอายุ จำแนกตามกลุ่มอายุ	53
ตารางที่ 2 ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย	65
ตารางที่ 3 สรุปตัวแปรที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัย.....	84
ตารางที่ 4 แสดงกิจกรรมของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี.....	89
ตารางที่ 5 การจัดสวัสดิการที่เกิดจากการร่วมบูรณาการกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำงานในพื้นที่	107
ตารางที่ 6 ฝั่งการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ.....	134
ตารางที่ 7 แหล่งรายได้หลักของประชากรสูงอายุ.....	140
ตารางที่ 8 ร้อยละของผู้สูงอายุที่ทำงานจำแนกตามอาชีพ	166

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 1 อัตราร้อยละผู้สูงอายุ (มากกว่า60 ปีขึ้นไป) ในทวีปต่างๆ ปี ค.ศ.1995	51
แผนภูมิที่ 2 สัดส่วนประชากรวัยเด็ก วัยแรงงานและผู้สูงอายุ พ.ศ.2553 – พ.ศ.2583.....	52
แผนภูมิที่ 3 อัตราการเพิ่มประชากรรวม เปรียบเทียบกับประชากรวัยสูงอายุ พ.ศ.2553-2583	53
จากข้อมูลเบื้องต้นทั้งหมดจึงสรุปเป็นแนวทางการทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาด้านกายภาพ ของศูนย์ฯได้ดัง แผนภูมิที่ 4 วิธีการและขั้นตอนการดำเนินงานแนวทางการพัฒนาและปรับปรุง ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ.....	63
แผนภูมิที่ 5 วิธีการและขั้นตอนการดำเนินงานแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงศูนย์ เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ.....	64
แผนภูมิที่ 6 แสดงแนวความคิดเรื่อง Aging in place	70
แผนภูมิที่ 7 จำนวนผู้สูงอายุที่ทำงานจำแนกตามเพศ พ.ศ.2555.....	137
แผนภูมิที่ 8 ร้อยละของผู้สูงอายุที่ทำงานจำแนกตามอาชีพและเพศ พ.ศ.2555.....	138
แผนภูมิที่ 9 ร้อยละของผู้สูงอายุที่ทำงานจำแนกตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญและเพศ	139
แผนภูมิที่ 10 ค่าจ้าง/เงินเดือนเฉลี่ยของผู้สูงอายุที่ทำงาน จำแนกตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ สำคัญและเพศ พ.ศ.2555.....	140

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการคัดเลือกศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุเป็นกรณีศึกษา.....	80
ภาพที่ 2 ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี	86
ภาพที่ 3 โยคะ	
ภาพที่ 4 บริการเก้าอี้วนด์ไฟฟ้า.....	90
ภาพที่ 5 เครื่องออกกำลังกาย	
ภาพที่ 6 บริการห้องสมุด.....	90
ภาพที่ 7 ตารางเก้าอี้	
ภาพที่ 8 ดนตรีไทย.....	90
ภาพที่ 9 จินกังกง ไท้เก๊ก ฝ่าหลุนต้าฝ่า	
ภาพที่ 10 ปิงปอง.....	91
ภาพที่ 11 คาราโอเกะ ฝึกการออกเสียงและร้องเพลง	
ภาพที่ 12 ลีลาศหมู่(ไลน์แดนซ์) ลีลาศ	91
ภาพที่ 13 ดนตรีสากล	
ภาพที่ 14 การเตรียมพร้อมอุบัติเหตุฉุกเฉิน	91
ภาพที่ 15 แผนที่แสดงการเข้าถึงพื้นที่ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนคร นนทบุรี ...	92
ภาพที่ 16 แผนที่ทางอากาศแสดงตำแหน่งที่ตั้งของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนคร นนทบุรี.....	93
ภาพที่ 17 ภาพแสดงผังอาคารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนนทบุรี	94
ภาพที่ 18 ภาพแสดงแบบจำลองอาคารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนนทบุรี.....	94
ภาพที่ 19 ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุหนองตอง จังหวัดเชียงใหม่	96
ภาพที่ 20 แผนที่บริเวณชุมชนท้องถิ่นโดยรอบศูนย์ฯ.....	98
ภาพที่ 21 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งบริเวณศูนย์	100
ภาพที่ 22 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งบริเวณศูนย์ฯ.....	101
ภาพที่ 23 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งบริเวณศูนย์ฯ.....	101

ภาพที่ 24 บรรยากาศภายในศูนย์	
ภาพที่ 25 บรรยากาศภายในศูนย์	107
ภาพที่ 26 บริเวณให้ความรู้ด้านสุขภาพ	
ภาพที่ 27 ห้องประชุม	108
ภาพที่ 28 ด้านหน้าอาคาร	
ภาพที่ 29 ด้านหน้าอาคาร	108
ภาพที่ 30 ด้านหน้าอาคาร	
ภาพที่ 31 บริการด้านการแพทย์บำบัด	108
ภาพที่ 32 บริการด้านการแพทย์บำบัด	
ภาพที่ 33 เครื่องออกกำลังกายที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง	109
ภาพที่ 34 บริการด้านการแพทย์บำบัด	
ภาพที่ 35 เครื่องออกกำลังกายที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง	109
ภาพที่ 36 ห้องน้ำ	
ภาพที่ 37 เครื่องออกกำลังกายที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง	109
ภาพที่ 38 เครื่องออกกำลังกายที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง	
ภาพที่ 39 บริการด้านการแพทย์บำบัด	110
ภาพที่ 40 บริการด้านการแพทย์	
ภาพที่ 41 เครื่องออกกำลังกายที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง	110
ภาพที่ 42 เครื่องออกกำลังกายที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง	
ภาพที่ 43 บริเวณให้ความรู้ด้านสุขภาพ	110
ภาพที่ 44 ลานเวทีกิจกรรม	
ภาพที่ 45 ลานเวทีกิจกรรม	111
ภาพที่ 46 ลานเวทีกิจกรรม	
ภาพที่ 47 ป้ายผู้สูงอายุ	111
ภาพที่ 48 ศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ	112
ภาพที่ 49 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ	113

ภาพที่ 50 แผนผังแสดงโครงสร้างการบริหารของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ	116
ภาพที่ 51 กราฟแสดงอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ.....	116
ภาพที่ 52 ตารางแสดงกิจกรรมของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ใน พระอุปถัมภ์ฯ.....	117
ภาพที่ 53 บรรยากาศภายนอกอาคาร	
ภาพที่ 54 ทางลาด	
ภาพที่ 55 เครื่องออกกำลังกาย	117
ภาพที่ 56 บรรยากาศภายนอกอาคาร	
ภาพที่ 57 ทางลาดที่ทำขึ้นเองภายหลัง.....	118
ภาพที่ 58 ทางเข้าศูนย์ฯ ฝึกทางด้านคอมพิวเตอร์	
ภาพที่ 59 มุมสวนพักผ่อน	118
ภาพที่ 60 สนามเด็กเล่น	
ภาพที่ 61 ด้านหลังอาคาร	118
ภาพที่ 62 ลานกิจกรรมด้านหน้าอาคาร	
ภาพที่ 63 บันไดขึ้นชั้น 2.....	119
ภาพที่ 64 ห้องประชุม	
ภาพที่ 65 รวบรวมช่วยพยุง.....	119
ภาพที่ 66 ศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง สมุทรปราการ ในพระอุปถัมภ์ฯ.....	120
ภาพที่ 67 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง สมุทรปราการ ในพระอุปถัมภ์ฯ.....	121
ภาพที่ 68 บรรยากาศด้านหน้าอาคาร	
ภาพที่ 69 ลานกิจกรรมด้านหน้า.....	124
ภาพที่ 70 ลานกิจกรรมด้านหน้า	
ภาพที่ 71 ทางลาด	124

ภาพที่ 72 ทางเดินชั้น 2	
ภาพที่ 73 น้ำดื่มบริการ	
ภาพที่ 74 สนามเด็กเล่น.....	124
ภาพที่ 75 ลานกิจกรรม	
ภาพที่ 76 ลิฟท์.....	125
ภาพที่ 77 ห้องอบรม	
ภาพที่ 78 ห้องเรียนสอนอาชีพเสริม	125
ภาพที่ 79 ห้องเรียนสอนอาชีพเสริม	
ภาพที่ 80 ห้องออกกำลังกาย	125
ภาพที่ 81 ห้องสมุด	
ภาพที่ 82 ห้องดูแลเด็กเล็ก	125
ภาพที่ 83 แผงการจัดตั้งศูนย์เนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ.....	128
ภาพที่ 84 แผงการจัดตั้งศูนย์เนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ.....	129
ภาพที่ 85 ลักษณะของกิจกรรมในศูนย์เนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ.....	131
ภาพที่ 86 เพิ่มทางลาดให้สามารถขึ้นลงได้สะดวกกับทุกคน.....	173
ภาพที่ 87 เพิ่มพื้นที่ลานอเนกประสงค์.....	173
ภาพที่ 88 แก้ไขให้สัญลักษณ์มีขนาดใหญ่ขึ้น.....	174
ภาพที่ 89 เพิ่มป้ายบอกทางให้ชัดเจนและเข้าใจง่าย.....	174
ภาพที่ 90 เพิ่มราวจับป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในห้องน้ำ.....	175
ภาพที่ 91 เปลี่ยนเป็นประตูบานเลื่อนเพื่อสะดวกแก่ผู้สูงอายุมากขึ้น.....	175
ภาพที่ 92 ขยายขนาดทางเดิน เพิ่ม warning blockป้องกันอันตรายแก่ผู้สูงอายุ.....	175
ภาพที่ 93 ปรับขนาดทางเดินให้เดินได้สะดวก และไม่มีสิ่งกีดขวาง	176

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

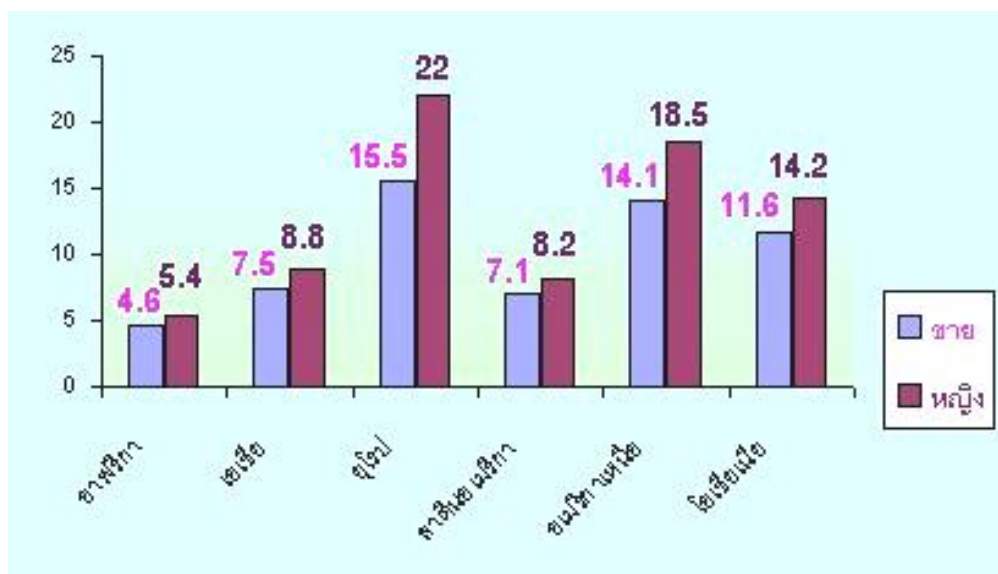
สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) มีนิยามที่ให้ไว้โดยองค์การสหประชาชาติว่าประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ในสัดส่วนเกินร้อยละ 10 หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ

สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aging Society) มีนิยามที่ให้ไว้โดยองค์การสหประชาชาติว่า สัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีเพิ่มเป็นร้อยละ 20 และอายุ 65 ปีขึ้นไป เพิ่มเป็นร้อยละ 14 โดยส่วน ของประเทศไทยมีการคาดการณ์ว่าพ.ศ. 2543-2573 คาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 15.7 ในปี 2573 ส่วนประชากรวัยเด็ก (0-14 ปีขึ้นไป) มีแนวโน้มลดลงอย่างรวดเร็วจากร้อยละ 24.6 ในปี พ.ศ. 2543 เหลือร้อยละ 11.2 ในปี พ.ศ. 2573

ในปี 1950 ทั่วโลกมีจำนวนผู้สูงอายุ (มากกว่า 60 ปีขึ้นไป) จำนวน 205 ล้านคน โดยสัดส่วน ของผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมดนั้น ทวีปยุโรปมีอัตราร้อยละของผู้สูงอายุมากที่สุด คือร้อยละ 15.5-22.0 รองลงมา ทวีปอเมริกาเหนือและโอเชียเนีย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยกลุ่ม ประเทศกำลังพัฒนามีร้อยละของผู้สูงอายุระหว่าง 7-8 และทวีปอาฟริกาซึ่งมีการพัฒนาต่ำสุดมี สัดส่วนผู้สูงอายุต่ำที่สุดคิดเป็นร้อยละ 4-5¹

---

¹ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อัตราร้อยละและจำนวนผู้สูงอายุ ในทวีปต่างๆ ปี ค.ศ.2025 (ออนไลน์), 2012. แหล่งที่มา : www.cps.chula.ac.th/pop_info/thai/nop7/aging/stat15.html

แผนภูมิที่ 1 อัตราร้อยละผู้สูงอายุ (มากกว่า 60 ปีขึ้นไป) ในทวีปต่างๆ ปี ค.ศ. 1995²

จากอัตราส่วนแผนภูมิที่ 1 พบว่าประเทศกำลังพัฒนามีอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุเร็วกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่กลับพบว่าประเทศที่กำลังพัฒนามีระยะเวลาในการเตรียมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์น้อยกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว

1.1. สถานการณ์ด้านประชากรในประเทศไทย

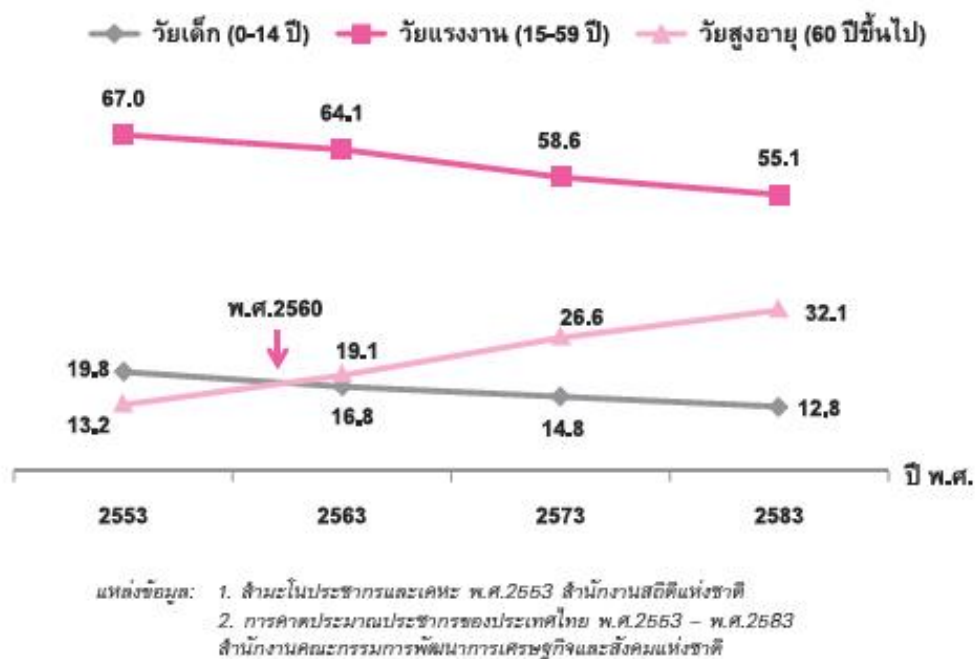
1.1.1 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุของประชากร

โครงสร้างทางอายุของประชากรแสดงด้วยสัดส่วนของประชากรในวัยต่างๆ เมื่อจำแนกประชากรออกเป็นกลุ่มอายุ 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

- ประชากรวัยเด็ก (อายุน้อยกว่า 15 ปี)
- วัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี)
- วัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป)

จากข้อมูลพบว่าในระหว่างปี พ.ศ. 2553 – พ.ศ. 2583 สัดส่วนของประชากรวัยเด็ก และวัยแรงงาน มีแนวโน้มลดลง และสัดส่วนของ ประชากรสูงอายุ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 13.2 ใน พ.ศ. 2553 เป็นร้อยละ 32.1

² วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อัตราร้อยละและจำนวนผู้สูงอายุในทวีปต่างๆปี ค.ศ. 2050 (ออนไลน์), 2012. แหล่งที่มา :

แผนภูมิที่ 2 สัดส่วนประชากรวัยเด็ก วัยแรงงานและวัยสูงอายุ พ.ศ.2553 - พ.ศ.2583¹

2. จำนวนและสัดส่วนของประชากรสูงอายุ

จากตารางที่ 1.1 พบว่ามีสัดส่วนของผู้สูงอายุวัยปลาย(อายุ80ปีขึ้นไป) ที่เพิ่มขึ้นอยู่ที่ร้อยละ 12.7 หรือประมาณ 1 ใน 5 ของประชากรผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีอายุที่ยาวขึ้นทำให้ปริมาณผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าอัตราวัยพึ่งพิงในประเทศก็มีเพิ่มมากขึ้นนั่นเอง

จากข้อมูลยังพบว่าเพศที่อายุยืนคือเพศหญิงมีสัดส่วนร้อยละ 55.1 ในปี 2553 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 56.8 ในปี 2583 และมีแนวโน้มที่ผู้สูงอายุจะเข้ามาอยู่ในเขตเมืองมากขึ้นโดยพบว่าในปี พ.ศ. 2553 มีผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเมืองถึง 3.3 ล้านคนคิดเป็นร้อยละ 39.7 และคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2583 จะเพิ่มขึ้นเป็น 11.6 ล้านคน หรือร้อยละ 59.8 ซึ่งเกิดจากการที่เมืองขยายตัวนั่นเอง

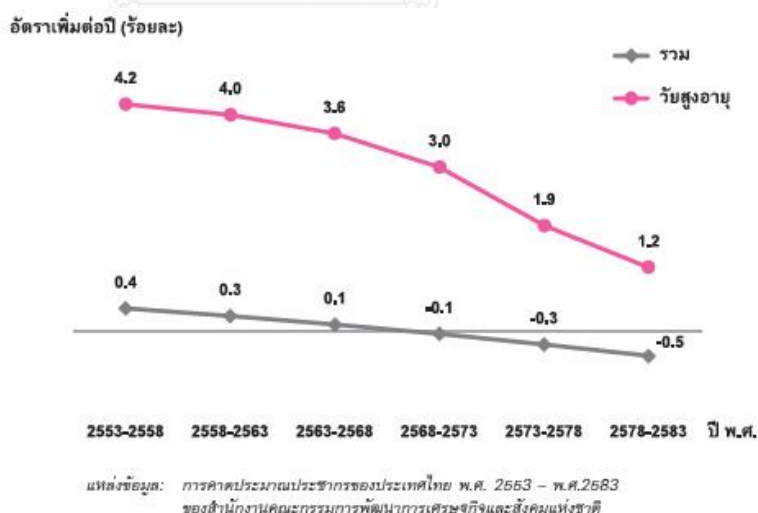
¹สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2553 สำนักงานสถิติแห่งชาติ (ออนไลน์) ,แหล่งที่มา :

ปี พ.ศ.	2553		2563		2573		2583	
	จำนวน (หมื่นคน)	ร้อยละ	จำนวน (หมื่นคน)	ร้อยละ	จำนวน (หมื่นคน)	ร้อยละ	จำนวน (หมื่นคน)	ร้อยละ
รวมผู้สูงอายุทั้งหมด	8,408.0	100.0	12,621.7	100.0	17,578.9	100.0	20,519.4	100.0
ผู้สูงอายุวัยต้น (อายุ 60-69 ปี)	4,629.7	55.1	7,255.6	57.5	9,260.4	52.7	8,958.5	43.7
ผู้สูงอายุวัยกลาง (อายุ 70-79 ปี)	2,708.1	32.2	3,676.6	29.1	5,897.9	33.6	7,639.4	37.2
ผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป)	1,070.2	12.7	1,689.5	13.4	2,420.6	13.8	3,921.4	19.1
ผู้สูงอายุชาย	3,776.2	44.9	5,624.3	44.6	7,739.6	44.0	8,874.3	43.2
ผู้สูงอายุหญิง	4,631.7	55.1	6,997.4	55.4	9,839.4	56.0	11,645.1	56.8
ผู้สูงอายุในเขตเมือง	3,333.9	39.7	6,283.9	49.8	10,422.2	59.3	11,586.0	59.8
ผู้สูงอายุในเขตชนบท	5,074.1	60.3	6,337.8	50.2	7,156.8	40.7	7,774.6	40.2

ตารางที่ 1 จำนวนและสัดส่วนประชากรสูงอายุ จำแนกตามกลุ่มอายุ (อายุ 60-69 ปี, 70-79 ปี และ 80 ปีขึ้นไป) เพศ และเขตที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2553-2583¹

3. อัตราเพิ่มของประชากรรวมเปรียบเทียบกับประชากรวัยสูงอายุ

จากแผนภูมิที่ 1.2 พบว่าอัตราการเพิ่มของประชากรลดลงจนติดลบในปี พ.ศ. 2553-2583 และแม้ว่าอัตราการเพิ่มของประชากรสูงอายุแม้ว่าจะมีแนวโน้มลดลง แต่ยังคงอยู่ในระดับที่สูงกว่าอัตราการเพิ่มประชากรรวมค่อนข้างมาก อันเป็นผลมาจากอัตราเจริญพันธุ์ที่ลดลง

แผนภูมิที่ 3 อัตราการเพิ่มประชากรรวม เปรียบเทียบกับประชากรวัยสูงอายุ พ.ศ. 2553-2583²

¹ การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553-พ.ศ. 2563, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

² เรื่องเดียวกัน. แหล่งที่มา : www.cps.chula.ac.th/pop_info/thai/nop7/aging/project12.html

ขณะที่ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องการเข้าสู่สังคมสูงอายุเช่นนี้ มีผลทำให้ค่าใช้จ่ายครัวเรือนในการดูแลผู้สูงอายุทั้งด้านสุขภาพ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพิ่มขึ้น ภาครัฐจึงต้องจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุให้เหมาะสมและเพียงพอทั้งด้านการส่งเสริมสุขภาพ การมีรายได้

แนวทางหนึ่งที่ภาครัฐมีให้กับผู้สูงอายุคือรัฐสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุที่ต้องมีการเตรียมการที่เหมาะสมกับประเทศไทย ตามแนวคิดเรื่อง Aging in place ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของประเทศไทยที่ต้องการให้ผู้สูงอายุได้อยู่กับครอบครัวและชุมชนเดิมที่เคยอาศัยมา ซึ่งการนำผู้สูงอายุออกมาจากชุมชนเดิมและให้มาอยู่รวมกัน สถานสงเคราะห์คนชราที่เป็นแนวคิดเดิมที่ทั้งประเทศไทยและหลายประเทศเคยทำนั้น ปัจจุบันได้สะท้อนออกมาแล้วว่าเป็นแนวคิดที่อาจจะไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนในประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นเป็นการลดทอนศักดิ์ศรีและการยอมรับทางสังคมของผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งจากครอบครัว ด้วยเหตุนี้จึงเกิดเป็นแนวทางที่ภาครัฐต้องเปลี่ยนแนวคิดใหม่สำหรับการจัดรัฐสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ โดยใช้ชุมชนเป็นกลไกสำคัญ ภาครัฐนำโครงการ งบประมาณ ความรู้ เข้าไปหาผู้สูงอายุในชุมชนแทนการดึงผู้สูงอายุออกมาจากพื้นที่ โดยใช้แนวคิดเรื่องการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุในชุมชน ให้ชุมชนเป็นผู้ร่วมกันดูแลจัดการให้รัฐสวัสดิการส่วนนี้เข้าถึงผู้สูงอายุได้อย่างจริงจังและถูกต้องตามลักษณะของชุมชนไม่ว่าจะเป็นด้านกายภาพพื้นที่ของชุมชน วัฒนธรรมของชุมชน ความต้องการของชุมชนที่แตกต่าง การเกิดขึ้นของศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุในชุมชนจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งสำหรับสังคมไทยจากนี้และในอนาคตเพื่อที่จะรองรับปัญหาสำหรับปริมาณผู้สูงอายุที่มากขึ้นและการมีมาตรฐานที่รองรับสำหรับการเข้าใช้บริการให้ผู้สูงอายุสามารถได้รับการบริการอย่างมีความสุข ปลอดภัย และเหมาะสมแก่การดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ

ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุในชุมชน¹ หมายถึง สถานที่สำหรับการจัดบริการแก่ผู้สูงอายุแบบบูรณาการ โดยให้ชุมชนและผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อสนองตอบความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนนั้นๆ

จุดมุ่งหมายของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

เพื่อให้เกิดระบบบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุนสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน

¹ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน : กลไกการดำเนินงานเพื่อความยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

วัตถุประสงค์ของศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ

1. เพื่อให้เกิดบริการเข้าถึงพื้นที่ที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ
2. เพื่อให้เกิดการยอมรับในการแสดงออกของผู้สูงอายุ ในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลและกลุ่ม
3. เพื่อให้กลุ่มผู้สูงอายุมีโอกาสใช้ทักษะต่างๆ ในการมีส่วนร่วมกับชุมชน
4. เพื่อให้โอกาสผู้สูงอายุได้แสดงบทบาทในฐานะเป็นผู้ตัดสินใจเป็นอาสาสมัครเป็น
ผู้ปฏิบัติงานที่ได้ค่าจ้าง เป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรม เป็นผู้พิทักษ์สิทธิของตนเอง กลุ่ม
และเป็นผู้บริการ
5. เพื่อให้ผู้สูงอายุมีการพัฒนาด้านกาย จิต อารมณ์ สังคมและภูมิปัญญา
6. เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์สิทธิอย่างไม่เป็นทางการสำหรับผู้สูงอายุ

ประโยชน์ของศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ

การจัดให้มีศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุหลายประการ
ได้แก่

1. การที่ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมพบปะบุคคลอื่นในศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุใน
ชุมชน จะทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สร้างสรรค์ความใฝ่รู้ และจะทำให้เกิดการ
แสวงหาความรู้ต่างๆ อยู่เสมอซึ่งเป็นการสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุในชุมชน เป็นแหล่งที่ผู้สูงอายุสามารถแสวงหาความ
สนใจส่วนบุคคล สามารถทำกิจกรรม ใฝ่หาความรู้ สนทนาปราศรัยกับผู้อื่นได้อย่างอิสระ
ตามที่ตนเองต้องการ ดังนั้น ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุในชุมชนจะเป็นแหล่งในการ
สนับสนุนความเป็นอิสระของบุคคลได้เป็นอย่างดี
3. จุดมุ่งหมายสำคัญของการมีศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุในชุมชน คือ การที่ผู้สูงอายุ
ได้มีส่วนร่วมในการบริหาร การดำเนินการ และการจัดกิจกรรมในศูนย์ร่วมกับเพื่อน
สมาชิกอื่นๆ และสมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นการใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์
ให้เป็นประโยชน์ รวมทั้งเป็นการสร้างความตระหนักต่อตนเอง สร้างความภาคภูมิใจต่อ
การเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีคุณค่าในตนเอง และปฏิบัติตนสมศักดิ์ศรีแห่งความเป็น
ผู้สูงวัย
4. การร่วมสร้างสรรค์และร่วมกิจกรรมกับบุคคลอื่น ทำให้เกิดการเรียนรู้ถึงปัญหาต่างๆ ที่
เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มบุคคลอื่นและชุมชน ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ การร่วมกัน

แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางออก เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและใช้ประสบการณ์ให้เป็นประโยชน์ รวมทั้งอาจเป็นแรงผลักดันให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครอื่นๆในชุมชนได้ด้วย

5. เป็นการสะสมความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่มากมาย ซึ่งหมายถึง ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุที่มีคุณค่า โดยศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน จะเป็นแหล่งรวบรวมภูมิปัญญา เป็นสถานที่ที่ผู้สูงอายุจะได้มาอยู่ร่วมกัน ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ และถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นอื่นต่อไป
6. การมีกิจกรรมทั้งร่างกายและสังคม ทำให้ผู้สูงอายุได้รับการเสริมสร้างภาวะทางร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญา เพื่อมุ่งสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี
7. การรับทราบข้อมูลข่าวสาร ทำให้ผู้สูงอายุก้าวหน้าผู้สูงอายุก้าวหน้าทันสมัย ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน จะเป็นแหล่งในการสนับสนุนกิจกรรม และข้อมูลข่าวสารในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ
8. การดำเนินงานภายใต้ความร่วมมือระหว่างองค์กรและกลุ่มวัยต่างๆ ก่อให้เกิดประสบการณ์และความรู้ใหม่

ดังนั้น ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน จะเป็นแหล่งผลิตงานวิจัยและกระบวนการเรียนรู้ และเป็นแหล่งสาธิตรูปแบบการให้บริการด้านผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ในระดับชาติ

ลักษณะบริการของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

บริการแบบองค์รวมและมีบริการที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนได้อย่างดี ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุควรเปิดบริการอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ มีการกำหนดเวลาปิด-เปิดอย่างแน่นอน และเป็นสถานที่ที่ผู้สูงอายุใช้เป็นแหล่งพึ่งพิงได้ ซึ่งเวลาทำการปิด-เปิดควรขึ้นอยู่กับความพร้อมและความเหมาะสมของชุมชน แต่ไม่ควรน้อยกว่าสัปดาห์ละ 5 วัน

ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุที่ดีควรมีความสามารถในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องได้อย่างรอบด้าน และหากชุมชนใดไม่สามารถใช้บริการที่ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุได้เนื่องจากสถานที่อยู่ห่างไกลจากที่อยู่อาศัยในชุมชนนั้นๆ อาจจะเปิดศูนย์เครือข่ายเพิ่มขึ้น เรียกว่า “ศูนย์ผู้สูงอายุบริวาร” (A Satellite Senior Center) ซึ่งจะเป็นศูนย์ที่แตกสาขาออกไปจากศูนย์หลัก ให้บริการบางอย่างแต่ไม่เต็มรูปแบบครบวงจรเช่นเดียวกับศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ โดยศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุจะทำหน้าที่รับผิดชอบต่อการดำเนินงานของศูนย์บริวารด้วย

ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุจะต้องเป็นแหล่งที่ผู้สูงอายุเข้ามาใช้บริการด้วยความสบายใจรู้สึกมีความสุข และไม่ขัดแย้งในการมาใช้บริการ ดังนั้น บุคลากรในศูนย์จะต้องสร้างบรรยากาศในศูนย์ให้เกิดการตระหนักในคุณค่าของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การต่อย้ำถึงศักดิ์ศรี และคุณค่าของการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และการคงไว้ซึ่งบรรยากาศแห่งการเคารพนับถือ ความเชื่อ และการเกื้อกูล ภายใต้บรรยากาศนี้บุคลากรในศูนย์จะต้องสร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ใช้ภูมิปัญญา ประสบการณ์และมุมมอง และการฝึกทักษะต่างๆ ของตนเอง

ลักษณะกิจกรรมของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

กิจกรรมที่จัดขึ้นในศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุควรเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับบุคคลอื่น ดังนั้น กิจกรรมหลักสามารถแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่

1. กิจกรรมเกี่ยวกับการสมาคมและนันทนาการ (Social and Recreational Programs) กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสนองโอกาสสำหรับการรื่นเริง เพื่อความสนุกสนานและสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน สร้างการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและสถานภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปของตนเอง ภาพรวมกิจกรรมนี้มุ่งเน้นเสริมสร้างการปรับตัวทั้งทางสังคมและจิตใจแก่ผู้สูงอายุ
2. กิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาและวัฒนธรรม (Educational and Cultural Programs) กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เข้าใจถึงความสามารถในการเรียนรู้ของตน ตลอดจนจดจำและเรียนรู้ข้อเท็จจริงที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมบางประการ
3. กิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย (Health Services Programs) กิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย (Health Services) การให้บริการทางด้านสุขภาพอนามัยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ การช่วยให้สมาชิกดูแลสุขภาพของตนเองทั้งด้านร่างกายและจิตใจให้อยู่ในสภาพที่ดีที่สุด กิจกรรมในการให้บริการทางด้านสุขภาพอนามัยประกอบไปด้วยการบริการต่างๆ ดังนี้ การบริการตรวจรักษาสุขภาพ การให้คำปรึกษาแนะนำหรือการจัดกลุ่มอภิปรายเกี่ยวกับสุขภาพ การให้บริการด้านการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมพิเศษสำหรับผู้สูงอายุ การอบรมความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัย
4. กิจกรรมด้านโภชนาการ (Nutrition Programs) กิจกรรมด้านโภชนาการนี้จะให้บริการแก่ผู้สูงอายุที่อยู่โดดเดี่ยว และเป็นการประสานให้ผู้สูงอายุได้รับบริการด้านโภชนาการตามที่เขาต้องการถูกสุขลักษณะและหลักโภชนาการ

5. กิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่ผู้สูงอายุ (Creative Thinking Programs) และส่งเสริมภูมิปัญญา การส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นในวัยสูงอายุนั้นเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์ต่อผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยทางกาย ทางใจ ทูพพลภาพ การสูญเสียสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ต้องพึ่งพาผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การสร้างความรู้สึกว่า ตนเองเป็นผู้มีคุณค่า ยังสามารถกระทำการบางอย่างได้ด้วยตนเองอยู่นั้นจะเป็นสิ่งที่เหมาะสมและมีประโยชน์ ซึ่งการแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์นั้นสามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น การเขียน งานศิลปะ ดนตรี การเล่นเกม การรำและเต้นรำ นอกจากนั้นยังเป็นการถ่ายทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ เป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังเป็นผู้ที่มีคุณประโยชน์ต่อผู้อื่นอยู่
6. กิจกรรมทางด้านสังคมสงเคราะห์ (Social Work Services Programs) การให้บริการด้านนี้เน้นเรื่องการพบปะกันทางสังคม การตอบสนองต่อความต้องการทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุและการให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุที่ตกอยู่ในความทุกข์และปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวันรวมทั้งการประเมิน วินิจฉัยสภาพปัญหา เพื่อตัดสินใจต่อบริการที่ผู้สูงอายุควรได้รับและการส่งต่อไปรับบริการยังแหล่งอื่น

โครงสร้างการดำเนินงานของศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ

โครงสร้างการดำเนินงานของศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุในชุมชน ควรประกอบด้วย คณะกรรมการที่ปรึกษา และผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งคณะกรรมการที่ปรึกษาร้อยละ 60 ต้องเป็นผู้สูงอายุ เพื่อที่จะได้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์ และจะต้องมีคณะกรรมการที่มาจากหน่วยงานอื่นๆ รวมอยู่ด้วย รวมทั้งกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและภาคีเครือข่ายควรเข้าร่วมเป็น คณะกรรมการที่ปรึกษา และบทบาทของที่ปรึกษาและคณะกรรมการที่ปรึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการ เสนอแนะให้คำปรึกษาแนะนำแก่คณะกรรมการบริหาร หรือคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี

คณะกรรมการที่ปรึกษาประกอบด้วย

- ผู้แทนหน่วยงานระดับท้องถิ่น ในฐานะเป็นผู้อุปถัมภ์โครงการ
- ผู้แทนสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ ประจำพื้นที่และชมรมผู้สูงอายุในชุมชน
- ผู้แทนหน่วยงานด้านการแพทย์และสังคมในชุมชน ในฐานะหน่วยบริการพื้นฐาน
- ผู้แทนหน่วยงานที่สนับสนุนด้านอื่นๆ เช่น ด้านทุน กิจกรรม และด้านวิชาการ
- อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ในส่วนของผู้ปฏิบัติงาน ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ ควรมีโครงสร้างการดำเนินงานที่ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการศูนย์ บุคลากรและอาสาสมัครที่ช่วยในการปฏิบัติงานและให้บริการซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มงานต่างๆ ได้อาทิ งานบริหารทั่วไป งานบริการ งานฟื้นฟูสมรรถภาพและงานสังคมสงเคราะห์/จิตวิทยา ทั้งนี้งานบริการดังกล่าว จะมีการจัดให้บริการทั้งภายในและภายนอกศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ โดยจำนวนบุคลากรที่ให้บริการขึ้นอยู่กับภาระงานและขนาดของศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุนั้นๆ

บุคลากรของศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ

บุคลากรที่ปฏิบัติงานในศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุควรประกอบด้วย ผู้จัดการศูนย์ บุคลากรประจำ และบุคลากรบางช่วงเวลาหรืออาสาสมัคร โดยแต่ละฝ่ายมีบทบาท ดังนี้

1. ผู้จัดการศูนย์ มีบทบาทในการพัฒนาดำเนินการ พัฒนาและกำหนดแผน จัดการงบประมาณ ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ พัฒนารูปแบบการให้บริการ และจัดอบรมและประเมินการดำเนินงาน และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. บุคลากรประจำ ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุควรมีบุคลากรที่จ้างเต็มเวลา ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสามารถเป็นผู้นำการดำเนินงานต่างๆภายในศูนย์ให้ราบรื่น จำนวนของบุคลากรขึ้นอยู่กับขนาดของศูนย์ โดยอาจเป็นนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เช่น นักสังคมสงเคราะห์ พยาบาล อนามัย และเจ้าหน้าที่การเงินเป็นต้น ซึ่งมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่ม การติดต่อสื่อสาร การให้ความช่วยเหลือ การประสานงาน การแสวงหาทรัพยากร และการตรวจสอบและสะท้อนผล
3. อาสาสมัคร อาสาสมัครหรือบุคลากรทำงานบางช่วงเวลา คือ ผู้ศรัทธาจะทำงานเพื่อสาธารณะประโยชน์ โดยคำนึงถึงช่วงเวลาว่าง ความสามารถและความถนัดที่ตนเองที่มีอยู่ มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและประโยชน์ของผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน โดยไม่หวังผลตอบแทน ทั้งนี้การปฏิบัติงานดังกล่าวอาจเป็นการให้บริการทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ สำหรับบุคลากรและอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานในชุมชนของประเทศไทยปัจจุบันมี 3 กลุ่ม คืออาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุขอาสาสมัครที่เป็นผู้สูงอายุ

อาสาสมัครที่เป็นผู้สูงอายุ

ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุในชุมชน ควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้ามาเป็นอาสาสมัคร เพื่อก่อให้เกิดการทำงานเป็นทีม มีความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ทุ่มช่วยเหลือให้สิ่งที่ทำนั้นให้ดีขึ้นและเป็น การเปิดโอกาสให้เรียนรู้ทักษะและประสบการณ์ใหม่ๆ ลักษณะพื้นฐานของงานอาสาสมัครสูงอายุ คือ การเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นผู้สนับสนุนและเป็นผู้ที่มีมิตรไมตรีต่อผู้อื่น ดังนั้น การทำงานกับอาสาสมัครสูงอายุควรมีความยืดหยุ่นสูง ลักษณะงานที่ควรให้อาสาสมัครทำ มีดังนี้

1. การบริหารจัดการ เช่น การถ่ายเอกสาร การเก็บแฟ้ม การส่งจดหมาย การต้อนรับหรือ การประชาสัมพันธ์
2. การแสดงความเป็นมิตร เช่น การพบปะผู้ที่โดดเดี่ยว การสนับสนุนด้านอาชีพและกิจกรรม
3. การให้ข้อมูลข่าวสารและแนะนำ เช่นการจัดเตรียมด้านข้อมูลข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์ และทันสมัย การให้คำแนะนำด้านต่างๆ
4. การให้ข้อมูลร่วมกิจกรรม เช่น เสนอข้อมูลของสมาชิกผู้สูงอายุในชุมชน(ที่มีการเปลี่ยนแปลง)
5. สวัสดิการ เช่น พุดคุยกับผู้ป่วย จัดเตรียมบริการสำหรับผู้ใช้บริการ และติดตามผล
6. ผู้ดูแลผลประโยชน์ เช่น มีการทำงานรูปคณะกรรมการตรวจสอบสิทธิต่างๆของผู้สูงอายุ และบริการในศูนย์

ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาด้านกายภาพของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุโดยตรงนั้นยังมีข้อมูลที่น้อยและเป็นข้อมูลที่ศูนย์อเนกประสงค์ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถนำไปใช้ได้ การศึกษาแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงด้านกายภาพของศูนย์ฯ ที่สามารถเป็นข้อมูลให้ศูนย์ฯ นำไปใช้ใช้ได้จริงจึงเป็นเรื่องที่มีประโยชน์อย่างยิ่งอีกประการหนึ่ง

4. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะประชากรผู้สูงอายุ รวมถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมชุมชน ของพื้นที่บริเวณกรณีศึกษา (ผู้สูงอายุที่มาใช้บริการศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ)ที่มีความแตกต่างกัน และมีการกำหนดแนวทางพัฒนาศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุและสวัสดิการที่แตกต่างกันตามพื้นฐานของพื้นที่นั้นๆ
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุเพื่อผู้สูงอายุไทยจะได้รับการคุ้มครองและดูแล โดยมุ่งเน้นส่งเสริมคุณภาพที่การบริหารจัดการและการได้เข้ารับบริการที่ดีแก่ผู้สูงอายุ

5. ขอบเขตงานวิจัย

5.1 ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

5.1.1 ขอบเขตประชากร

ศึกษาผู้สูงอายุที่เข้ารับบริการ บุคลากรในศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

5.1.2 ขอบเขตสถานที่ทำการศึกษา

บริเวณภายในอาคารและบริเวณด้านนอกอาคารของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ วิทยาลัยศึกษา ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุหนองตองพัฒนา อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่, ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ นครนนทบุรี, ศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ, ศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง จังหวัดกรุงเทพมหานคร

5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

5.2.1 ขอบเขตด้านกายภาพและเทคโนโลยี

ศึกษาเฉพาะด้านสถาปัตยกรรมหลักส่วนประกอบแวดล้อมหลักของอาคารศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ และเทคโนโลยีอันมีส่วนช่วยในการเข้ามาใช้บริการภายในศูนย์ฯ

5.2.2 ขอบเขตด้านระบบบริการ

ศึกษาเฉพาะการให้บริการเกี่ยวกับการเข้าใช้บริการของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

6. แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย หรือสมมติฐานที่เกี่ยวข้อง

- ทฤษฎีการแบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุในประเทศไทย
- แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้สูงอายุ
- แนวความคิดเรื่อง Aging in place
- พัฒนาการของสิทธิพลเมือง (Citizenship and Social Class)
- แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
- แนวคิดคุณภาพชีวิต
- แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์
- ระบบของรัฐสวัสดิการ (Welfare-State Regimes)

- แนวคิดการให้ผู้สูงอายุอาศัยในที่เดิม (Aging in place)
- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546
- แนวคิดเรื่อง Universal Design

7. งานวิจัยและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

- ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน : กลไกการดำเนินงานเพื่อความยั่งยืน ศ.ศศิพัฒน์ ยอดเพชร
- กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548
- คู่มือปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมการออกแบบสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับทุกคน
- Universal Design การออกแบบเพื่อคนทั้งมวล คู่มือการออกแบบสภาพแวดล้อมสำหรับคนพิการและคนทุพพลภาพ
- วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษานโยบายด้านที่อยู่อาศัยและระบบสวัสดิการผู้สูงอายุของสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และ ประเทศญี่ปุ่น โดยนางสาวรังสินันท์ วงศ์ทิพย์
- วิทยานิพนธ์เรื่อง สภาพการอยู่อาศัยและการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ วัยต้นวัยกลางและวัยปลาย จังหวัดสระบุรี โดยนายเจษฎา ชัยเจริญกุล
- วิทยานิพนธ์เรื่อง การใช้พื้นที่ภายนอกอาคารในโครงการที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค กรุงเทพมหานคร โดยนางสาววิริยา ทัดตากร

8. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้สามารถอธิบายขั้นตอนการดำเนินงาน ได้ดังนี้

8.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดในการออกแบบอาคารที่พักอาศัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

8.2 สัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้บริการแลเจ้าหน้าที่ที่ดูแลศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ เพื่อถามสาเหตุ ข้อจำกัด จำนวน 10 ท่านต่อศูนย์ฯ โดยการสัมภาษณ์

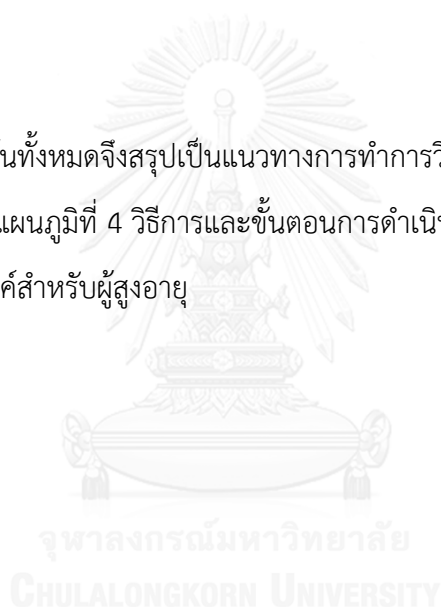
8.3 สัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุเกี่ยวกับลักษณะด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและจิตใจ รวมทั้งปัญหาในการเข้าใช้บริการ และการใช้พื้นที่ส่วนกลาง

8.4 ศึกษาด้วยการสำรวจภาคสนาม เพื่อเก็บข้อมูลทางกายภาพของศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ เก็บข้อมูลการใช้สอยพื้นที่ส่วนกลาง, การเข้าร่วมกิจกรรม เป็นต้น

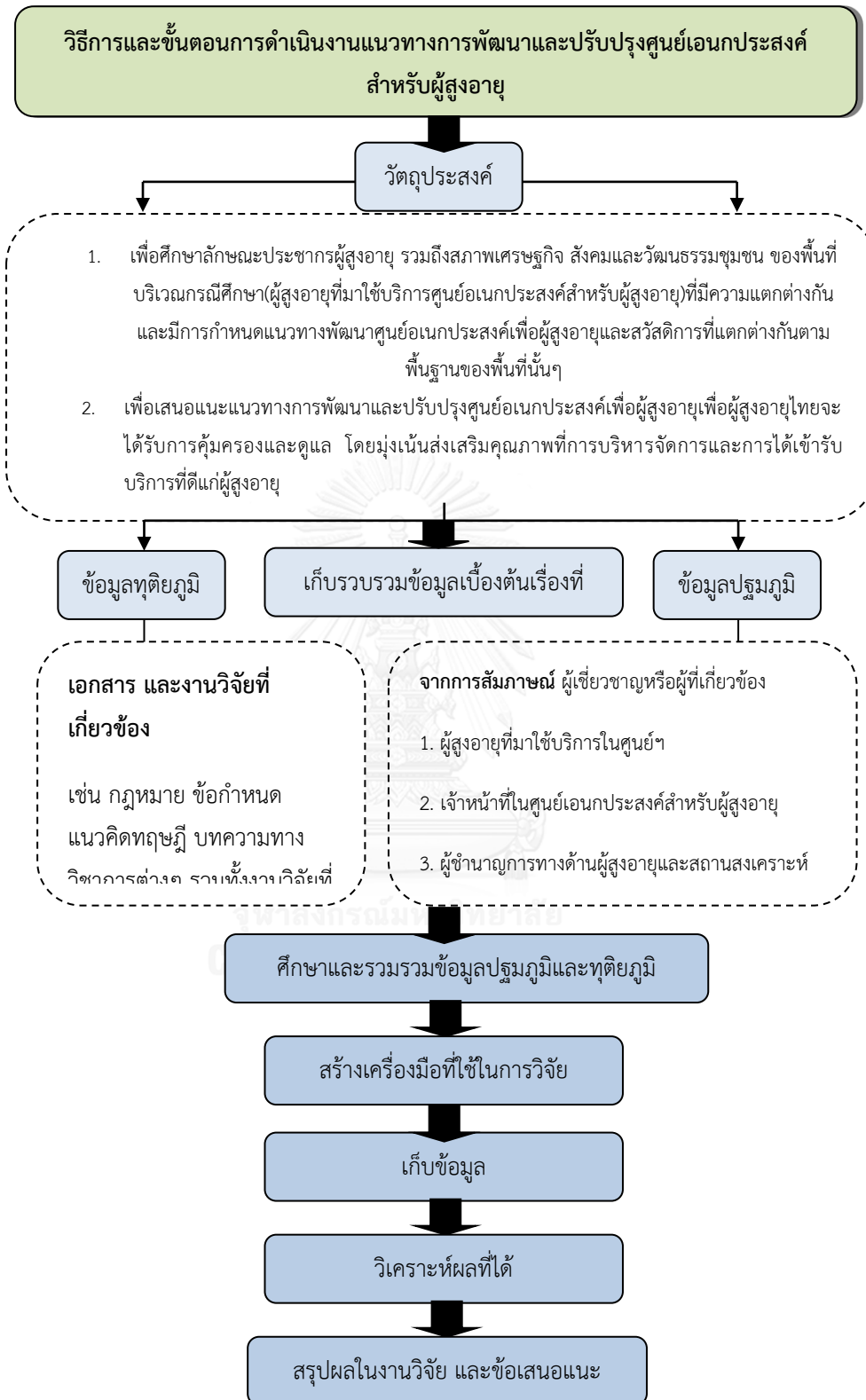
8.5 ศึกษาด้วยการสำรวจภาคสนาม โดยการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อสังเกตและสัมภาษณ์ความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

8.6 สัมภาษณ์ผู้บริหารอาคารหรือผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ส่วนกลางของผู้สูงอายุและการเข้าร่วมกิจกรรม

จากข้อมูลเบื้องต้นทั้งหมดจึงสรุปเป็นแนวทางการทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาด้านกายภาพของศูนย์ฯได้ดัง แผนภูมิที่ 4 วิธีการและขั้นตอนการดำเนินงานแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

**แผนภูมิที่ 5 วิธีการและขั้นตอนการดำเนินงานแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงศูนย์เอนกประสงค์
สำหรับผู้สูงอายุ**

กิจกรรม	ระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย											
	มิ.ย 57	ก.ค 57	ส.ค 57	ก.ย 57	ต.ค 57	พ.ย 57	ธ.ค 57	ม.ค 58	ก.พ 58	มี.ค 58	เม.ย. 58	พ.ค 58
5.เขียนรายงานการวิจัยเพื่อสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ (Final Draft)												
6.เขียนรายงานฉบับสมบูรณ์												
7. ส่งเล่ม ตรวจสอบรูปแบบ												
8. สอบวิทยานิพนธ์												
9. ส่งเล่มวิทยานิพนธ์												
10. สำเร็จการศึกษา												

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงด้าน ภายภาคศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุอยู่หลายแนวคิด โดยผู้วิจัยได้สรุปและจัดหมวดหมู่ตาม วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยออกมาได้ดังนี้

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

เพื่อศึกษาลักษณะประชากรผู้สูงอายุ รวมถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมชุมชนของ พื้นที่บริเวณกรณีศึกษา(ผู้สูงอายุที่มาใช้บริการศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ)ที่มีความแตกต่างกัน และมีการกำหนดแนวทางพัฒนาศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุและสวัสดิการที่แตกต่างกันตาม พื้นฐานของพื้นที่นั้นๆ

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุเพื่อผู้สูงอายุ ไทยจะได้รับการคุ้มครองและดูแล โดยมุ่งเน้นส่งเสริมคุณภาพที่การบริหารจัดการและการได้เข้ารับ บริการที่ดีแก่ผู้สูงอายุ

2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

2.1.1 พัฒนาการของสิทธิพลเมือง (Citizenship and Social Class)

¹ที.เอช.มาร์แชลล์ แนวคิดพัฒนาการของสิทธิพลเมือง โดยมาร์แชลล์ แบ่งสิทธิ พลเมืองออกเป็น 3 ประเภท สรุปดังนี้

สิทธิประชา (Civil Rights)

เป็นองค์ประกอบของสิทธิที่จำเป็นสำหรับเสรีภาพ ส่วนบุคคลซึ่งประกอบด้วย อิสรภาพ (Liberty) เสรีภาพในการพูด คิด และศรัทธา สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินและทำพันธ

¹ Marshall, T.H. "Citizenship and social class", in *The Welfare State Reader*. (eds C Pierson & F.G. Castles, Polity Press, Cambridge, 2000) หน้า 32-41

สัญญาที่สมเหตุผล สิทธิในการประกอบสัมมาอาชีพ และสิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรม บรรดาสถาบันที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประชาโดยตรงได้แก่ ศาลสถิตยุติธรรม

สิทธิทางการเมือง (Political Rights)

หมายถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมเพื่อใช้อำนาจทางการเมืองในฐานะที่เป็นสมาชิกของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ทางการเมืองหรือในฐานะของผู้เลือกตั้งสมาชิกของหน่วยงานเหล่านี้ สถาบันที่เกี่ยวข้องกับสิทธิพลเมืองในด้านนี้ ได้แก่ รัฐสภา และสภาพการครองท้องถิ่น

สิทธิทางสังคม (Social Rights)

หมายถึง สิทธิทั้งหมดที่จะเข้าถึงสวัสดิการและความมั่นคงทางเศรษฐกิจตลอดจนสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในมรดกทางสังคมและการใช้ชีวิตตามมาตรฐานที่เจริญแล้ว ระบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิด้านนี้ ได้แก่ ระบบการศึกษาและบริการสังคม

มาร์แชลถือว่าสิทธิทั้ง 3 ประเภทส่งผลให้เกิดสังคมที่ผนวก (Hyphenated society) เอกลักษณ์ 3 ประการเข้าด้วยกัน คือ ประชาธิปไตย-สวัสดิการ-ทุนนิยม (democratic-welfare-capitalism)

2.1.2 แนวคิดคุณภาพชีวิต

ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ³ หมายถึง ผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ (Successful aging) เป็นผู้ที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความพึงพอใจและความปรารถนาของตนเอง ซึ่งมีความหมายเชิงจิตวิทยาและเป็นแนวชีวิตของปัจเจกบุคคล ในหลายแนวทาง (Multicriteria Approach) คุณลักษณะโดยทั่วไปประกอบด้วย การมีช่วงระยะเวลาของการมีอายุยืนยาว มีภาวะด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีการตระหนักในคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสามารถทางสังคมและเศรษฐกิจ ความสามารถในการควบคุมตนเองและมีความพึงพอใจในชีวิต

การมีคุณภาพชีวิตที่ดี หมายถึง การเป็นผู้สูงอายุ ที่มีศักยภาพ และความสามารถ (Productive Aging) เป็นความสามารถในการพึ่งพาตนเองเท่าที่จะทำได้ของผู้สูงอายุ โดยความสามารถได้พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนอง และแก้ไขทัศนคติทางลบต่างๆ ที่มีต่อผู้สูงอายุโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดอุปสรรคต่างๆ ที่มีต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ เป็นแนวคิดที่ให้จุดเด่นกับการนำความสามารถของผู้สูงอายุไปใช้ประโยชน์นั่นเอง

³ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. สวัสดิการผู้สูงอายุ แนวคิดและวิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์. (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549). หน้า 80

ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ จึงหมายถึง ผู้ที่ดูแลตนเองได้ (Self-care) พึ่งตนเองได้ (Self-Reliance) ทำให้สิ่งที่ปรารถนาได้ตามศักยภาพของตน ทำประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม มีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับความเปลี่ยนแปลงที่จะมาถึง

2.1.3 แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์⁴

⁴แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) กระทบวนทัศน์ได้มีการเปลี่ยนแปลง จากจุดที่เน้นความมั่นคงทางการเมืองเป็นหลักมาสู่จุดเน้นความมั่นคงของมนุษย์ โดยมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People Center) ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์มีความหมายได้ 2 ประเด็น คือ หมายถึง การดำเนินการปกป้องมนุษย์เพื่อให้เกิดความเป็นอิสระ ความปลอดภัยจากการกระทำ และสถานการณ์ที่เกิดในภาวะฉุกเฉิน และที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้น อีกความหมายหนึ่ง หมายถึง การสร้างระบบเพื่อให้ประชาชนมีความอยู่รอด คักดีศรี และการมีชีวิตอย่างเหมาะสม ซึ่งจาก 2 ความหมายมีเป้าหมายเบื้องต้น คือเพื่อให้เกิดความเป็นอิสระและปลอดภัยในหลากหลายประการ ได้แก่ ความเป็นอิสระจากความต้องการและ ความขาดแคลน ความปลอดภัยจากความกลัวและความปลอดภัยจากการถูกรบกวนที่ไม่เหมาะสมอื่นๆ

2.1.4 แนวคิดการให้ผู้สูงอายุอาศัยในที่เดิม (Aging in place)⁵

แนวคิดการให้ผู้สูงอายุอาศัยในที่เดิม เป็นการให้บริการผู้สูงอายุโดยแนะนำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องอายุแล้วอาศัยอยู่ในที่อยู่อาศัยเดิมและให้มีบริการเพื่อช่วยเหลือได้ในกรณีที่เกิดปัญหาสุขภาพขึ้น ซึ่งทางเลือกทั่วไปในการรักษาพยาบาลคือการให้ผู้สูงอายุเป็นฝ่ายไปหาเพื่อรับการรักษาหรือต้องย้ายที่อยู่ไปยังสถานที่ที่สามารถให้การรักษาพยาบาลได้ แต่โดยความเป็นจริงแล้วผู้สูงอายุมากกว่า 90% ต้องการอาศัยอยู่ในที่เดิมซึ่งเป็นผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองสามารถฟื้นตัวได้ดีกว่า ผู้สูงอายุบางส่วนปฏิเสธที่จะเข้ารับการรักษาเพราะกลัวว่าจะต้องย้ายออกจากที่อยู่เดิม ปัญหาที่ผู้สูงอายุต้องเผชิญเมื่อมีอายุมากขึ้นนั้นมีอยู่หลายประการ โดยเฉพาะปัญหาทางด้านจิตใจ

⁴ ศติพัฒน์ ยอดเพชร. สวัสดิการผู้สูงอายุ แนวคิดและวิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์. (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549). หน้า 82-83

⁵ Lawlor and Thomas, Residential Design for Aging in Place. (New Jersey : John Wiley & Son. Inc., 2008)

แผนภูมิที่ 6 แสดงแนวความคิดเรื่อง Aging in place

2.1.5 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564)

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) ได้ใช้ วิสัยทัศน์ “ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของสังคม” เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาด้านผู้สูงอายุ โดยมียุทธศาสตร์ที่กล่าวถึง การจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุไว้ในหมวดที่ 2 เรื่องยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ มีส่วนหนึ่งกล่าวไว้ว่า จะต้องสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมปลอดภัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2.1.6 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

⁶ รายงานการประชุมสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ แบ่งกลุ่มผู้สูงอายุออกเป็น 3 ประเภท ตามเกณฑ์อายุคือ

ผู้สูงอายุวัยต้น (Young Old) ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี

ผู้สูงอายุวัยกลาง (Medium Old) ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 70-79 ปี

ผู้สูงอายุวัยปลาย (Old Old) หรือ Oldest Old ได้แก่ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป

⁶ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. แนวทางการจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ. (กรุงเทพมหานคร : รายงานการวิจัยสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534). หน้า 35-36

โดยมีการแบ่งผู้สูงอายุตามลักษณะของมนุษย์ออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. **การสูงอายุดำรงวัย (Chronological aging)**
หมายถึง การสูงอายุดำรงปี ปฏิทินโดยการนับวัน เดือน ปีที่เกิด
2. **การสูงอายุดำรงสภาพร่างกาย (Biological aging)**
หมายถึง การสูงอายุนับจากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย และกระบวนการหน้าที่ที่ปรากฏ ที่มีอายุเพิ่มขึ้น
3. **การสูงอายุดำรงสภาพจิตใจ (Psychological aging)**
หมายถึง การสูงอายุนับจากการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่ของการรับรู้ แนวคิด ความจำ การเรียนรู้ เซาว์ปัญญาและลักษณะบุคลิกภาพที่ปรากฏในระยะต่างๆ ของชีวิตแต่ละคนที่มีอายุเพิ่มขึ้น
4. **ความสูงอายุดำรงสภาพสังคม (Sociological aging)**
หมายถึง ความสูงอายุนับจากการเปลี่ยนแปลง บทบาทหน้าที่ สภาพบุคคลในระบบสังคม เช่น ครอบครัว หน่วยงาน เป็นต้น

2.1.7 แนวคิดพื้นฐานในการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ

⁷ แผนปฏิบัติการระยะยาวระหว่างประเทศว่าด้วยผู้สูงอายุของสหประชาชาติ มีข้อมติที่ให้ประเทศสมาชิกนำไปพิจารณาดำเนินการในการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุให้มีความเหมาะสมกับแต่ละประเทศ โดยข้อเสนอต่างๆมีแนวคิดสำคัญ ดังนี้

2.1.7.1 แนวคิดด้านมนุษยธรรม (Humanitarian Aspect of Aging)

แนวคิดนี้มองว่า การที่ผู้สูงอายุควรจะได้รับความช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรมและความต้องการได้แก่

- ด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการ

---

⁷ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. แนวทางการจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ. (กรุงเทพมหานคร : รายงานการวิจัยสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534). หน้า 35-36

- ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม
- ด้านครอบครัว
- ด้านสวัสดิการสังคม
- ด้านความมั่นคงทางรายได้ การจ้างงาน
- การศึกษา

2.1.7.2 แนวคิดด้านการพัฒนา (Development of the Aging)

บทบาทของผู้สูงอายุในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลต้องรับผิดชอบในการทำให้ความสูงอายุมีผลในทางลบน้อยที่สุดต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม และมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในด้านการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวมด้วย

สำหรับประเทศไทยได้มีการกำหนดแนวทางภายใต้แนวคิดพื้นฐานคือ

- 1) ผู้สูงอายุได้ทำประโยชน์ให้แก่สังคม ในฐานะผู้ให้ ครั้งเมื่อวัยหนุ่มสาวจึงควรได้รับการตอบแทนในฐานะเป็นผู้รับจากสังคม โดยเฉพาะความชอบธรรมในสิทธิมนุษยชนที่พึงมีในด้านสุขภาพอนามัย การศึกษา ความมั่นคงทางรายได้ สังคม วัฒนธรรมและสวัสดิการสังคม
- 2) ผู้สูงอายุมีความรู้ ความสามารถ พลังความคิด และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ควรมีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุยังคงบทบาทมีส่วนร่วมในสังคม ส่งผลให้ผู้สูงอายุเห็นชีวิตมีคุณค่า และสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ได้ดี ช่วยลดความหวาดวิตกเดียวของผู้สูงอายุ
- 3) ผู้สูงอายุสามารถเตรียมตัวที่จะใช้ชีวิตในวัยสูงอายุได้อย่างมีคุณภาพเพียงใด ขึ้นอยู่กับผลของขบวนการอันต่อเนื่องตั้งแต่วัยเด็กในการพัฒนาความพร้อมในด้านต่างๆ เช่น สุขภาพอนามัยทางกายและจิตใจ การศึกษา การประกอบอาชีพ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในสังคมของแต่ละบุคคล
- 4) ผู้สูงอายุควรจะได้อยู่กับครอบครัวอย่างอบอุ่น ได้รับความเคารพนับถือ และการแลเอาใจใส่จากลูกหลานและลดความสำคัญในบทบาทของผู้หารายได้มาเลี้ยงครอบครัวลง
- 5) ผู้สูงอายุไม่สามารถพึ่งตนเองได้ และไม่ได้รับการคุ้มครองไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตาม ควรได้รับการดูแลปกป้องจากสังคม

- 6) ผู้สูงอายุควรได้รับข่าวสาร คำแนะนำถึงวิธีป้องกันและรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง ในกรณีที่เจ็บป่วยควรได้รับการดูแล

2.1.8 แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไข ป้องกันและรักษาผู้สูงอายุ (Preventive, Curative Concept)

⁸ผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายที่เสื่อมโทรมตามวัย มีโรคประจำตัวและมีความผิดปกติด้านจิตใจ และอารมณ์ ผู้สูงอายุบางคนไม่สามารถที่จะยอมรับสภาพการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม และที่อยู่อาศัย ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถปรับตัวได้ ก่อให้เกิดอารมณ์เศร้า ผิดหวัง หงุดหงิด จู้จี้ ก้าวร้าว เก็บตัว หรือมีปัญหาซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการฟื้นฟูสภาพจิตใจ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีชีวิตรอยู่ได้อย่างมีความสุข

2.1.9 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงในชีวิต (Social Security Concept)

⁹แนวคิดนี้มองว่า เป้าหมายของงานสวัสดิการสังคมอยู่ที่มุ่งยกระดับความอยู่ดีกินดีของประชาชนโดยผ่านวิธีการและกระบวนการต่างๆ ดังนั้น งานสวัสดิการสังคมมีหน้าที่ในการป้องกันไม่ให้บุคคล กลุ่ม หรือชุมชนเกิดปัญหาขึ้น กรณีเกิดปัญหาต้องหาทางแก้ไข บรรเทาปัญหาให้เบาบางลง ขณะเดียวกันต้องฟื้นฟูและพัฒนาให้ดีขึ้นในทุกฝ่าย จากสภาพปัญหาต่างๆทำให้แนวคิดการจัดสวัสดิการจึงต้องยึดหลักการบริการ เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาและแก้ไขปัญหา ช่วยบรรเทาและฟื้นฟูผู้สูงอายุให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

2.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

2.2.1 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546

มาตรา 11 (5) กำหนดให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่นๆ คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กำหนดนโยบายและแผนเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุน สถานภาพ บทบาทและกิจกรรมของผู้สูงอายุ และเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนอย่างแท้จริง

⁸ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. แนวทางการจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ. (กรุงเทพมหานคร : รายงานการวิจัยสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534).หน้า 35

⁹เรื่องเดียวกัน. หน้า 60

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรง ในอาคาร สถานที่ และบริการสาธารณะ จึงขอความร่วมมือทุกหน่วยงานร่วมกันปรับปรุงอาคารที่มีอยู่เดิม ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของสภาพอาคารในแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้ผู้พิการ หรือผู้ทุพพลภาพ และคนชราได้รับความสะดวก ความปลอดภัย ตามเกณฑ์มาตรฐานในกฎกระทรวงมหาดไทย อาทิ อาคารสถานที่ต่างๆ เช่น โรงพยาบาล สถานพยาบาล อาคารที่ทำการของราชการ รัฐวิสาหกิจ จะต้องมีย้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชราตามสมควร เช่น สัญลักษณ์รูปคนพิการ เครื่องหมายแสดงทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ และคนชรา เป็นต้น

2.2.2 Universal Design การออกแบบเพื่อคนทั้งมวล

¹ หมายถึง การปรับสภาพแวดล้อมสถานที่และสิ่งของเครื่องใช้ให้สามารถรองรับการใช้งานได้สำหรับมวลสมาชิกทุกคนในสังคมเพื่อความสะดวกและปลอดภัย

Universal Design เป็นแนวคิดเรื่องการออกแบบสิ่งแวดล้อมการสร้างสถานที่และสิ่งของต่างๆ เพื่อให้ทุกคนที่อยู่ในสังคมสามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้นได้อย่างเต็มที่และเท่าเทียมกันโดยไม่ต้องมีการออกแบบดัดแปลงพิเศษหรือเฉพาะเจาะจงเพื่อบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดโดยเฉพาะไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นหญิงหรือชายใช้ขาเดินหรือใช้รถเข็นตามองเห็นหรือมองไม่เห็นเด็กหรือ ผู้ใหญ่อ่านหนังสือออกหรือไม่ออก ฯลฯ Universal Design เป็นการออกแบบที่คำนึงถึงการใช้งานการใช้ให้คุ้มค่าสมประโยชน์ครอบคลุมสำหรับทุกคนโดยเริ่มต้นจากการคิดว่าทำอย่างไรคนประเภทต่างๆจึงจะมีโอกาสมาใช้ได้อย่างเท่าเทียมกันเช่นคนสูงอายุคนป่วยสตรีตั้งครรภ์คนแคระเด็กเล็กที่มากับรถเข็นเด็กคนพิการประเภทต่างๆไม่ว่าตาบอดหูหนวกแขนขาพิการคนพิการทางปัญญาทางจิตคนที่อ่านหนังสือไม่ออก ฯลฯ แต่ถึงแม้บุคคลเหล่านั้นจะมีข้อจำกัดทางร่างกายทางปัญญาทางจิตใจแต่ก็เป็นบุคคล ในสังคม สังคมจึงควรรับผิดชอบดูแลให้สามารถอยู่ในสังคมร่วมกับบุคคลทั่วไปได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพของแต่ละคน เช่น การจัดให้มีทางลาดขึ้นลงทางเท้า และอาคารสถานที่ สาธารณะต่างๆ ให้กับผู้พิการที่ใช้รถเข็น หรือบล็อกพื้นนำทางเดินสำหรับคนตาบอด ทั้งนี้ก็เพื่อให้พวกเขาสามารถใช้ชีวิตทำกิจกรรมภายนอกบ้านได้โดยสะดวกและปลอดภัย

¹ Molly Follette Story, M.S. 2001.

¹หลักสำคัญของ Universal Design มี 7 ประการ

1. Equitable Use: ทุกกลุ่มใช้ประโยชน์ได้อย่างเท่าเทียม
2. Flexibility in Use: มีความยืดหยุ่นในการใช้งานสามารถปรับเปลี่ยนได้
3. Simple and Intuitive: ไม่ซับซ้อน ง่ายต่อการเข้าใจ
4. Perceptible information: มีการให้ข้อมูลที่เข้าใจได้ง่ายได้ไม่จำเป็นต้องอาศัยการรับรู้ทางร่างกายที่มากเกินไป
5. Tolerance for Error: เพื่อความผิดพลาดในการใช้งานและมีผลก่อให้เกิดอันตรายน้อยที่สุด
6. Low Physical Effort: ใช้งานสบายเบาแรง
7. Size and Space for Approach and use: มีขนาดที่เหมาะสมง่ายและสะดวกในการใช้งาน

1. ทุกวัย ใช้ได้

การออกแบบสามารถสร้างความเท่าเทียมกันในการใช้สอยของผู้ใช้ที่ต่างวัย และต่างความสามารถ โดยคำนึงถึงความสะดวก ปลอดภัย และความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้หลีกเลี่ยงการแบ่งแยกผู้ใช้สอย และงานออกแบบที่ดึงดูด น่าสนใจจากประชาชนทั่วไป

2. ปรับเปลี่ยนการใช้ได้

การออกแบบสามารถรองรับการใช้สอยจากผู้ใช้ที่หลากหลาย โดยอาจมีหลายทางเลือกที่สามารถใช้งานได้ สะดวกทั้งการใช้งานมือขวาหรือมือซ้ายก็ได้อำนวยความสะดวกที่ผู้ใช้สามารถปรับการใช้งาน เมื่อต้องการความถูกต้องแม่นยำมากขึ้น และสามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานตามการเคลื่อนไหวของผู้ใช้ได้

3. ใช้งานง่าย

การออกแบบควรง่ายต่อการเข้าใจ โดยไม่คำนึงถึงประสบการณ์ ความรู้ ภาษา หรือระดับความชำนาญของผู้ใช้ ฉะนั้นการออกแบบต้องเรียบง่าย ผู้ใช้งานสามารถใช้งานได้โดยง่าย จากสามัญสำนึกมีข้อเสนอแนะการใช้ที่สำคัญ โดยไม่คำนึงถึงการรู้ หรือไม่รู้หนังสือ หรือความหลากหลายทางภาษา และผู้ใช้งานสามารถประเมินผลการใช้งาน หรือคำแนะนำถึงการใช้งาน หลังจากใช้งานออกแบบนั้นแล้ว

¹ Molly Follette Story, M.S. 2001.

4. ง่ายต่อความเข้าใจ

งานออกแบบสามารถสื่อสารข้อมูลที่จำเป็นกับผู้ใช้งานได้ โดยปราศจากข้อจำกัดของผู้มีความบกพร่องทางประสาทสัมผัส งานออกแบบควรมีป้ายบอกเป็นสัญลักษณ์ การใช้พื้นผิวต่างสัมผัส หรือสีเส้นที่ตัดกันกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ และการแนะนำการใช้งานหลากหลายสื่อ (เช่น มีทั้งสัญลักษณ์, อักษรเบลล์, สัญลักษณ์เสียงประกอบกัน)

5. การออกแบบที่ป้องกันความผิดพลาดได้

การออกแบบควรลดอันตราย หรืออุบัติเหตุต่างๆ อันอาจเกิดขึ้นได้โดยไม่ตั้งใจ โดยมีการออกแบบการเตือนอันตรายที่อาจเกิดขึ้นไว้ เช่น มีพื้นผิวต่างสัมผัสแบบเตือนอันตราย (Warning Block) ไว้ก่อนถึงทางลาด หรือการออกแบบที่เตรียมอุปกรณ์เพื่อให้เกิดความปลอดภัยไว้ (เช่น ราวจับในที่ต่างๆ) และการออกแบบที่ป้องกันการเข้าถึงในส่วนที่เป็นอันตราย

6. ใช้แรงน้อย

การออกแบบที่มีความสะดวกต่อการใช้งานง่ายด้วยท่าทางปกติ โดยใช้กำลังตามปกติ ไม่ต้องออกแรงมาก หรือต้องพยายามใช้งานหลายครั้ง

7. ขนาดและพื้นที่ใช้งานที่เหมาะสมกับการเข้าถึงและใช้สอย

ด้วยขนาดและพื้นที่ใช้งานที่เหมาะสม สามารถใช้งานได้สะดวกทั้งการเอื้อม การจับต้อง โดยปราศจากเงื่อนไขของข้อจำกัดทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว อุปกรณ์หรือการออกแบบในจุดที่สำคัญต้องสามารถมองเห็นชัดเจน ไม่ว่าจะมองขณะยืน หรือนั่งในรถล้อเลื่อน และจัดเตรียมพื้นที่ใช้งานที่เหมาะสมกับการเข้าถึง และใช้สอย โดยคำนึงถึงบุคคลทั่วไป และบุคคลที่ต้องมีผู้ดูแล หรือมีอุปกรณ์ช่วยเหลือต่างๆ (เช่น รถล้อเลื่อน ไม่เท้า ฯลฯ)

หลักการ universal design นั้นถือเป็นแนวคิดหลักที่สามารถนำมาใช้ได้จริงในการปรับปรุงด้านกายภาพศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งแนวคิดการออกแบบนี้ได้กล่าวครอบคลุมทุกหัวข้อที่จำเป็นที่ต้องคำนึงถึงก่อนทำการออกแบบและปรับปรุงศูนย์ฯ ซึ่งถือว่าเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญอย่างหนึ่งในการศึกษาครั้งนี้

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้ได้มีการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องทั้งจากงานวิจัย งานเอกสารและสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มกรณีศึกษาทั้ง 4 ศูนย์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มี วิเคราะห์และมีการนำข้อมูลมาตรวจสอบอีกครั้งกับผลของการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องว่ามี แนวคิดที่สอดคล้องกับข้อมูลนั้นหรือไม่ และได้นำเสนอข้อมูลผ่านกระบวนการทั้งหมดที่กล่าวมา วิเคราะห์และสรุปเสนอออกมาเป็นแนวทางพัฒนาและปรับปรุงด้านกายภาพศูนย์อเนกประสงค์ สำหรับผู้สูงอายุ นั่นเอง โดยได้จัดหมวดหมู่ขั้นตอนของการวิจัยดังนี้

3.1 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษางานวิจัย ทฤษฎี วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องทั้งจากงานเอกสารและสื่อต่างๆ เพื่อ ศึกษาปัจจัยในการเลือกตัวอย่างศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในที่ต่างๆ ที่ทำการศึกษา
2. วิเคราะห์จากข้อมูลเบื้องต้นเพื่อกำหนดแนวทางการนำเสนอการพัฒนาและ ปรับปรุงด้านกายภาพศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุที่ทำการศึกษา โดยให้ความสนใจศูนย์ อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุที่มีความพร้อมด้านกายภาพของพื้นที่และมีการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งอยู่ ในแต่ละชุมชนที่แตกต่างมาเป็นต้นแบบในการศึกษาวิจัย โดยที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มี ความเห็นร่วมกันว่าควรศึกษานำข้อดีและข้อด้อยของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ มาวิเคราะห์และนำข้อมูลมาพัฒนาในงานวิจัยต่อไป
3. วิเคราะห์และคัดเลือกเพื่อทำการศึกษารายส่วนของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ในแต่ละพื้นที่ของชุมชนที่แตกต่างของประเทศไทย โดยทำการศึกษารายชื่อของ 4 ศูนย์อเนกประสงค์ เพื่อผู้สูงอายุ โดยแบ่งหัวข้อในการศึกษาแต่ละด้านดังต่อไปนี้
  - ด้านลักษณะประชากรผู้สูงอายุที่เข้ามาใช้บริการศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ
  - ด้านกายภาพความพร้อมของพื้นที่ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ
  - ด้านการบริหารจัดการศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ
  - ด้านกิจกรรมที่เหมาะสมของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ที่

แตกต่างกัน อันเนื่องมาจากเหตุผลทางกายภาพของพื้นที่และวัฒนธรรมชุมชน

4. วิเคราะห์ข้อมูลด้านต่างๆ จัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุของแต่ละพื้นที่ที่ทำการศึกษ เสนอแนะให้เกิดความเหมาะสมกับวิถีชีวิต สังคม โดยสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุศูนย์ละ 10 ท่านและตัวแทนของนักวิชาการด้านผู้สูงอายุ

5. นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทำการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ตัวแทนของนักวิชาการและผู้สูงอายุในประเทศไทย จำนวน 7 ท่าน โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ

- ผู้อำนวยการของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ จำนวน 4 ท่าน (จากศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ 4 แห่ง)
- ตัวแทนจากการเคหะแห่งชาติในส่วนที่ดูแลด้านผู้สูงอายุ 3 ท่าน

6. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ เพื่อนำไปสู่การอภิปรายผลงานวิจัย

7. อภิปรายผลงานวิจัยและสรุปผลที่ได้จากข้อมูลด้านเอกสารที่เกี่ยวข้อง และผลการวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ สรุปผลเป็นข้อเสนอแนะ แนวทางการนำเสนอการพัฒนาและปรับปรุงด้านกายภาพศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุที่มีความเหมาะสมกับวิถีชีวิต สังคมและเหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุไทย

3.2 ขั้นตอนในการคัดเลือกศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุที่ทำการศึกษา

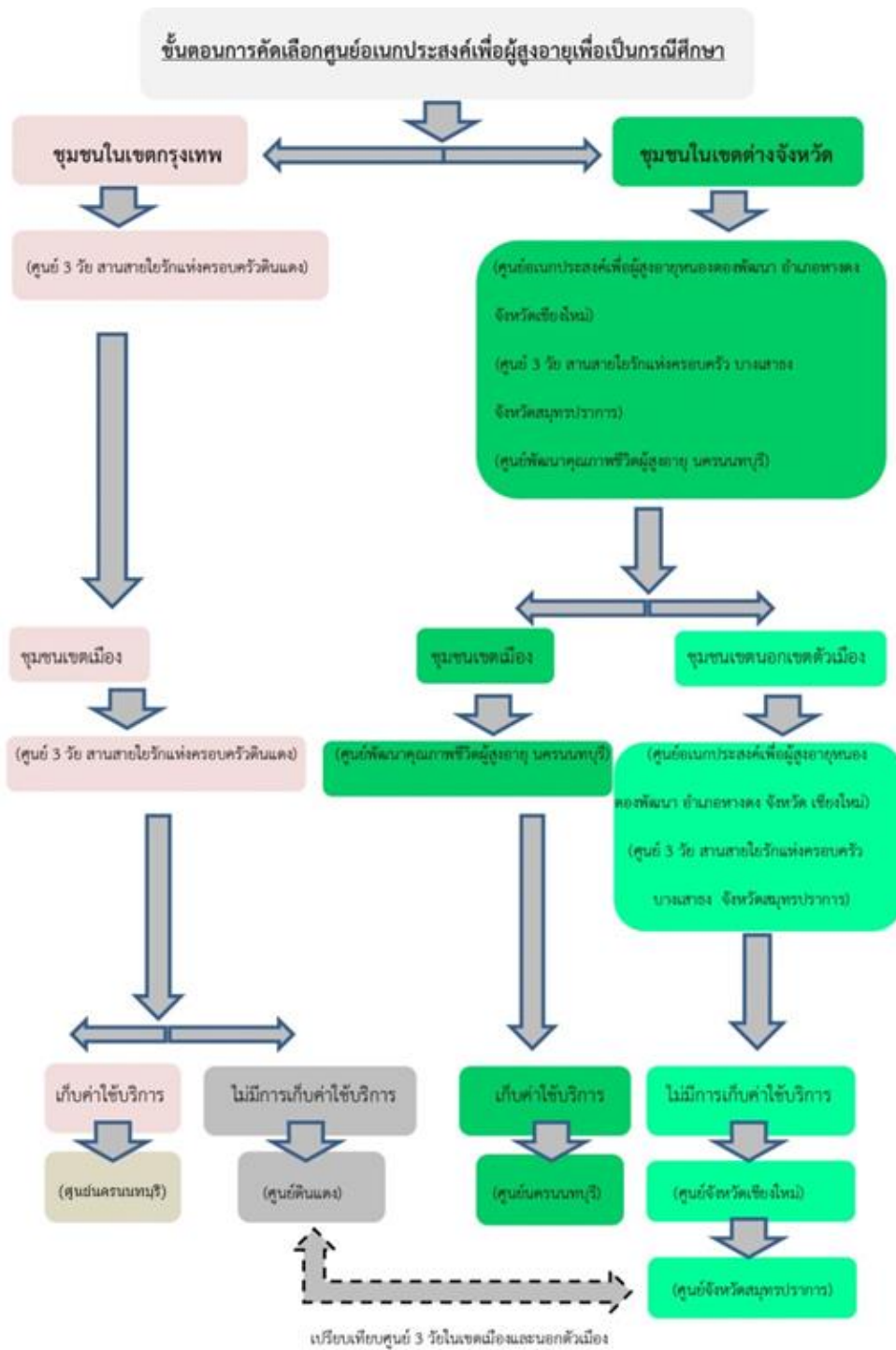
มีเกณฑ์พิจารณา 6 หัวข้อหลักคือ

- ลักษณะของผู้สูงอายุที่เข้ามาใช้บริการในแต่ละศูนย์ฯตามลักษณะชุมชนที่แตกต่าง
- ศูนย์ที่เลือกเป็นกรณีศึกษาต้องเป็นศูนย์ฯที่มีขนาดที่หลากหลายแตกต่างกันและมีมาตรฐานที่ดี มีจุดเด่นที่น่าสนใจ
- เป็นศูนย์ตัวอย่างที่ให้ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุอื่นๆในพื้นที่ใกล้เคียงในแต่ละชุมชนเข้ามาศึกษาดูงาน
- เป็นศูนย์ที่มีการดูแลโดยภาครัฐที่ไม่มีการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายในเขตชุมชนเมืองและเขตต่างจังหวัดเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของภาพรวมด้านกายภาพของศูนย์ฯ และรวมถึงการบริหารจัดการและให้บริการ

- เป็นศูนย์ที่มีการดูแลโดยภาครัฐหรือเอกชนที่มีการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการบริหารจัดการและให้บริการเปรียบเทียบกับศูนย์ที่ดูแลโดยภาครัฐและไม่มี การเก็บค่าใช้จ่าย ให้บริการ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของภาพรวมด้านกายภาพของศูนย์ฯ และรวมถึงการบริหารจัดการและให้บริการ
- เป็นศูนย์ที่อยู่ในเขตชุมชนเมืองและเขตชนบทเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของภาพรวมด้านกายภาพของศูนย์ฯ และรวมถึงการบริหารจัดการและให้บริการ

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการคัดเลือกศูนย์เนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุเป็นกรณีศึกษา

หมายเหตุ : เนื่องจากศูนย์นครนนทบุรีอยู่ในเขตจังหวัดนนทบุรีที่ติดกับกรุงเทพมหานคร ลักษณะชุมชนเป็นแบบชุมชนเมืองที่มีความใกล้เคียงกันมาก จึงใช้เป็นฐานข้อมูลของศูนย์ฯที่อยู่ในเขตตัวเมืองและมีการเรียกเก็บค่าบริการทั้งเขตกรุงเทพและต่างจังหวัด

จากการเก็บข้อมูลศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุและคัดเลือกตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้จากนั้นจึงได้ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุทั้งหมด 4 ที่เป็นกรณีศึกษา คือศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุหนองตองพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่, ศูนย์ 3 วัย เขตดินแดง กรุงเทพฯ, ศูนย์ 3 วัย บางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการและศูนย์ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี ที่สามารถผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ได้ทั้ง 6 ข้อสำหรับการเลือกเป็นกรณีศึกษา

3.3 วิธีการเก็บข้อมูล

3.3.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร แผ่นพับและข้อมูลทางInternetของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงนำมาเป็นข้อมูลในการคัดเลือกกรณีศึกษาทั้ง 4 ศูนย์ฯ

3.3.2 สัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์ทั้ง 4 ศูนย์จำนวน 4 ท่าน เจ้าหน้าที่ศูนย์ 4ท่าน ผู้สูงอายุ ศูนย์ละ 10 ท่าน รวม 40 ท่าน

- คุณมานพ ต้นสุภายน รองนายกเทศมนตรีฯ ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุหนองตองพัฒนาอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่และเจ้าหน้าที่ 1 ท่าน เมื่อ 25 ธันวาคม 2557 ที่เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา เป็นเวลา 1 ชั่วโมง
- คุณพัชรพิชา พิชิตศรีตรูพ่าย ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ นครนนทบุรีและเจ้าหน้าที่ 1 ท่าน เมื่อ 10 มกราคม 2558 ที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนครนนทบุรี เป็นเวลา 1 ชั่วโมง
- คุณอัจฉราพรรณ ธโนทัย ผู้อำนวยการศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัวบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการและเจ้าหน้าที่ 1 ท่าน เมื่อ 15 ธันวาคม 2557 ที่ศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัวบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นเวลา 1 ชั่วโมง
- คุณวัลย์ลิกา สรรเสริญชูโชติ ผู้อำนวยการศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง จังหวัดกรุงเทพมหานครและเจ้าหน้าที่ 1 ท่าน เมื่อ 1 ธันวาคม 2557 ที่ศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นเวลา 1 ชั่วโมง

สัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่มาใช้บริการที่ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุจำนวนศูนย์ละ 10 ท่าน รวม 40 ท่าน

- ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุหนองตองพัฒนาอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ 25 ธันวาคม 2557 ที่เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา เป็นเวลา 3 ชั่วโมง
- ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ นครนนทบุรี เมื่อ 10 มกราคม 2558 ที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนครนนทบุรี เป็นเวลา 3 ชั่วโมง

- ศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัวบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อ 15 ธันวาคม 2557 ที่ศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัวบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นเวลา 3 ชั่วโมง
- ศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง จังหวัดกรุงเทพมหานคร เมื่อ 1 ธันวาคม 2557 ที่ศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นเวลา 3 ชั่วโมง

3.3.3 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบข้อมูลและสอบถามความคิดเห็นต่อคำถามที่ได้สัมภาษณ์ทุกคนที่เกี่ยวข้อง

- 1.) คุณจรรุวรรณ งามกนกวรรณ รองผู้อำนวยการเคหะแห่งชาติ เมื่อ 12 มกราคม 2558 ที่การเคหะแห่งชาติ เป็นเวลา 1 ชั่วโมง
- 2.) คุณอรุณกร ทองเพชร สถาปนิก 8 ฝ่ายพัฒนาและฟื้นฟูเมือง การเคหะแห่งชาติ เมื่อ 12 มกราคม 2558 ที่การเคหะแห่งชาติ เป็นเวลา 1 ชั่วโมง
- 3.) คุณเรืองยุทธ ตีระวนิช ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ เมื่อ 12 มกราคม 2558 ที่การเคหะแห่งชาติ เป็นเวลา 1 ชั่วโมง
- 4.) คุณพัชรพิชา พิเชิตศรีตรุษ่าย ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ นครนนทบุรี เมื่อ 10 มกราคม 2558 ที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ นครนนทบุรี เป็นเวลา 1 ชั่วโมง
- 5.) คุณมานพ ต้นสุภายน รองนายกเทศมนตรีฯ ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุหนองตองพัฒนาอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ 25 ธันวาคม 2557 ที่เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา เป็นเวลา 1 ชั่วโมง
- 6.) คุณอัจฉราพรรณ ธโนทัย ผู้อำนวยการศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัวบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อ 15 ธันวาคม 2557 ที่ศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัวบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นเวลา 1 ชั่วโมง
- 7.) คุณวัลย์ลิกา สรรเสริญชูโชติ ผู้อำนวยการศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง จังหวัดกรุงเทพมหานคร เมื่อ 1 ธันวาคม 2557 ที่ศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นเวลา 1 ชั่วโมง

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (ภาคผนวก) มีทั้งหมด 10 ข้อ 2 แผ่น สอบถามถึงความคิดเห็นต่อเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ทั้งเรื่องการให้การบริหารจัดการ การบริการ ความพร้อมเรื่องอาคารสถานที่ อุปกรณ์ และเรื่องกายภาพของสถานที่ในภาพรวม โดยนำแบบสอบถามไปสอบถามกับผู้อำนวยความสะดวกศูนย์ทั้ง 4 ศูนย์รวม 4 ท่าน เจ้าหน้าที่ศูนย์จำนวน 4 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญ 7 ท่านและผู้สูงอายุ จำนวนศูนย์ละ 10 ท่านรวม 40 ท่าน

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดมาสรุปเป็นแนวทางที่เห็นร่วมกันว่าเหมาะสมสำหรับแนวทางการปรับปรุงศูนย์ฯ จากนั้นนำมาเปรียบเทียบกับแนวคิด Universal Design ทั้ง 7 ข้อคือ

1. Equitable Use: ทุกกลุ่มใช้ประโยชน์ได้อย่างเท่าเทียม
2. Flexibility in Use: มีความยืดหยุ่นในการใช้งานสามารถปรับเปลี่ยนได้
3. Simple and Intuitive: ไม่ซับซ้อน ง่ายต่อการเข้าใจ
4. Perceptible information: มีการให้ข้อมูลที่เข้าใจได้ง่ายได้ไม่จำเป็นต้องอาศัยการรับรู้ทางร่างกายที่มากเกินไป
5. Tolerance for Error: เพื่อความผิดพลาดในการใช้งานและมีผลก่อให้เกิดอันตรายน้อยที่สุด
6. Low Physical Effort: ใช้งานสบายเบาแรง
7. Size and Space for Approach and use: มีขนาดที่เหมาะสมง่ายและสะดวกในการใช้งาน

และสรุปว่าศูนย์ใดมีข้อใดที่ผ่านเกณฑ์หรือไม่ผ่านเกณฑ์ข้อใด จากนั้นวิเคราะห์หาแนวทางในการแก้ไขในกรณีนั้นตามหลัก Universal Design ที่เหมาะสม

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เรื่องการบริหารจัดการของศูนย์ฯ ที่เป็นกรณีศึกษา สรุปตามแบบสัมภาษณ์ว่าเห็นด้วยกับแนวทางใดบ้างจากนั้นนำข้อมูลที่เป็นภาพรวมเปรียบเทียบกับแนวคิดการพัฒนาศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุที่ได้จากงานเอกสารเบื้องต้นสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาที่ถูกต้องต่อไป

ตารางที่ 3 สรุปตัวแปรที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัย

วัตถุประสงค์	ตัวแปรหลัก	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
1. เพื่อศึกษา ลักษณะ ประชากร ผู้สูงอายุ รวมถึงสภาพ เศรษฐกิจ และ สังคม ของ พื้นที่บริเวณ กรณีศึกษา	- สภาพสังคมชุมชนเมืองและต่างจังหวัด / วิถี ชีวิต/วัฒนธรรม/อาชีพ/รายได้ค่าครองชีพ - ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ - ปัจจัยในการเลือกเข้าใช้บริการศูนย์ อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ	-ผู้สูงอายุในศูนย์ อเนกประสงค์สำหรับ ผู้สูงอายุ ที่เป็นกรณีศึกษา ทั้ง 4 ศูนย์ จำนวนผู้สูงอายุประมาณ ศูนย์ละ 10 ท่าน รวม40 ท่าน	1. ข้อมูลทุติย ภูมิ ค้นคว้าจาก เอกสาร 2. แบบ สัมภาษณ์
2. เพื่อ เสนอแนะแนว ทางการพัฒนา และปรับปรุง ศูนย์ อเนกประสงค์ เพื่อผู้สูงอายุ	- ด้านกายภาพของศูนย์กรณีศึกษา (งานด้าน สถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้อง) - ทำเลที่ตั้ง - การออกแบบของอาคาร - ค่าบริการที่เรียกเก็บ - สภาพแวดล้อม ส่วนกลางและสิ่ง อำนวยความสะดวกต่างๆ - การเดินทางเข้าถึงพื้นที่ศูนย์ - งบประมาณของศูนย์ - การบริหารจัดการ - ปัญหาของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ	-ผู้สูงอายุในศูนย์ อเนกประสงค์สำหรับ ผู้สูงอายุ ที่เป็นกรณีศึกษา ทั้ง 4 ศูนย์ จำนวน ผู้สูงอายุประมาณศูนย์ละ 10 ท่าน รวม40 ท่าน -ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน -ผอ.ศูนย์ฯ 4 ท่าน -เจ้าหน้าที่ศูนย์จำนวน4 ท่าน	1. การสังเกต 2แบบสอบถาม 3. ข้อมูลทุติย ภูมิ ค้นคว้าจาก เอกสาร

3.6 การนำเสนอข้อมูล

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 ท่าน ผู้อำนวยการศูนย์เเนกประสงค์ทั้ง 4 ศูนย์ฯ จำนวน 4 ท่าน เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์จำนวน 4 ท่าน และผู้สูงอายุที่มาใช้บริการศูนย์ฯ จำนวนศูนย์ละ 10 ท่าน รวม 40 ท่าน สรุปออกมาในรูปของตารางว่าเห็นด้วยกับคำถามทั้ง 10 ข้อหรือไม่อย่างไร ภาพรวมเป็นไปในทิศทางเดียวกับเรื่องที่ได้สอบถาม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์กับแนวทางของทฤษฎี Universal Design ว่าแต่ละศูนย์ฯ มีศักยภาพด้านกายภาพเข้ากับเกณฑ์ของ Universal Design ทั้ง 7 ข้อหรือไม่ ถ้ามีข้อใดขาดไปก็จะนำสู่การนำเสนอวิธีแก้ไขโดยการแสดงเป็นภาพก่อนและหลังการปรับปรุงเพื่อให้เข้ากับเกณฑ์ของ Universal Design ที่ถูกต้อง

บทที่ 4

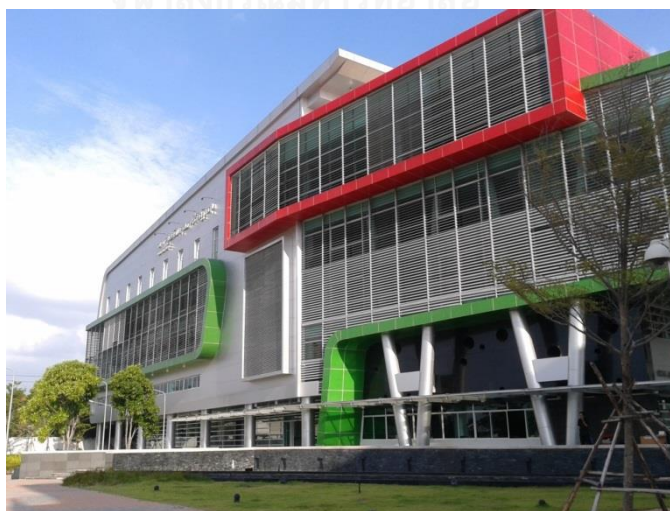
ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

4.1 ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี

4.1.1 ด้านประชากรและสังคมข้อมูลทั่วไป

¹เทศบาลนครนนทบุรี มีประชากรประมาณ 258,000 คน จำแนกเป็นประชากรผู้สูงอายุจำนวน 48,000 คน คิดเป็น 18.95% (อ้างอิงข้อมูลท้องถิ่นเทศบาลนครนนทบุรี กรกฎาคม พ.ศ. 2555) ซึ่งตัวเลขดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าเรากำลังก้าวเข้าสู่ความเป็นสังคมผู้สูงอายุ

เทศบาลนครนนทบุรีในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ในปี 2553 จึงได้ดำเนินการก่อสร้างศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขึ้นบริเวณศูนย์นันทนาการเทศบาลนครนนทบุรี แยกสนามบินน้ำ ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ในวงเงินจ้างเหมาก่อสร้าง 177 ล้านบาท เป็นอาคาร 5 ชั้น พื้นที่ใช้สอย 8158 ตารางเมตร การออกแบบและตกแต่งอาคารทั้งภายนอกและภายใน เหมาะสมเป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ ครบถ้วนและทันสมัย

ภาพที่ 2 ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี

¹เอกสารเผยแพร่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี. พ.ศ.2557

4.1.2 วัตถุประสงค์ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี

¹ เพื่อเป็นศูนย์กลางที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีโอกาสใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ นอกจากจะส่งเสริมสุขภาพกายและจิตที่ดีแล้ว การที่ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ ที่ตรงกับความต้องการของตน จะทำให้มีโอกาสแสดงและใช้ศักยภาพของตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคมอย่างเต็มที่ ทำให้เกิดคุณภาพภูมิใจในตนเอง ที่ไม่ทำตัวเป็นภาระแก่สังคมและลูกหลาน ซึ่งส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิต

1.) ลักษณะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุที่มาใช้บริการศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี

เขตเทศบาลนครนนทบุรีเป็นเขตเทศบาลที่มีลักษณะของความเป็นเมืองใหญ่ที่ชัดเจน ทำให้อาชีพที่เกิดขึ้นมีความหลากหลายและมีระดับของรายได้ตั้งแต่ต่ำถึงเกณฑ์รายได้ระดับดี ประชากรในเขตนี้ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่มาใช้บริการที่ศูนย์นั้นพบว่าส่วนมากเป็นผู้สูงอายุที่เลยวัยเกษียณมีรายได้หลักจากเงินเกษียณและเงินดูแลจากบุตรหลานเป็นหลัก ในอีกส่วนหนึ่งมีการประกอบอาชีพบ้างแต่เป็นงานที่มีลักษณะของอาชีพเสริม รายได้หลักยังเป็นเงินส่วนที่มาจากบุตร ส่วนเงินที่ได้จากภาครัฐที่ได้ให้กับผู้สูงอายุนั้นเป็นเพียงจำนวนที่น้อยเมื่อเทียบสัดส่วนของรายได้ของผู้สูงอายุจากการสัมภาษณ์ โดยสรุปแล้วชุมชนในบริเวณนี้ผู้สูงอายุมีความหลากหลายของเรื่องรายได้กล่าวคือมีทั้งรายได้สูงและรายได้ต่ำ จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในศูนย์พบว่าเป็นผู้สูงอายุที่มีรายได้ปานกลางถึงสูง และเมื่อได้ทำการสำรวจพื้นที่ใกล้เคียงพบว่ายังมีผู้สูงอายุในบริเวณใกล้เคียงมีรายได้ที่ต่ำและไม่ได้เข้าไปใช้บริการในตัวศูนย์ฯ เพราะไม่สามารถจ่ายค่าบริการได้ทั้งที่มีความต้องการใช้บริการศูนย์เช่นกัน

2.) การบริหารจัดการและกิจกรรมในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี

ให้บริการทางสังคมสำหรับประชาชนทั่วไปที่สมัครเป็นสมาชิกของศูนย์ฯ (สมาชิกสามัญมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปและสมาชิกวิสามัญมีอายุตั้งแต่ 45-60 ปี) ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกที่มาใช้บริการศูนย์โดยประมาณวันละ 600 คน มีกิจกรรมร่วมกันแบบเข้าไป-เย็นกลับในลักษณะของสโมสรผู้สูงอายุ อบรมให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ บริการตรวจสุขภาพเบื้องต้น ส่งเสริมการออกกำลังกาย การทำสมาธิ เรียนรู้ด้านสุขภาพด้วยตนเองจากวิทยากร หนังสือ และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

¹ เอกสารเผยแพร่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี. พ.ศ.2557

รวมทั้งมีกิจกรรมพิเศษต่างๆมากมาย แอโรบิก โยคะ บริการเก้าอี้นวดไฟฟ้า เครื่องออกกำลังกาย บริการห้องสมุด ปฏิบัติธรรม ตารางเก้าช่อง ดนตรีไทย รำวงมาตรฐาน จีนกั๊กง ไท่เก๊ก ฝ่า หลุนต้าฝ่า ไม้พลอง ปิงปอง ฮูลาฮูป คาราโอเกะ ฝึกการออกเสียงและร้องเพลง ลีลาศหมู่(ไลน์แดนซ์) ลีลาศ สอนภาษาอังกฤษ ฯลฯ

ตัวของศูนย์ฯมีรายได้หลักจากค่าสมัครสมาชิกและงบประมาณจากทางเทศบาลที่ได้จัดสรรให้เป็นสัดส่วน แต่ก็พบว่ายังไม่เพียงพอต่อความต้องการ สืบเนื่องจากพนักงานส่วนใหญ่ในศูนย์เป็นเพียงอาสาสมัครที่เข้ามาช่วยเป็นวิทยากร หรือการให้ผู้สูงอายุที่มีความรู้เป็นผู้สอนกันเอง ทางศูนย์ฯเพียงจัดหาสถานที่ให้บริการ จากข้อมูลพบว่าสืบเนื่องมาจากงบประมาณที่ไม่เพียงพอจึงต้องใช้วิธีดังกล่าว

ในส่วนของกิจกรรมในศูนย์ฯดังแสดงในตารางที่ 4 แสดงกิจกรรมของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี

ตารางกิจกรรมศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี

กิจกรรม	วัน	เวลา	สถานที่(ชั้น)
ไม้พลอง,รำตะบอง	จันทร์,อังคาร	08.30 - 09.30 น.	ลานกิจกรรมหน้าศูนย์
ไท่เก๊ก	อังคาร	08.30 - 09.30 น.	
	ศุกร์	09.30 - 11.30 น.	ห้องดอกแก้ว ชั้น2
ห้วยตบอง-พลั้งลมปราณ	พุธ	08.30 - 09.30 น.	ลานกิจกรรมหน้าศูนย์
ฝ่าหลุนต้าฝ่า	พุธ,ศุกร์	13.30 - 15.30 น.	ห้องดอกบัว ชั้น2
จินกังกง	พฤหัสบดี	08.30 - 09.30 น.	ลานกิจกรรมหน้าศูนย์
	อังคาร	09.30 - 11.30 น.	ห้องดอกแก้ว ชั้น2
เต้าเต๋อซิ่นซี	ศุกร์	08.30 - 09.30 น.	ลานกิจกรรมหน้าศูนย์
	พฤหัสบดี	13.30 - 15.30 น.	ห้องดอกแก้ว ชั้น2
แอโรบิก	จันทร์,พุธ,ศุกร์	09.30 - 10.30 น.	ลานกิจกรรมหน้าศูนย์
กลองยาว	ศุกร์	13.30 - 15.30 น.	มุขกิจกรรมข้างศูนย์
สีน้ำสร้างสรรค์	พุธ	13.30 - 15.30 น.	
เรียนภาษาอังกฤษ	จันทร์-ศุกร์	09.30 - 11.30 น.	ห้องวิชาการ ชั้น1
	พฤหัสบดี	13.30 - 15.30 น.	
เรียนภาษาจีนกลาง	จันทร์	09.30 - 11.30 น.	
	อังคาร	13.30 - 15.30 น.	
ปฏิบัติธรรม	จันทร์-ศุกร์	09.30 - 11.30 น. และ 13.30 - 15.30 น.	ห้องดอกบัว ชั้น2
โยคะ	พุธ,พฤหัสบดี	09.30 - 11.30 น.	ห้องดอกแก้ว ชั้น2
	จันทร์,อังคาร,พุธ,ศุกร์	13.30 - 15.30 น.	
เก้าอี้νωดไฟฟ้า	จันทร์-ศุกร์	09.00 - 12.00 น. และ 13.30 - 16.00 น.	ห้องลีลาวดี ชั้น2
เครื่องออกกำลังกาย	จันทร์-ศุกร์	09.00 - 12.00 น. และ 13.30 - 16.00 น.	ห้องพุทธรักษา ชั้น2
นาฏศิลป์และรำวงมาตรฐาน	จันทร์,ศุกร์	13.30 - 15.30 น.	ห้องมะลิ ชั้น3
	พฤหัสบดี,ศุกร์	09.30 - 11.30 น.	
กิจกรรมเข้าจังหวะพื้นบ้าน-ซึ้ง	พุธ	09.30 - 11.30 น.	ห้องลำตวน ชั้น3
ฝึกการออกเสียงและร้องเพลง	จันทร์-ศุกร์	09.00 - 12.00 น. และ 13.30 - 16.00 น.	
อังกะลุง	พุธ	13.30 - 15.30 น.	ห้องมะลิ ชั้น3
ดนตรีไทย	อังคาร,พฤหัสบดี	13.30 - 15.30 น.	
ไลน์แดนซ์ (ลีลาศหมู่)	จันทร์-ศุกร์	09.30 - 11.30 น. และ 13.30 - 15.30 น.	ห้องดอกรัก ชั้น3
ลีลาศ	จันทร์,พุธ,ศุกร์	10.00 - 14.30 น.	ห้องกุหลาบ ชั้น3
	อังคาร,พฤหัสบดี	10.00 - 15.30 น.	
เรียนรู้ด้วยหนังสือและอินเตอร์เน็ต	จันทร์-ศุกร์	08.30 - 16.30 น.	ห้องสมุด ชั้น3
ปิงปอง,ชูลาฮูป	จันทร์-ศุกร์	08.30 - 16.30 น.	ลานกิจกรรม ชั้น4
ดนตรีสากล	จันทร์,ศุกร์	13.30 - 15.30 น.	ห้องทานตะวัน ชั้น4
ตารางเก้าช่อง	จันทร์,พุธ,พฤหัสบดี,ศุกร์	09.30 - 11.30 น.	
	อังคาร	13.30 - 15.30 น.	
ร้องเพลงคาราโอเกะ	จันทร์-ศุกร์	09.00 - 11.30 น. และ 13.30 - 15.30 น.	ห้องชวนชม(4)

ตารางกิจกรรมอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

หมายเหตุ แก้ไขเมื่อ 3 เมษายน 2557

ตารางที่ 4 แสดงกิจกรรมของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี

4.1.3 ภาพแสดงบรรยากาศและกิจกรรมในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนทบุรี

ภาพที่ 3 โยคะ

ภาพที่ 4 บริการเก้าอี้นวดไฟฟ้า

ภาพที่ 5 เครื่องออกกำลังกาย

ภาพที่ 6 บริการห้องสมุด

ภาพที่ 7 ตารางเก้าช่อง

ภาพที่ 8 ดนตรีไทย

ภาพที่ 9 จินกังกง ไท้เก๊ก ฝ่าหลุนต้าฝ่า

ภาพที่ 10 ปิงปอง

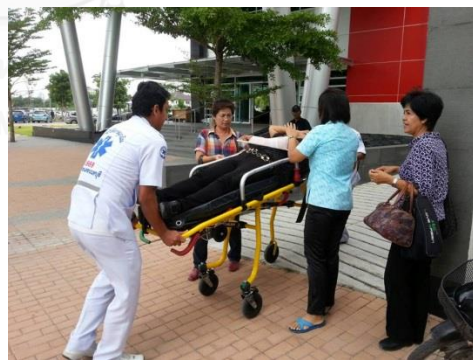
ภาพที่ 11 คาราโอเกะ ฟีกการออกเสียงและร้องเพลง

ภาพที่ 12 ลีลาศหมู่(ไลน์แดนซ์) ลีลาศ

ภาพที่ 13 ดนตรีสากล

ภาพที่ 14 การเตรียมพร้อมอุบัติเหตุฉุกเฉิน

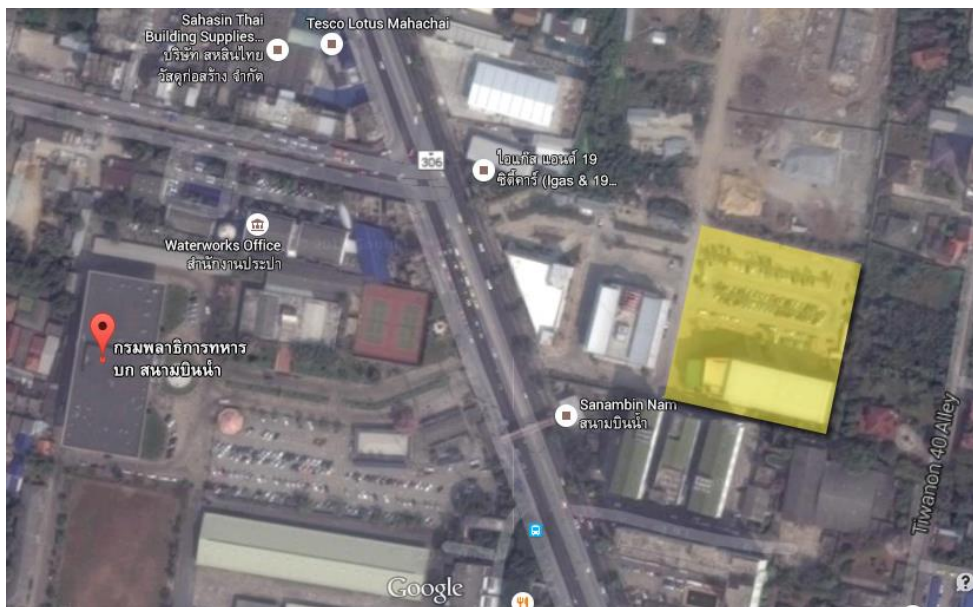
4.1.4 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศูนย์อเนกประสงค์

4.1.4.1 การเข้าถึงพื้นที่

ตำแหน่งที่ตั้งของศูนย์ฯ นั้นถือว่าอยู่ในตำแหน่งที่ดี กล่าวคืออยู่ในบริเวณชุมชนดั้งเดิม และเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ราชการเดิมที่ประชาชนรู้จักดีอยู่แล้ว อีกทั้งการอยู่ติดกับถนนใหญ่ก็เป็นการง่ายสำหรับการเดินทางมายังศูนย์ฯ

ภาพที่ 15 แผนที่แสดงการเข้าถึงพื้นที่ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี

ภาพที่ 16 แผนที่ทางอากาศแสดงตำแหน่งที่ตั้งของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี

4.1.4.2 ลักษณะกายภาพภายนอกอาคารของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี

ลักษณะภายนอกพบว่ามีความพร้อมที่ถือว่าดีโดยมีการจัดเตรียมทั้งเรื่องของลานกิจกรรมที่รองรับคนจำนวนมากไว้ ที่จอดรถที่มีเพียงพอและอยู่ใกล้อาคารเพื่อความสะดวกของผู้สูงอายุ อีกทั้งการจัดเตรียมเรื่องทางลาดไว้ในหลายจุดให้กับผู้สูงอายุที่ไม่สามารถใช้บันไดได้ รวมไปถึงการเตรียมจุดรองรับรถพยาบาลในกรณีฉุกเฉินที่บริเวณด้านหน้าอาคารก็มีความพร้อมที่ดี และเมื่อมองไปในส่วนของงานภูมิสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งเรื่องของพื้นผิวทางเดินก็มีการเลือกวัสดุที่ไม่มีความลื่นเมื่อโดนน้ำมาใช้ การจัดงานสวนโดยรอบก็ช่วยเพิ่มให้พื้นที่ที่มีความร่มรื่น ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุจัดกิจกรรมกลางแจ้งได้อย่างปลอดภัย

ภาพที่ 17 ภาพแสดงผังอาคารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนนทบุรี

ภาพที่ 18 ภาพแสดงแบบจำลองอาคารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนนทบุรี

4.1.4.3 ลักษณะทางกายภาพภายในอาคารของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนนทบุรี

ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนนทบุรีเป็นอาคาร 5 ชั้น พื้นที่ใช้สอย 8158 ตารางเมตร โดยแบ่งเป็น

ชั้นที่ 1 เป็นส่วนของลานกิจกรรม ร้านค้า ห้องพยาบาล และสำนักงาน

ชั้นที่ 2 เป็นส่วนของห้องกิจกรรมต่างๆ

ชั้นที่ 3 เป็นส่วนของห้องกิจกรรมต่างๆ และห้องประชุม

ชั้นที่ 4 เป็นส่วนของห้องกิจกรรมต่างๆ และห้องสมุด

ชั้นที่ 2 เป็นส่วนของห้องกิจกรรมต่างๆ และสำนักงาน

ลักษณะของห้องกิจกรรมมีการเตรียมไว้เป็นห้องว่างเพื่อสามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมที่เหมาะสมลงไป โดยมีการเตรียมความพร้อมด้านต่างๆไว้ เช่น ลิฟท์ ราวจับริมทางเดินและในห้องน้ำ วัสดุพื้นผิวทางเดิน ซึ่งถือว่ามีความพร้อมที่ดีในระดับที่ปลอดภัยแก่ผู้สูงอายุ ทุกห้องมีการใช้เครื่องปรับอากาศ จึงต้องเป็นห้องที่ปิดในบางห้องจึงมีปัญหาเรื่องของแสงสว่างและอากาศที่ถ่ายเท โดยการวางผังที่ให้ทางเดินที่ยาวและตรงแต่มีราวจับตลอดทางถือเป็นเรื่องที่ดีและเพิ่มความปลอดภัยแก่ผู้สูงอายุ ในส่วนของบันไดทางขึ้นแต่ละชั้นนั้นถือว่าทำได้ดีเลือกวัสดุที่ไม่ลื่นมาใช้ แต่ความสูงของขั้นบันไดในบางช่วงยังไม่สม่ำเสมอ และขาดเรื่องของ Warning block ในหลายๆจุดแต่เรื่องที่สำคัญที่สุดคือเรื่องของแสงสว่างบริเวณบันไดที่ควรเพิ่มมากขึ้นเพื่อความปลอดภัยขณะก้าวขึ้น-ลงบันได

4.2 ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุหนองตอง จังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และประชากรผู้สูงอายุของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุหนองตอง จังหวัดเชียงใหม่

4.2.1 ข้อมูลทั่วไปของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุหนองตอง จังหวัดเชียงใหม่

- 1.) ด้านประชากรและสังคมข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุหนองตอง จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 19 ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุหนองตอง จังหวัดเชียงใหม่

แนวคิดจัดตั้งศูนย์เขตพื้นที่เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาเริ่มขึ้นเมื่อมีกระบวนการในการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุจากการที่มีแต่การจ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุเพียงอย่างเดียวตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 จนกระทั่งในปี พ.ศ.2551 ผู้บริหารเทศบาล ได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการดำเนินการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุจากสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ จากนั้นก็ได้เริ่มศึกษาและรวบรวมข้อมูลผู้สูงอายุในพื้นที่โดยละเอียด ตลอดจนประชาสัมพันธ์ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุและสร้างความตระหนักแก่คนในพื้นที่ในการให้ความสำคัญในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ และได้กำหนดเป็นนโยบายของเทศบาลในการผลักดันการดำเนินงานและนามาสู่การปฏิบัติอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ในการดูแลและจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ในรูปแบบที่หลากหลายครอบคลุมทุกมิติ ทั้งทางด้านความมั่นคงในชีวิต การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญา โดยมีองค์กรชุมชนเป็นเครือข่ายในการประสานการดำเนินงานในพื้นที่ ภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในพื้นที่ และการส่งเสริมและสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานในชุมชนโดยสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนการร่วมบูรณาการงานด้านการดูแลสุขภาพองค์กรร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริม

สุขภาพตาบอดในพื้นที่ ทำให้เกิดรูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่หลากหลาย ซึ่งอภิปรายผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

4.2.2 กระบวนการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลหนองตองพัฒนา

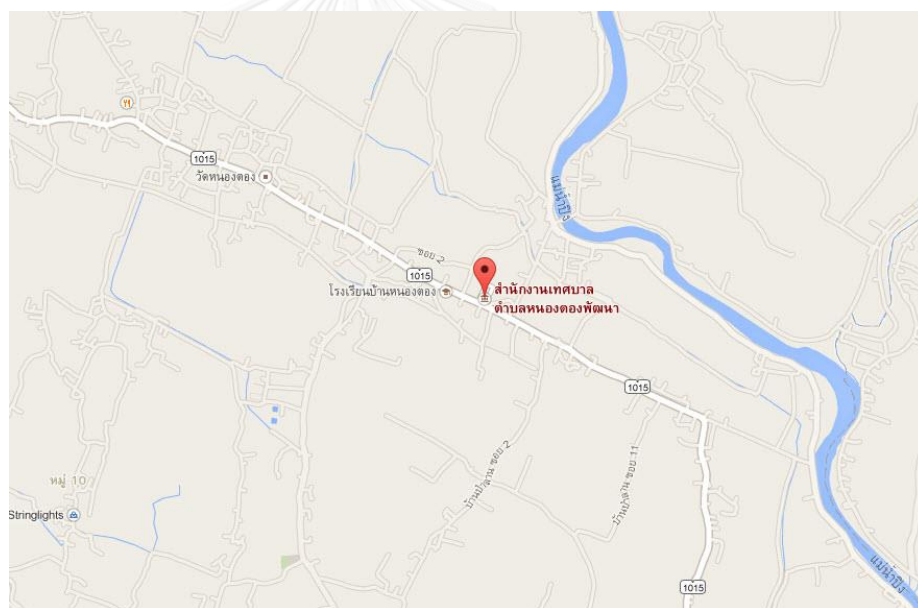
องค์ประกอบในการดำเนินการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ 4 องค์ประกอบ คือผู้บริหารท้องถิ่น องค์กรชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้สูงอายุในพื้นที่ ซึ่งมีกระบวนการพัฒนา โดยการที่เทศบาลได้รับการส่งเสริมสนับสนุนทางด้านข้อมูลเทคนิคในเชิงวิชาการในการดำเนินการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุจากหน่วยงานภาครัฐ อันได้แก่สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง ซึ่งจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและ

หน่วยงานภาครัฐอีกหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการคือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค ในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หน่วยงานภาครัฐอีกหน่วยงานหนึ่งคือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหรือสถานีอนามัยเดิม ที่ร่วมบูรณาการงานด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ สำหรับผู้บริหารท้องถิ่นนั้น หลังจากที่ได้รับข้อมูล แนวคิด ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ จากสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่แล้ว ได้นำข้อมูลความรู้ และแนวคิดดังกล่าวไปเผยแพร่แก่ประชาชนและผู้สูงอายุในพื้นที่ ผ่านทางเสียงตามสาย การประชุมประชาคมในระดับหมู่บ้านและท้องถิ่น วารสาร จุลสาร รายงานประจำปี พร้อมทั้งได้กำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจนและได้จัดทำเป็นแผนงานโครงการด้านผู้สูงอายุ โดยเปิดโอกาสให้เครือข่ายภาคประชาชนคือชมรมผู้สูงอายุและชมรมร่วมใจสมานจิต ได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการนำเสนอแผนงานและโครงการ เพื่อนำเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่นและตราเป็นเทศบัญญัติเพื่อที่จะนำเงินงบประมาณมาใช้ในการดำเนินงานการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในพื้นที่ต่อไป

หลังจากที่เทศบัญญัติได้ผ่านความเห็นชอบจากสภาเทศบาลแล้ว และได้เสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่ออนุมัติ แผนงานและโครงการต่าง ๆ ก็จะมาสู่การปฏิบัติ ซึ่งในแต่ละโครงการตามแผนงานจะประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนและผู้สูงอายุทราบผ่านเสียงตามสาย ซึ่งสามารถรับฟังได้ในทุกหมู่บ้านในพื้นที่ นอกจากนั้นยังประสานงานผ่านทางเครือข่ายในชุมชนคือคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุก็เข้าร่วมกิจกรรม ร่วมรับบริการในแต่ละโครงการ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดู

และและพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุที่หลากหลายด้าน ทั้งทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ การศึกษาเรียนรู้ กิจกรรมทางด้านสังคม ศาสนา ศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้สูงอายุยังมีส่วนในการ เสนอความคิดเห็นผ่านเวทีประชาคมในระดับหมู่บ้าน นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีส่วนในการสมทบทุนในการดำเนินการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยการจัดผ้าป่าในงานสมัชชาผู้สูงอายุในทุก ๆ ปีเพื่อนำไปดูแลผู้สูงอายุที่ยากไร้ในพื้นที่ ในด้านที่อยู่อาศัย เครื่องกายอุปกรณ์ที่จำเป็น และใช้จ่ายในกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ กล่าวคือในทุกโครงการในแผนงานด้านผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนกระบวนการตั้งแต่การรับรู้ข้อมูล การให้ข้อมูล ร่วมเสนอความคิดเห็น ร่วมกิจกรรมและรับบริการ ร่วมสมทบทุนในการดำเนินการตามกำลังความสามารถและความพร้อมของแต่ละคน

4.2.3 บทบาทของคนในท้องถิ่นต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการผลักดันการพัฒนา รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ

ภาพที่ 20 แผนที่บริเวณชุมชนท้องถิ่นโดยรอบศูนย์ฯ

การที่ผู้บริหารท้องถิ่นมีวิสัยทัศน์และแนวนโยบายที่ชัดเจนในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับการทบทวนและสังเคราะห์องค์ความรู้ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2545-2550 โดยมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย ในประเด็นของการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเรื่องของการบริหารจัดการ คือการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุมักจะเปลี่ยนไปตามวิสัยทัศน์และความสนใจของผู้บริหาร การเปลี่ยนตัวผู้บริหารด้วยกระบวนการทางการเมืองทำให้นโยบายและแผนงานของผู้บริหารชุดหนึ่งขาดการดำเนินงานที่

ต่อเนื่อง ดังนั้นการมีแผนงานด้านผู้สูงอายุในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นเพื่อเป็นหลักประกันว่าการเปลี่ยนตัวผู้บริหารจะไม่กระทบต่อการดำเนินงาน และจากการศึกษาในครั้งนี้ คณะผู้บริหารเทศบาลมีความต่อเนื่องและมีวิสัยทัศน์และนโยบายที่ชัดเจนต่อเนื่องในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ ซึ่งสะท้อนออกมาจากแผนงานโครงการและกิจกรรมที่บรรจุในเทศบาลบัญญัติงบประมาณรายจ่ายของแต่ละปีที่นอกเหนือจากเงินเบี้ยยังชีพซึ่งจ่ายให้แก่ผู้สูงอายุในทุก ๆ เดือน นับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2551 เป็นต้นมา และเปิดโอกาสให้ชุมชนและองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ และมีวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่สอง (พ.ศ.2545-2564,1) คือ ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของชุมชนสังคม โดยประชากรผู้สูงอายุมีสถานภาพที่ดีคือ สุขภาพที่ดีทั้งกายและจิต ครอบครัวอบอุ่น มีสังคมที่ดี มีหลักประกันที่มั่นคง ได้รับสวัสดิการที่เหมาะสมอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีพึ่งตนเองได้ มีส่วนร่วมและมีโอกาสเข้าถึงข่าวสารเพื่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง จากการที่ผู้บริหารท้องถิ่นมีวิสัยทัศน์และนโยบายที่ชัดเจนในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุนำมาซึ่งแผนงานโครงการและกิจกรรมในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่ ที่หลากหลายมิติ ได้แก่ ด้านความมั่นคงในชีวิต การดูแลสุขภาพกายใจ การสร้างความปลอดภัยในที่อยู่อาศัย สถานที่สาธารณะ ตลาด วัด ถนน สำนักงาน สถานที่ราชการ สถานประกอบการร้านค้าเอกชน การสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย ในด้านการศึกษา ได้มีการส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ตามอัธยาศัยตลอดชีวิต

ในด้านเศรษฐกิจมีการส่งเสริมการฝึกอบรมอาชีพแก่ผู้สูงอายุ การส่งเสริมการออมเพื่อการจัดสวัสดิการในชุมชน มีกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน

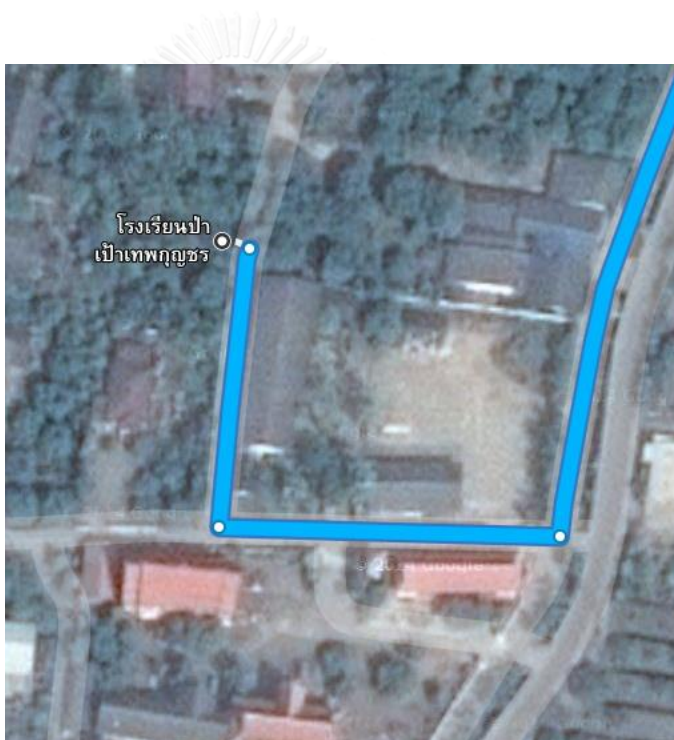
ในด้านสังคมมีโครงการและกิจกรรมที่หลากหลายที่เป็นการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมแก่ผู้สูงอายุทั้งทางด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาการยกย่องเชิดชูเกียรติ การกีฬา ค่ายผู้สูงอายุ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสพบปะเพื่อนฝูง ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชนท้องถิ่น นอกเหนือจากกิจกรรมทั้ง 5 ด้านข้างต้น คือ ด้านความมั่นคงในชีวิต ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุของสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุแล้วผู้บริหารเทศบาลยังได้ผลักดันให้มีการดำเนินการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ผู้สูงอายุขึ้นจำนวน 3 ศูนย์ เพื่อเป็นสถานที่ในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุทางด้านการออกกาลังกาย ประชุม ฝึกอบรม แหล่งข้อมูลข่าวสาร การจัดกิจกรรมสันทนาการและถ่ายทอดภูมิปัญญา โดยได้รับแนวคิดจากการเข้ารับการฝึกอบรมจากสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และสอดคล้องกับการวิจัยเรื่อง¹ “ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน : กลไกการดำเนินงานเพื่อความยั่งยืน” ของ รศ. ศศิพัฒน์ ยอดเพชร ในบทคัดย่อ

¹ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. แนวทางการจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ. (กรุงเทพมหานคร : รายงานการวิจัยสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534).หน้า 35

คือ ศูนย์อเนกประสงค์ผู้สูงอายุจะเป็นสถานที่สำหรับชุมชน ในการจัดกิจกรรมด้านสุขภาพ สังคม จิต และปัญญา สำหรับผู้สูงอายุและคนทุกวัยอย่างบูรณาการ ขณะเดียวกันยังเป็นสถานที่เตรียมความพร้อมของประชาชนเพื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุและเป็นแหล่งสร้างความเข้มแข็งในระบบสนับสนุนทางสังคมอันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชนและประชาชนในอนาคต ซึ่งการดำเนินงานของศูนย์อเนกประสงค์ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลมีจุดเด่นที่ชัดเจนที่แตกต่างกันคือ

4.2.3.1 ศูนย์ที่ 1 คือศูนย์อเนกประสงค์ผู้สูงอายุป่าเป้า

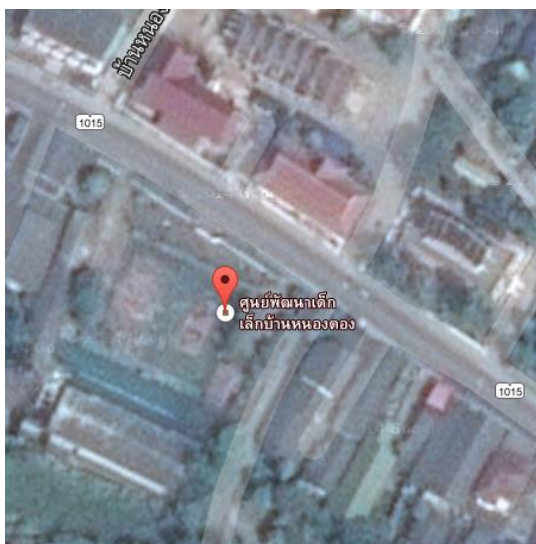
จะเด่นในเรื่องของการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ

ภาพที่ 21 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งบริเวณศูนย์

4.2.3.2 ศูนย์ที่ 2 คือศูนย์อเนกประสงค์ผู้สูงอายุวัดหนองตอง

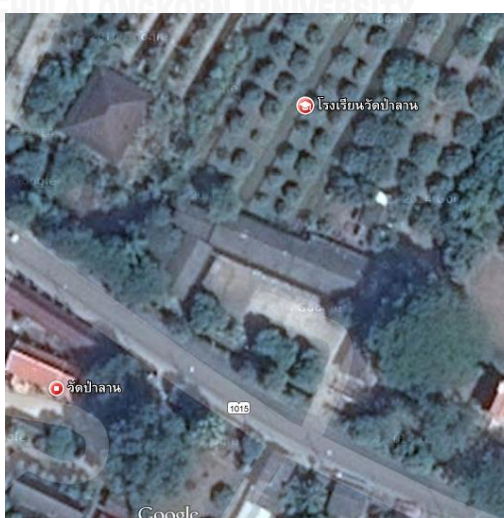
จะเด่นและชัดเจนในเรื่องของการศึกษาเรียนรู้ถ่ายทอดและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 22 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งบริเวณศูนย์ฯ

4.2.3.3 ศูนย์ที่ 3 คือศูนย์อเนกประสงค์ผู้สูงอายุป่าลาน

จะมีจุดเน้นในเรื่องของการบำบัดและฟื้นฟูดูแลผู้สูงอายุในระยะยาวโดยกิจกรรมและกายภาพบำบัด นอกจากนี้ยังมีบริการนวดแผนไทย ตอกเส้น และการฝังเข็ม

ภาพที่ 23 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งบริเวณศูนย์ฯ

ในส่วนของการดำเนินการจ่ายเบี้ยยังชีพนั้น ผู้บริหารเทศบาลได้มีการผลักดันและกำชับการปฏิบัติงานในการสำรวจและจัดทำข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณจำนวน และข้อมูลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการดำเนินงานจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุได้รับเงินเบี้ยยังชีพได้อย่างครบถ้วน ทัวถึงและตรงตามสิทธิที่จะได้ตามเกณฑ์อายุ พร้อมทั้งจัดอำนวยความสะดวกในการออกไปจ่ายเบี้ยยังชีพในพื้นที่ในกรณีที่มาจับเป็นเงินสดด้วยตนเองหรือมอบอำนาจให้บุคคลอื่นมารับแทน และนำเงินเข้าบัญชีในกรณีที่ได้รับเงินผ่านบัญชีสามารถที่จะเบิกเงินได้ในวันเดียวกันกับกรณีที่ได้รับเป็นเงินสด ถ้าหากย้ายที่อยู่ออกจากเขตเทศบาลก็จะมีการติดตามว่าได้ดำเนินการแจ้งขอรับเงินเบี้ยยังชีพที่ท้องถิ่นปลายทางที่ย้ายไปหรือไม่ ซึ่งเป็นการรักษาสิทธิให้กับผู้สูงอายุ

4.2.4 บทบาทขององค์กรชุมชน ในการผลักดันการพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา

องค์กรชุมชนที่มีบทบาทและส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนามี 2 องค์กรคือชมรมผู้สูงอายุและชมรมร่วมใจสมานจิต โดยชมรมผู้สูงอายุซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของผู้สูงอายุในการในการช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน ขับเคลื่อนกิจกรรมในการพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุโดยคณะกรรมการชมรม มีกองทุนในการดำเนินการ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการประชุมสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติปี 2553 ในหัวข้อ “การบริหารจัดการงานผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น” ซึ่งจัดโดย สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (สทส.) สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (สท.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในเรื่องของบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ ในส่วนของชมรมผู้สูงอายุนั้น เป็นการรวมตัวกันของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน โดยมีสถาบันครอบครัวและชุมชนเป็นพื้นฐานในการดำเนินการ ชมรมผู้สูงอายุ เป็นเครือข่ายทางสังคมระดับชุมชนที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ชมรมเป็นของผู้สูงอายุ และเพื่อผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมจัดขึ้นตามความต้องการ และความสนใจของสมาชิกเป็นหลัก

ในส่วนของชมรมร่วมใจสมานจิตนั้น เป็นองค์กรชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวกันของคนหลากหลายวัยที่มีจิตสาธารณะในการที่จะทำงานเพื่อชุมชน โดยเน้นให้ความช่วยเหลือดูแลผู้บกพร่องทางจิตในช่วงแรกของการเริ่มดำเนินการก่อตั้งชมรม และต่อมาได้ขยายการให้การช่วยเหลือดูแลไปยังผู้พิการทุกประเภทรวมถึงผู้สูงอายุที่ยากไร้และด้อยโอกาส องค์กรชุมชนทั้ง 2 องค์กรจึงเป็น

เครือข่ายภาคประชาชนที่มีบทบาทสำคัญในการประสานการดำเนินงานกับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ รวมทั้งเป็นกระบอกเสียงให้กับผู้สูงอายุ ในการนำเสนอแผนงาน โครงการ ต่อเทศบาลและหน่วยงานอื่น ๆ ที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ

4.2.5 บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ ในการผลักดันการพัฒนา รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตราบหนองตองพัฒนา

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนให้ความรู้ ข้อมูลในเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการดำเนินการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ผู้สูงอายุในชุมชน และการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยการเชิญผู้บริหารเทศบาลเข้าร่วมอบรมสัมมนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดำเนินการดังกล่าว และผู้บริหารเทศบาลได้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญและประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้สูงอายุในพื้นที่และได้นำมากำหนดเป็นนโยบายของเทศบาล นำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมกล่าวคือได้ผลักดันในการดำเนินการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ผู้สูงอายุขึ้นจำนวน 3 ศูนย์ ในปี พ.ศ. 2552 ได้มีการประเมินผลการดำเนินงานโครงการศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน โดยสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ ได้ร่วมกับสำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงาน และการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชนในอนาคต ซึ่งพบว่า การดำเนินงานของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชนเป็นแนวคิดใหม่ที่มีความเหมาะสมและควรสนับสนุนให้มีการขยายผลในการจัดตั้งเพิ่มเติมให้ครอบคลุมอย่างทั่วถึง โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพหลักในการดูแลและดำเนินการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ร่วมกับกระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานสนับสนุนทางวิชาการ (รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2552,มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย,2553,80) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในครั้งนี้

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่โดยการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายภายในชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน โดยการเปิดรับ

อาสาสมัครในพื้นที่จำนวน 40 คน และดำเนินการฝึกอบรมการดูแลผู้สูงอายุ พร้อมสนับสนุนงบประมาณเป็นค่าดำเนินการของอาสาสมัครในการปฏิบัติงานในพื้นที่ และต่อมาเทศบาลได้จัดตั้งงบประมาณในการดำเนินการเองทั้งหมด เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและประโยชน์ที่ยั่งยืน

ในส่วนของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบล นั้น มีบทบาทในการร่วมดำเนินการบูรณาการงานด้านสุขภาพทั้งการทำงานในเชิงรับกล่าวคือผู้สูงอายุเข้ามาใช้บริการภายในโรงพยาบาล การทำงานในเชิงรุกในการสร้างเสริมสุขภาพ การคัดกรองโรค การป้องกันโรค โดยอาศัยเครือข่ายในชุมชนคือ อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานชุมชน หรือ อสม. นอกจากนั้นยังเป็นพี่เลี้ยงให้กับอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้านในการลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่และร่วมส่งเสริมผลักดันงานของกองทุนส่งเสริมหลักประกันสุขภาพแห่งชาติในพื้นที่ รวมทั้งการร่วมงานกับเทศบาลในโครงการเทศบาลพบประชาชน

1. ลักษณะของการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในพื้นที่ในการพัฒนาศูนย์เนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีด้วยกัน 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและร่วมปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน 4 มิติ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ
- 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินโครงการ
- 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรับผลประโยชน์จากการดำเนินโครงการ
- 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผล

ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาออกเป็น 5 ระดับ ด้วยกันคือ

- 1) ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และความต้องการของชุมชน ตลอดจนเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่

- 2) ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและแนวทางต่าง ๆ ในการนำไปใช้แก้ไขปัญหา 3) ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทางและวิธีการที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหาและร่วมวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาและร่วมวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา ร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่
- 4) ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผนงานโครงการเพื่อแก้ไข รักษา ปรับปรุง พัฒนา และ
- 5) ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน

ในการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการดำเนินการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ นั้น มีส่วนสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ในการมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลรายละเอียดของแต่ละโครงการกิจกรรมตามแผนงานอย่างครบถ้วนถูกต้องและรอบด้านนั้น จะมีผลต่อการที่ผู้สูงอายุจะตัดสินใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่ เพราะจะเป็นข้อพิจารณาเปรียบเทียบผลดีผลเสียตลอดจนประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ สำหรับการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลรวมตลอดจนถึงการร่วมแสดงความคิดเห็นและการร่วมสะท้อนปัญหาความต้องการที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ นั้น ก็จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารท้องถิ่นในการนำประกอบการพิจารณาในการจัดหาหรือปรับปรุงแผนงานโครงการให้ตรงจุดตรงเป้าหมายตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหา รักษาสิ่งที่ได้ไว้ และสามารถที่จะนำไปพัฒนาในสิ่งที่เป็นโอกาสหรือมีความเป็นไปได้ ในการพัฒนางานด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเกิดความคุ้มค่าและคุ้มค่าสำหรับเม็ดเงินงบประมาณซึ่งเป็นภาษีของประชาชนที่นำมาใช้ในการดำเนินการ ทำให้ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและร่วมรับบริการได้รับประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของแผนงานโครงการและกิจกรรมที่ได้ตั้งไว้ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของหรือหุ้นส่วนหนึ่งของการดำเนินงาน มิใช่เป็นแค่เพียงผู้รับบริการเท่านั้น ทำให้เกิดความโปร่งใสตรวจสอบได้ของทุกขั้นตอนของการดำเนินงานเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล

2.) ลักษณะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุที่มาใช้บริการศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุเทศบาลหนองตองพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

จากข้อมูลที่ได้จากทางศูนย์ฯ ได้สรุปว่าผู้สูงอายุโดยรวมมีอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก รายได้จึงมาจากภาคเกษตรกรรม ทำให้มีรายได้ที่น้อยและไม่แน่นอน ผู้สูงอายุมีได้ได้หลักจากการทำงานภาคเกษตรกรรม และรายได้จากบุตรหลานที่เลี้ยงดูผู้สูงอายุ และจากการสอบถามความพร้อมในการจ่ายค่าบริการแก่ศูนย์ฯ พบว่าไม่สามารถจ่ายได้อันเนื่องมาจากรายได้นั้นเอง และมองว่าเป็นสิ่งที่

ไม่จำเป็นมากนัก เมื่อสอบถามถึงความต้องการจากตัวศูนย์ฯ มีแนวความคิดที่สอดคล้องกันคือ ต้องการเรื่องสุขอนามัย ตรวจสอบสุขภาพ และการส่งเสริมอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับชุมชน การจัดการกิจกรรมตามประเพณีไทยทั้ง ปีใหม่และสงกรานต์ เป็นต้น

3.) การบริหารจัดการและกิจกรรมในศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุเทศบาลหนอง ทองพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหนองทองพัฒนาที่มอบให้ทางศูนย์ฯปฏิบัติต่อชุมชนผู้สูงอายุในพื้นที่

จากกระบวนการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหนองทองพัฒนาสามารถจำแนกรูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่ โดยอาศัยบทบาทและหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาได้ดังนี้

1. การจัดสวัสดิการตามกฎหมาย ที่ได้กำหนดให้เป็นภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. การจัดสวัสดิการที่ริเริ่มจากการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐที่ร่วมดำเนินงานในพื้นที่ แล้วผู้บริหารท้องถิ่นนำมาผลักดันต่อยอดดำเนินงานให้เป็นรูปธรรมในพื้นที่
3. การจัดสวัสดิการที่ริเริ่มและดำเนินการโดยองค์กรชุมชน และผู้บริหารท้องถิ่นให้การสนับสนุน
4. การจัดสวัสดิการที่เทศบาลให้การส่งเสริมสนับสนุน และดำเนินการขับเคลื่อนโดยชุมชน
5. การจัดสวัสดิการที่เกิดจากการร่วมบูรณาการกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำงานในพื้นที่

ซึ่งสรุปเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5 การจัดสวัสดิการที่เกิดจากการร่วมบูรณาการกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำงานในพื้นที่

แนวร่วมดาเนินการ	กระบวนการขับเคลื่อนดาเนินการ	รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ
1.ผู้บริหารท้องถิ่น 2.องค์กรชุมชน 3.หน่วยงานภาครัฐ 4.ผู้สูงอายุ	1.การผลักดันเชิงนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น 2.การร่วมดาเนินการและเสนอความคิดเห็นขององค์กรชุมชน 3.หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการ 4.ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม 1.รับรู้ข้อมูล 2.ให้ข้อมูล 3.ร่วมคิด 4.ร่วมกิจกรรม 5.ร่วมรับบริการ	1.การจัดสวัสดิการโดยกฎหมาย 2.การจัดสวัสดิการที่เกิดจากการส่งเสริมของภาครัฐ 3.การจัดสวัสดิการที่ริเริ่มโดยองค์กรชุมชน 4.การจัดสวัสดิการที่ท้องถิ่นให้การสนับสนุนและขับเคลื่อนโดยชุมชน 5.การจัดสวัสดิการที่เกิดจากการร่วมบูรณาการกับหน่วยงานในพื้นที่

4.2.6 ภาพแสดงบรรยากาศและกิจกรรมในศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ

ภาพที่ 24 บรรยากาศภายในศูนย์

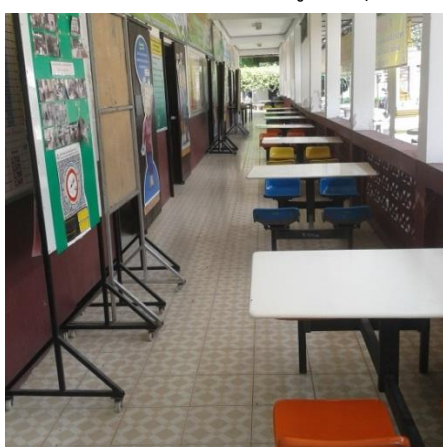
ภาพที่ 25 บรรยากาศภายในศูนย์

ภาพที่ 26 บริเวณให้ความรู้ด้านสุขภาพ

ภาพที่ 27 ห้องประชุม

ภาพที่ 28 ด้านหน้าอาคาร

ภาพที่ 29 ด้านหน้าอาคาร

ภาพที่ 30 ด้านหน้าอาคาร

ภาพที่ 31 บริการด้านการแพทย์บำบัด

ภาพที่ 32 บริการด้านการแพทย์บำบัด

ภาพที่ 33 เครื่องออกกำลังกายที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง

ภาพที่ 34 บริการด้านการแพทย์บำบัด

ภาพที่ 35 เครื่องออกกำลังกายที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง

ภาพที่ 36 ห้องน้ำ

ภาพที่ 37 เครื่องออกกำลังกายที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง

ภาพที่ 38 เครื่องออกกำลังกายที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง ภาพที่ 39 บริการด้านการแพทย์บำบัด

ภาพที่ 40 บริการด้านการแพทย์

ภาพที่ 41 เครื่องออกกำลังกายที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง

ภาพที่ 42 เครื่องออกกำลังกายที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง

ภาพที่ 43 บริเวณให้ความรู้ด้านสุขภาพ

ภาพที่ 44 ลานเวทีกิจกรรม

ภาพที่ 45 ลานเวทีกิจกรรม

ภาพที่ 46 ลานเวทีกิจกรรม

ภาพที่ 47 ป้ายผู้สูงอายุ

4.3 ศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ

โครงการสานใยรักแห่งครอบครัวในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

ลักษณะทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และประชากรผู้สูงอายุของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ

ข้อมูลทั่วไปของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ

- 1.) ด้านประชากรและสังคมข้อมูลทั่วไปของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ

ภาพที่ 48 ศูนย์ 3 วัย สาธารณสุขแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ

สมเด็จพระบรมมหาราชวังฯ สยามกุฎราชกุมารฯ ได้มีพระกระแสรับสั่งถึงแนวทางการดำเนินงานโครงการสายใยรักจากแม่สู่ลูกว่า “ควรมีศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เน้นความต่อเนื่องเชื่อมโยงเป็นวงจรของทุกช่วงวัย ภายใต้การดำเนินงานของหลักเหตุผล ตั้งแต่การสร้างความคิดรวบยอด การกำหนดคำจำกัดความที่ชัดเจน และถ่ายทอดลงสู่ระดับต่างๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยคำนึงถึงปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตลอดจนข้อดี ข้อเสียต่างๆ”

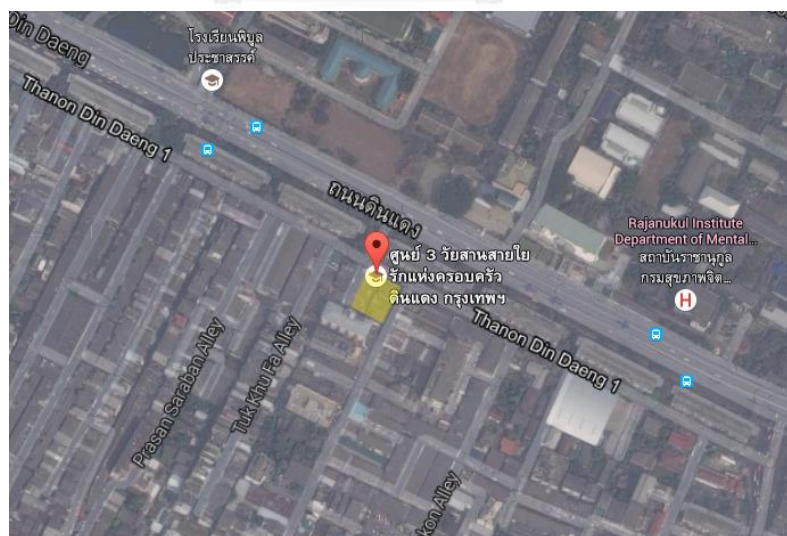
พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาฯ ได้น้อมนำพระกระแสรับสั่งมา ดำเนินการโครงการสายใยรักแห่งครอบครัวในการจัดตั้งศูนย์ 3 วัย สาธารณสุขแห่งครอบครัว โดยพระราชทานนโยบายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ 3 วัย ขึ้นทั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานครและในส่วนภูมิภาค สำหรับเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกครอบครัว “คน 3 วัย” ได้แก่วัยเด็กและเยาวชน วัยพ่อแม่ และวัยปู่ ย่า ตา ยาย อย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงวงจรให้คนทุกช่วงวัยอยู่ร่วมกันในครอบครัว ชุมชน สังคมด้วยสายใยที่รักใคร่ กลมเกลียว เอื้ออาทรต่อกันอันจะก่อให้เกิดความยั่งยืนที่เป็นรากฐานสำคัญนำไปสู่ความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ศูนย์ 3 วัย สาธารณสุขแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาฯ เป็นศูนย์ลำดับที่ 10 จัดตั้งขึ้นในปี 2552 โดยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามกุฎราชกุมารฯ และพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินเปิดศูนย์อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2552 ซึ่งพื้นที่จัดตั้งศูนย์นั้นเดิม

เป็นสถานฝึกวิชาชีพตัดผมดินแดง กรมประชาสงเคราะห์ ต่อมาหลังการพัฒนาระบบราชการเพื่อปรับปรุงโครงสร้าง บทบาทและภารกิจของส่วนราชการในปี พ.ศ.2545 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้ปรับเปลี่ยนภารกิจสถานฝึกวิชาชีพตัดผม เป็นสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก ดินแดง ในปี พ.ศ.2550 เพื่อรับเลี้ยงดูแลเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 2-6 ปี และต่อมาได้จัดเป็นสถานที่ตั้งของศูนย์ 3 วัย ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ และยังคงดำเนินการกิจสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กดังกล่าวมาจนถึงปัจจุบัน โดยศูนย์ 3 วัย ดินแดง กรุงเทพฯ ได้มีการให้บริการแก่ประชาชนเขตดินแดงและพื้นที่ใกล้เคียงสนองพระราชประสงค์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ และพระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ ในการเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคนอย่างครบวงจรทุกช่วงวัย ด้วยการจัดโครงการ กิจกรรมสนอง 5 แนวคิดพระราชทานเตรียมพร้อมก่อนครองคู่ เรียนรู้ร่วมกันแต่ในครรภ์ คิดสร้างสรรค์แต่เยาว์วัย ครอบครัวยุติธรรม เสริมกายใจ ผู้สูงวัยसानไยรัก และจัดกิจกรรมประจำวันต่อเนื่องสำหรับทุกเพศ วัย ในศูนย์อย่างต่อเนื่องตลอดปี เพื่อสร้างให้เป็น “ศูนย์ที่มีชีวิต” ตลอดจนการร่วมมือกับภาคีและเครือข่ายในพื้นที่ และองค์กรสำคัญในการร่วมมือพัฒนาคน 3 วัย โดยเฉพาะอย่างด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้วยมีเป้าหมายสุดท้ายที่ต้องบรรลุในการเป็นศูนย์ต้นแบบการพัฒนาคน 3 วัยในพื้นที่ชุมชนเมือง

วิสัยทัศน์

เป็นศูนย์ต้นแบบสร้างชุมชนเข้มแข็ง ครอบครัวยุติธรรมด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตคน 3 วัย ให้มีสุขภาวะทั้งร่างกายและจิตใจ สามารถพึ่งตนเองได้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและเข้าถึงสวัสดิการสังคมแบบมีส่วนร่วม

ภาพที่ 49 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งของศูนย์ 3 วัย สานไยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ

บทบาทและหน้าที่

- 1 เตรียมความพร้อมและวางแผนก่อนมีครอบครัว โดยมุ่งเน้นด้านจิตวิทยาและสังคมเพื่อชีวิตคู่ที่ผาสุก
- 2 พัฒนาคุณภาพชีวิตมารดาตั้งครรภ์ โดยมุ่งเน้นการให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพร่างกายจิตใจและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว
- 3 ส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน โดยมุ่งเน้นการสร้างทักษะชีวิต ทักษะสังคมให้เติบโตและพัฒนาตามช่วงวัยที่เหมาะสม
- 4 บริการสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก ให้การดูแลและส่งเสริมการพัฒนาเด็กอายุ 2-6 ปี
- 5 สนับสนุนสถาบันครอบครัวให้เป็นรากฐานการพัฒนา โดยมุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกและส่งเสริมการเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไขปัญหาครอบครัว
- 6 ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสถานภาพ บทบาท และคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีความสุข มีคุณค่า และมีศักดิ์ศรี สามารถเข้าถึงบริการและสวัสดิการสังคม
- 7 บริการศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทุกช่วงวัย

พันธกิจ

- 1 กำหนดโครงการ กิจกรรมดำเนินงานของศูนย์ฯ ในการพัฒนาสมาชิกและประชาชนคน 3 วัย ทั้งกาย ใจ ให้ตอบสนองต่อ 5 แนวคิดพระราชทานดำเนินงานของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว
- 2 ส่งเสริมและพัฒนาต่อยอดโครงการ กิจกรรมสู่ต้นแบบสร้างชุมชนเข้มแข็ง ครอบครัวอบอุ่นที่กลุ่มเป้าหมายมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยภาคีเครือข่ายและสมาชิกมีส่วนร่วม
- 3 ศูนย์กลางการเรียนรู้และเผยแพร่องค์ความรู้การสร้างชุมชนเข้มแข็ง ครอบครัวอบอุ่นที่กลุ่มเป้าหมายมีคุณภาพชีวิตที่ดี
- 4 พัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส
- 5 แนวคิดพระราชทานที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารฯ ทรงรับสั่งเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตคน 3 วัย อันประกอบด้วย เตรียมพร้อมก่อนครองคู่ เรียนรู้ร่วมกันแต่ในครรภ์ คิดสร้างสรรค์แต่เยาว์วัย ครอบครัวเสริมกายใจ ผู้สูงวัยสานใยรัก ซึ่งพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาฯ ได้น้อมนำพระกระแสรับสั่งพระราชทานเป็นนโยบายในการดำเนินงานของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว เพื่อพัฒนาคน 3 วัย ได้แก่ วัยเด็กถึงวัยเตรียมพร้อมก่อนครองคู่ วัยพ่อแม่ถึงวัยกลางคนส่งลูกถึงฝั่ง และวัยปู่ ย่า ตา ยาย ปู่ชานีบุคคล

เป็นเสาหลักของครอบครัวโดยทรงให้เน้นกระบวนการดำเนินงานตามแนวคิดพระราชทานอย่าง ต่อเนื่องเชื่อมโยงเป็นวงจรของทุกช่วงวัย

4.3.1 ลักษณะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุที่มาใช้บริการศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ

บริเวณของที่ตั้งศูนย์ตั้งอยู่ในชุมชนที่หลากหลายในรูปแบบของชุมชนเมือง กล่าวคือมีทั้ง ชุมชนที่มีรายได้ต่ำและชุมชนที่มีรายได้ปานกลางถึงสูง เป็นชุมชนที่มีอาชีพที่หลากหลาย ดังเช่นชุมชนเมืองทั่วไป ผู้สูงอายุโดยส่วนมากยังต้องทำงานเลี้ยงชีพ รายได้ทั่วไปมีอยู่ 2 ทาง คือจากบุตรหลานและจากอาชีพของตนเอง ซึ่งจากการสำรวจก็พบว่ารายได้โดยรวมนั้นหมด ไปกับค่าที่อยู่อาศัยและค่าใช้จ่ายเพื่อดำรงชีพ หากมีการเก็บค่าใช้บริการที่ศูนย์ 3 วัยฯ ก็จะไม่พร้อมที่จะมาใช้บริการ และเรื่องที่ต้องการจากการมาทำกิจกรรมที่ศูนย์ฯคือเรื่อง สุขอนามัย เช่นตรวจสุขภาพ ออกกำลังกาย และเน้นเรื่องอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้ ครอบครัวอีกทางหนึ่งจึงจะมีความสนใจที่จะมาใช้บริการศูนย์ได้บ่อยมากขึ้น

4.3.2 การบริหารจัดการและกิจกรรมในศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ

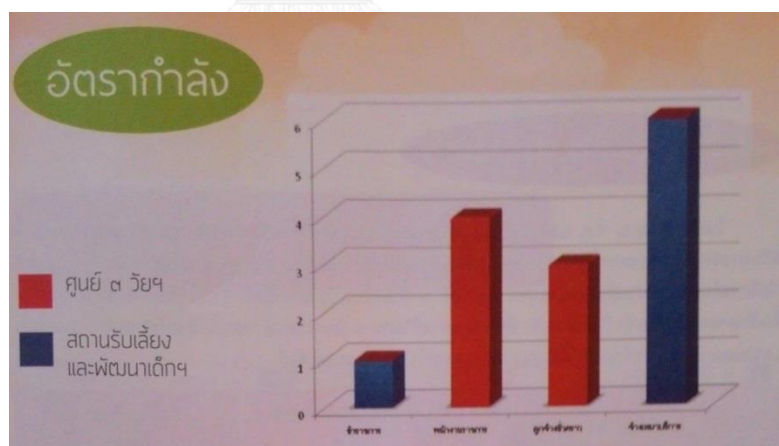
ทางศูนย์ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน ภายใต้แผนงานสวัสดิการสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมทั้งสิ้น 4,162,000 บาท (ข้อมูลเมื่อปี พ.ศ.2556)

โครงการหลักที่ทางศูนย์ฯจัดทำขึ้นสำหรับผู้สูงอายุ

- 1 โครงการอบรมการใช้งานคอมพิวเตอร์ เพื่อชีวิตประจำวันสำหรับผู้สูงอายุ
- 2 โครงการอบรมลีลาศเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ
- 3 โครงการปันความรู้สู่ชุมชนรุ่นที่ 6

ภาพที่ 50 แผนผังแสดงโครงสร้างการบริหารของศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพมหานครในพระอุปถัมภ์ฯ

ภาพที่ 51 กราฟแสดงอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ของศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพมหานคร ในพระอุปถัมภ์ฯ

จากข้อมูลกราฟพบว่า มีเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบดูแลศูนย์ทั้งหมด 4 ประเภท คือ

1. ข้าราชการ เป็นระดับผู้บริหารของศูนย์คือ ผู้อำนวยการของศูนย์ฯ
2. พนักงานราชการ เป็นระดับปฏิบัติการดูแลงานส่วนของศูนย์ 3 วัยเป็นหลัก

3. ลูกจ้างชั่วคราว เป็นระดับปฏิบัติการดูแลงานส่วนของศูนย์ 3 วัยเป็นหลัก
4. จ้างเหมาบริการ เป็นระดับปฏิบัติการดูแลงานส่วนของสถานรับเลี้ยงเด็กและพัฒนาเด็ก

ตารางกิจกรรมประจำปี 2558

ศูนย์ส่งเสริมและจัดสวัสดิการสังคมระดับชุมชน เขตดินแดง

วัน เวลา	ช่วงเวลาของกิจกรรมที่เปิดให้บริการ							กรณี พิเศษ ประสงค์บริการ	
	09.00-10.00 น.	10.00-11.00 น.	11.00-12.00 น.	13.00-14.00 น.	14.00-15.00 น.	15.00-16.00 น.	16.00-17.00 น.	17.00-18.00 น.	18.00-19.00 น.
อาทิตย์	ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน ชมรมพ่อแม่เด็กดี (ใจ สบ เด็ด ใจ)							ใจให้บริการ	
จันทร์	ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน คนดีใจ					ใจให้บริการ		ใจให้บริการ	
อังคาร	ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน					ใจให้บริการ		ใจให้บริการ	
พุธ	ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน					ชมรมทำวีดิทัศน์ เวลา 15.30 - 16.30 น.		ใจให้บริการ	
พฤหัสบดี	ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน					ใจให้บริการ		ใจให้บริการ	
ศุกร์	ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน					ใจให้บริการ		ใจให้บริการ	
เสาร์	ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน					ใจให้บริการ		ใจให้บริการ	
อาทิตย์	ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน					ใจให้บริการ		ใจให้บริการ	

หมายเหตุ : ติดต่อสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม ได้ที่ โทร. : 0 2245 6865 FAX : 02248 0391

ภาพที่ 52 ตารางแสดงกิจกรรมของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ

4.3.3 ภาพแสดงบรรยากาศและกิจกรรมในศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ

ภาพที่ 53 บรรยากาศภายนอกอาคาร ภาพที่ 54 ทางลาด ภาพที่ 55 เครื่องออกกำลังกาย

ภาพที่ 56 บรรยากาศภายนอกอาคาร

ภาพที่ 57 ทางลาดที่ทำขึ้นเองภายหลัง

ภาพที่ 58 ทางเข้าศูนย์ฯ ฝึกทางด้านคอมพิวเตอร์

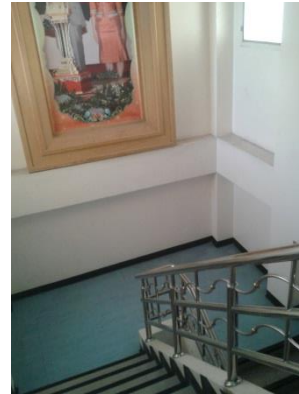
ภาพที่ 59 มุมสวนพักผ่อน

ภาพที่ 60 สนามเด็กเล่น

ภาพที่ 61 ด้านหลังอาคาร

ภาพที่ 62 สถานกิจกรรมด้านหน้าอาคาร

ภาพที่ 63 บันไดขึ้นชั้น 2

ภาพที่ 64 ห้องประชุม

ภาพที่ 65 ราวจับช่วยพยุง

4.4 ศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง สมุทรปราการ ในพระอุปถัมภ์ฯ

โครงการสานใยรักแห่งครอบครัวในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

4.4.1 ลักษณะทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และประชากรผู้สูงอายุของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง สมุทรปราการ ในพระอุปถัมภ์ฯ

ข้อมูลทั่วไปของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง สมุทรปราการ ในพระอุปถัมภ์ฯ

4.4.1.1 ด้านประชากรและสังคมข้อมูลทั่วไปของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง สมุทรปราการ ในพระอุปถัมภ์ฯ

ภาพที่ 66 ศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง สมุทรปราการ ในพระอุปถัมภ์ฯ

สมเด็จพระบรมมหาราชวัง สยามกุฎราชกุมารฯ ได้มีพระกระแสรับสั่งถึงแนวทางการดำเนินงานโครงการสานใยรักจากแม่สู่ลูกว่า “ควรมีศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เน้นความต่อเนื่องเชื่อมโยงเป็นวงจรของทุกช่วงวัย ภายใต้การดำเนินงานของหลักเหตุผล ตั้งแต่การสร้างความคิดรวบยอด การกำหนดคำจำกัดความที่ชัดเจน และถ่ายทอดลงสู่ระดับต่างๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยคำนึงถึงปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตลอดจนข้อดี ข้อเสียต่างๆ”

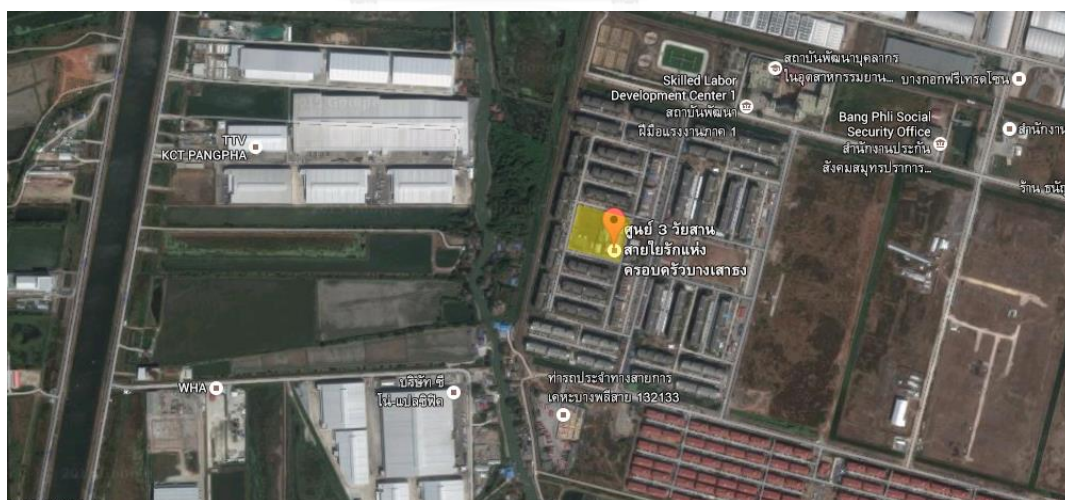
พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาฯ ได้น้อมนำพระกระแสรับสั่งมา ดำเนินการโครงการสานใยรักแห่งครอบครัวในการจัดตั้งศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว โดยพระราชทานนโยบายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ 3 วัย ขึ้นทั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานครและในส่วนภูมิภาค สำหรับเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกครอบครัว “คน 3 วัย” ได้แก่วัยเด็กและเยาวชน วัยพ่อแม่ และวัยปู่ ย่า ตา ยาย อย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงวงจรให้คนทุกช่วงวัยอยู่ร่วมกันในครอบครัว ชุมชน สังคมด้วยสายใยที่รักใคร่ กลมเกลียว เอื้ออาทรต่อกันอันจะก่อให้เกิดความยั่งยืนที่เป็นรากฐานสำคัญนำไปสู่ความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ศูนย์ 3 วัยสานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาฯ เป็นศูนย์ลำดับที่ 10 จัดตั้งขึ้นในปี 2552 โดยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามกุฎราชกุมารฯ และพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินเปิดศูนย์อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2552 ซึ่งพื้นที่จัดตั้งศูนย์นั้นเดิม

เป็นสถานฝึกวิชาชีพตัดผมดินแดง กรมประชาสงเคราะห์ ต่อมาหลังการพัฒนาระบบราชการเพื่อปรับปรุงโครงสร้าง บทบาทและภารกิจของส่วนราชการในปี พ.ศ.2545 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้ปรับเปลี่ยนภารกิจสถานฝึกวิชาชีพตัดผม เป็นสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก ดินแดง ในปี พ.ศ.2550 เพื่อรับเลี้ยงดูแลเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 2-6 ปี และต่อมาได้จัดเป็นสถานที่ตั้งของศูนย์ 3 วัย ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ และยังคงดำเนินการกิจสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กดังกล่าวมาจนถึงปัจจุบัน โดยศูนย์ 3 วัย ดินแดง กรุงเทพฯ ได้มีการให้บริการแก่ประชาชนเขตดินแดงและพื้นที่ใกล้เคียงสนองพระราชประสงค์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ และพระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ ในการเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคนอย่างครบวงจรทุกช่วงวัย ด้วยการจัดโครงการ กิจกรรมสนอง 5 แนวคิดพระราชทานเตรียมพร้อมก่อนครองคู่ เรียนรู้ร่วมกันแต่ในครรภ์ คิดสร้างสรรค์แต่เยาว์วัย ครอบครัวยุติธรรม เสริมกายใจ ผู้สูงวัยसानไยรัก และจัดกิจกรรมประจำวันต่อเนื่องสำหรับทุกเพศ วัย ในศูนย์อย่างต่อเนื่องตลอดปี เพื่อสร้างให้เป็น “ศูนย์ที่มีชีวิต” ตลอดจนการร่วมมือกับภาคีและเครือข่ายในพื้นที่และองค์กรสำคัญในการร่วมมือพัฒนาคน 3 วัย โดยเฉพาะอย่างด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้วยมีเป้าหมายสุดท้ายที่ต้องบรรลุในการเป็นศูนย์ต้นแบบการพัฒนาคน 3 วัยในพื้นที่ชุมชนเมือง

วิสัยทัศน์

เป็นศูนย์ต้นแบบสร้างชุมชนเข้มแข็ง ครอบครัวยุติธรรมด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตคน 3 วัย ให้มีสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ สามารถพึ่งตนเองได้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและเข้าถึงสวัสดิการสังคมแบบมีส่วนร่วม

ภาพที่ 67 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งของศูนย์ 3 วัย สานไยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง สมุทรปราการ ในพระอุปถัมภ์ฯ

บทบาทและหน้าที่

- 1 เตรียมความพร้อมและวางแผนก่อนมีครอบครัว โดยมุ่งเน้นด้านจิตวิทยาและสังคมเพื่อชีวิตคู่ที่ผาสุก
- 2 พัฒนาคุณภาพชีวิตมารดาตั้งครรภ์ โดยมุ่งเน้นการให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพร่างกายจิตใจและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว
- 3 ส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน โดยมุ่งเน้นการสร้างทักษะชีวิต ทักษะสังคมให้เติบโตและพัฒนาตามช่วงวัยที่เหมาะสม
- 4 บริการสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก ให้การดูแลและส่งเสริมการพัฒนาเด็กอายุ 2-6 ปี
- 5 สนับสนุนสถาบันครอบครัวให้เป็นรากฐานการพัฒนา โดยมุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกและส่งเสริมการเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไขปัญหาครอบครัว
- 6 ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสถานภาพ บทบาท และคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีความสุข มีคุณค่า และมีศักดิ์ศรี สามารถเข้าถึงบริการและสวัสดิการสังคม
- 7 บริการศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทุกช่วงวัย

พันธกิจ

- 1 กำหนดโครงการ กิจกรรมดำเนินงานของศูนย์ฯ ในการพัฒนาสมาชิกและประชาชนคน 3 วัย ทั้งกาย ใจ ให้ตอบสนองต่อ 5 แนวคิดพระราชทานดำเนินงานของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว
- 2 ส่งเสริมและพัฒนาต่อยอดโครงการ กิจกรรมสู่ต้นแบบสร้างชุมชนเข้มแข็ง ครอบครัวอบอุ่นที่กลุ่มเป้าหมายมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยภาคีเครือข่ายและสมาชิกมีส่วนร่วม
- 3 ศูนย์กลางการเรียนรู้และเผยแพร่องค์ความรู้การสร้างชุมชนเข้มแข็ง ครอบครัวอบอุ่นที่กลุ่มเป้าหมายมีคุณภาพชีวิตที่ดี
- 4 พัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส
- 5 แนวคิดพระราชทานที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารฯ ทรงรับสั่งเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตคน 3 วัย อันประกอบด้วย เตรียมพร้อมก่อนครองคู่ เรียนรู้ร่วมกันแต่ในครรภ์ คิดสร้างสรรค์แต่เยาว์วัย ครอบครัวเสริมกายใจ ผู้สูงวัยสานใยรัก ซึ่งพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาฯ ได้น้อมนำพระกระแสรับสั่งพระราชทานเป็นนโยบายในการดำเนินงานของศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว เพื่อพัฒนาคน 3 วัย ได้แก่ วัยเด็กถึงวัยเตรียมพร้อมก่อนครองคู่ วัยพ่อแม่ถึงวัยกลางคนส่งลูกถึงฝั่ง และวัยปู่ ย่า ตา ยาย ปู่ชนียบุคคล

เป็นเสาหลักของครอบครัวโดยทรงให้เน้นกระบวนการดำเนินงานตามแนวคิดพระราชทานอย่าง ต่อเนื่องเชื่อมโยงเป็นวงจรของทุกช่วงวัย

4.4.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุที่มาใช้บริการศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว บาง เสาธง สมุทรปราการ ในพระอุปถัมภ์ฯ

บริเวณของที่ตั้งศูนย์ตั้งอยู่ในชุมชนเมืองใหม่บางพลีของการเคหะ ที่ตอบสนองผู้มีรายได้น้อย ให้ได้มีที่พักอาศัย ดังนั้นผู้สูงอายุที่เข้ามาใช้บริการที่ศูนย์ฯจึงเป็นผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยทั้งหมดเกือบ 100 % ของจำนวนผู้สูงอายุที่มาใช้บริการ และยังเป็นผู้สูงอายุที่ยังต้องทำงานช่วยเหลือครอบครัว รายได้หลักมาจากบุตรหลานที่เลี้ยงดูและอาชีพเสริมของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นงานที่รับมาจากโรงงานหรือ ร้านค้าใกล้เคียงที่สามารถนำมาทำที่บ้านได้ ดังนั้นจากการสำรวจข้อมูลพบว่าเมื่อสอบถามถึงความ พร้อมในการจ่ายค่าบริการแก่ศูนย์ฯ พบว่าเกือบทั้งหมดไม่พร้อมที่จะจ่าย มองว่าเป็นส่วนที่เกินความ จำเป็น และถามต่อว่าต้องการให้ศูนย์จัดกิจกรรมใดบ้างที่ตอบสนองความต้องการ พบว่าเป็นกิจกรรม ที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นหลักคือ การให้บริการตรวจสุขภาพ สถานที่ออกกำลังกาย และการฝึก อาชีพเสริมแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งก็สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้สูงอายุในชุมชนบางพลียังไม่พร้อมต่อการ สร้างศูนย์อเนกประสงค์ประเภทที่มีการเก็บค่าบริการแม้จะได้รับบริการที่แตกต่างออกไปก็ตาม

4.4.3 การบริหารจัดการและกิจกรรมในศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง สมุทรปราการ ในพระอุปถัมภ์ฯ

รายได้หลักของทางศูนย์ฯได้รับการจัดสรรงบประมาณจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานและกิจกรรมภายในศูนย์ฯ

1. กิจกรรมหลักของทางศูนย์ฯเน้นไปที่กิจกรรมร่วมกับชุมชนเช่นกิจกรรมประเพณีของไทย วันปีใหม่ สงกรานต์ เป็นต้น เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน
2. กิจกรรมส่งเสริมอาชีพเป็นรายได้เสริม เช่นงานจักสาน คอมพิวเตอร์ งานดอกไม้ ประดิษฐ์ ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดเกิดจากความต้องการที่มาจากตัวผู้สูงอายุที่ต้องการความรู้ และรายได้จากงานที่ทำไป ซึ่งเมื่อผู้สูงอายุผลิตผลงานออกมา ทางศูนย์ก็จะเป็นผู้หา ตลาดและนำเงินส่วนดังกล่าวมาให้ผู้สูงอายุเป็นรายได้เสริม โดยทางศูนย์ได้กันส่วนหนึ่ง ไว้เป็นค่าบำรุงและค่าจัดการกิจกรรมต่างๆภายในศูนย์ฯ

3. กิจกรรมทางด้านสุขอนามัย การตรวจสุขภาพ และการแนะนำข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ

4.4.4 ภาพแสดงบรรยากาศและกิจกรรมในศูนย์ 3 วัย สานใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง กรุงเทพฯ ในพระอุปถัมภ์ฯ

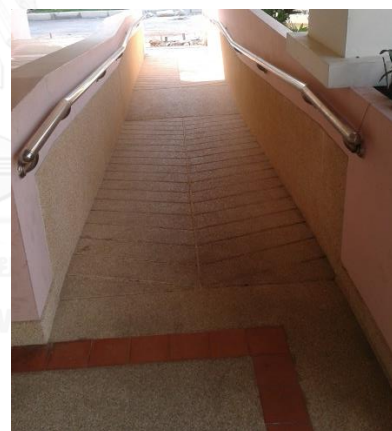
ภาพที่ 68 บรรยากาศด้านหน้าอาคาร

ภาพที่ 69 ลานกิจกรรมด้านหน้า

ภาพที่ 70 ลานกิจกรรมด้านหน้า

ภาพที่ 71 ทางลาด

ภาพที่ 72 ทางเดินชั้น 2

ภาพที่ 73 น้ำดื่มบริการ

ภาพที่ 74 สนามเด็กเล่น

ภาพที่ 75 ลานกิจกรรม

ภาพที่ 76 ลิฟท์

ภาพที่ 77 ห้องอบรม

ภาพที่ 78 ห้องเรียนสอนอาชีพเสริม

ภาพที่ 79 ห้องเรียนสอนอาชีพเสริม

ภาพที่ 80 ห้องออกกำลังกาย

ภาพที่ 81 ห้องสมุด

ภาพที่ 82 ห้องดูแลเด็กเล็ก

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

- ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่ทำการศึกษา
- ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่ทำการศึกษา

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของศูนย์เนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ

ศูนย์เนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุในประเทศไทยจัดได้ว่าอยู่ในช่วงแรกของการริเริ่มและพัฒนาให้เกิดขึ้นในประเทศไทย อันสืบเนื่องจากข้อมูลสถิติที่ชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่า ทุกประเทศในโลก กำลังเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างเต็มตัวในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า การมีศูนย์เนกประสงค์เกิดขึ้นจึงเป็นเหมือนรัฐสวัสดิการอีกอย่างหนึ่งที่จะมีขึ้นในสังคม ในปัจจุบันจำนวนศูนย์เนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุในไทย ในนั้นยังมีน้อย และความเข้าใจในหน้าที่ของศูนย์จากประชาชนก็ยังมีน้อยเช่นกันในส่วนของภาครัฐได้ริเริ่มโครงการศูนย์เนกประสงค์กระจายไปยังหัวเมืองต่างๆ แต่ก็ยังติดปัญหาเรื่องงบประมาณและหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล จึงเกิดเป็นแนวทางปรับปรุงพื้นที่เดิมในชุมชน เช่น วัด โรงเรียน ให้เป็นศูนย์ขนาดเล็กเพื่อประชาชนสามารถเข้าถึงได้ ในภาคเอกชนเริ่มมีการก่อตั้งศูนย์เนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุในลักษณะ Day Care สำหรับผู้สูงอายุ เน้นกิจกรรมนันทนาการ สุขภาพ สังคม มากกว่าการสร้างอาชีพเสริมแบบเช่นของภาครัฐ

ศูนย์เนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุควรเปิดบริการอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ มีการกำหนดเวลาปิด-เปิดอย่างแน่นอน และเป็นสถานที่ที่ผู้สูงอายุใช้เป็นแหล่งพึ่งพิงได้ ซึ่งเวลาทำการปิด-เปิดควรขึ้นอยู่กับความพร้อมและความเหมาะสมของชุมชน แต่ไม่ควรน้อยกว่าสัปดาห์ละ 5 วัน

หากชุมชนใดไม่สามารถใช้บริการที่ศูนย์เนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุได้เนื่องจากสถานที่อยู่ห่างไกลจากที่อยู่อาศัยในชุมชนนั้นๆ อาจจะไปเปิดศูนย์เครือข่ายเพิ่มขึ้น เรียกว่า “ศูนย์ผู้สูงอายุบริวาร” (A Satellite Senior Center) ซึ่งจะเป็นศูนย์ที่แตกสาขาออกไปจากศูนย์หลัก ให้บริการบางอย่างแต่

ไม่ได้มีรูปแบบครบวงจรเช่นเดียวกับศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ โดยศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุจะทำหน้าที่รับผิดชอบต่อการดำเนินงานของศูนย์บริการด้วย

5.1.2 โครงสร้างการดำเนินงานของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

โครงสร้างการดำเนินงานของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน ควรประกอบด้วย คณะกรรมการที่ปรึกษา และผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งคณะกรรมการที่ปรึกษาร้อยละ 60 ต้องเป็นผู้สูงอายุ เพื่อที่จะได้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์ และจะต้องมีคณะกรรมการที่มาจากหน่วยงานอื่นๆ รวมอยู่ด้วย รวมทั้งกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและภาคีเครือข่ายควรเข้าร่วมเป็น คณะกรรมการที่ปรึกษา และบทบาทของที่ปรึกษาและคณะกรรมการที่ปรึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการ เสนอแนะให้คำปรึกษาแนะนำแก่คณะกรรมการบริหาร หรือคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี

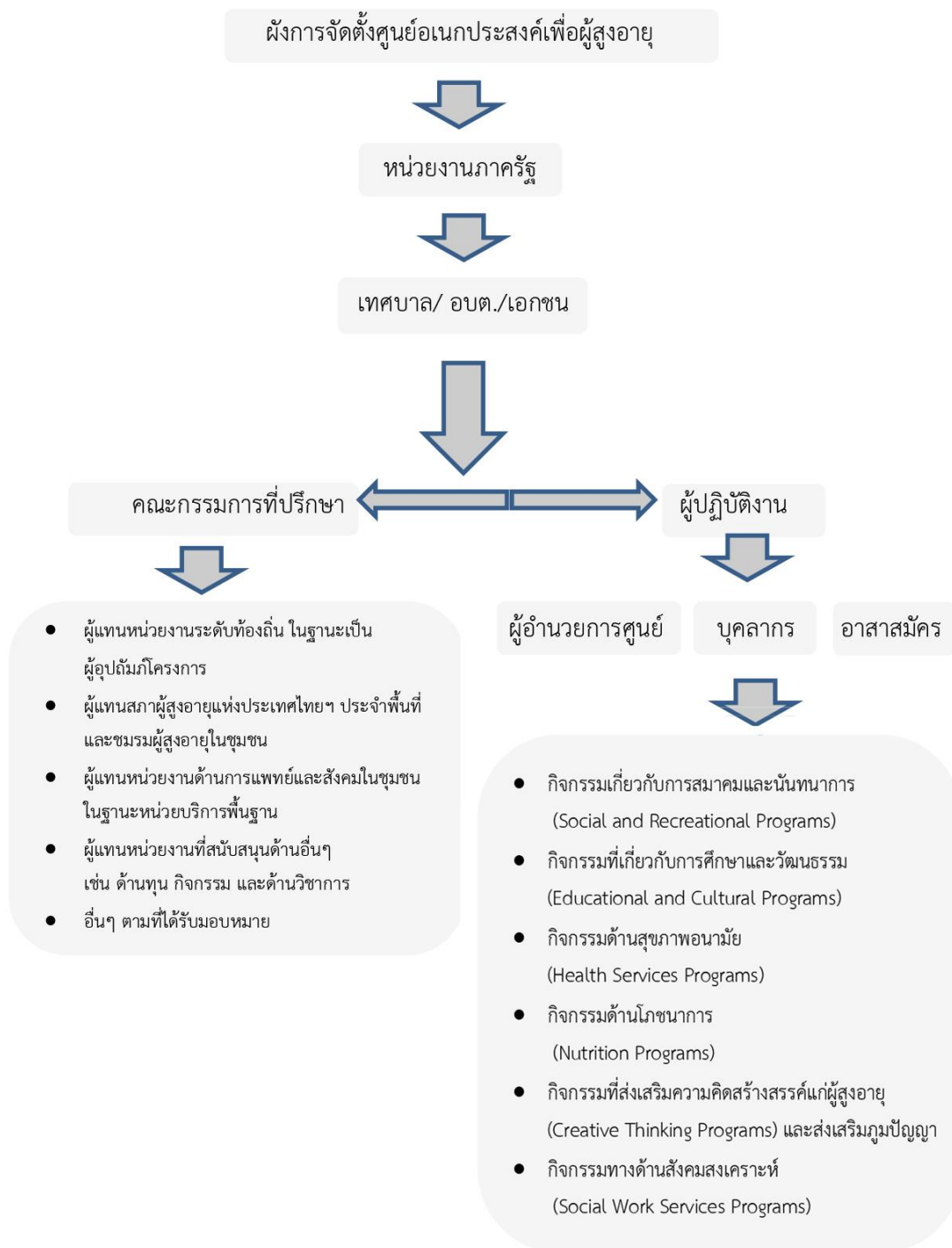
คณะกรรมการที่ปรึกษาประกอบด้วย

- ผู้แทนหน่วยงานระดับท้องถิ่น ในฐานะเป็นผู้อุปถัมภ์โครงการ
- ผู้แทนสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ ประจำพื้นที่และชมรมผู้สูงอายุในชุมชน
- ผู้แทนหน่วยงานด้านการแพทย์และสังคมในชุมชน ในฐานะหน่วยบริการพื้นฐาน
- ผู้แทนหน่วยงานที่สนับสนุนด้านอื่นๆ เช่น ด้านทุน กิจกรรม และด้านวิชาการ
- อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ในส่วนของผู้ปฏิบัติงาน ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ควรมีโครงสร้างการดำเนินงานที่ ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการศูนย์ บุคลากรและอาสาสมัครที่ช่วยในการปฏิบัติงานและให้บริการซึ่ง สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มงานต่างๆ ได้อาทิ งานบริหารทั่วไป งานบริการ งานฟื้นฟูสมรรถภาพและ งานสังคมสงเคราะห์/จิตวิทยา ทั้งนี้งานบริการดังกล่าว จะมีการจัดให้บริการทั้งภายในและภายนอก ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ โดยจำนวนบุคลากรที่ให้บริการขึ้นอยู่กับภาระงานและขนาดของศูนย์ อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุนั้นๆ

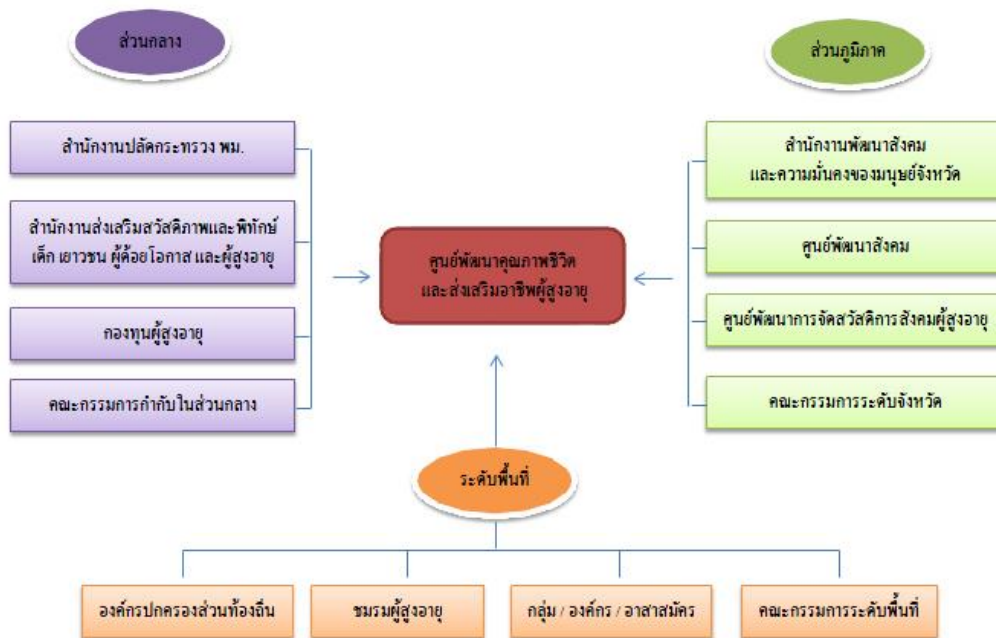
ซึ่งสามารถสรุปเป็นแนวทางการจัดตั้งศูนย์ฯ ได้ดังภาพที่ 83 ผังการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ สำหรับผู้สูงอายุ

ภาพที่ 83 ผังการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

กลไกการดำเนินงาน

ภาพที่ 84 ผังการจัดตั้งศูนย์เเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

5.1.3 ลักษณะและพฤติกรรมการใช้ศูนย์เเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ

แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ ศูนย์ที่ให้บริการสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะซึ่งส่วนมากเป็นของเอกชน มีการเก็บค่าบริการ และศูนย์ที่ให้บริการบุคคลหลายช่วงวัยในศูนย์ร่วมกับผู้สูงอายุ เช่น ศูนย์สามวัย ซึ่งก็จะมีค่าใช้จ่ายเพราะเป็นรัฐสวัสดิการ กิจกรรมภายในศูนย์ทั้งสองประเภทจึงอาจมีส่วนที่คล้ายและต่างกัน กล่าวคือ ศูนย์ทั้งสองประเภท มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับ กิจกรรมนันทนาการ สุขภาพ สังคม โดยเน้นกิจกรรมที่เป็นที่ชื่นชอบของแต่ละพื้นที่ ชุมชน ภูมิภาคที่แตกต่างกัน ส่วนที่มีความแตกต่างกันคือในส่วนของศูนย์ที่ให้บริการบุคคลหลายช่วงวัยในศูนย์ร่วมกับผู้สูงอายุ เช่น ศูนย์สามวัย ที่เป็นในส่วนของภาครัฐให้งบประมาณทั้งหมด ก็จะเน้นในส่วนของ การสอนอาชีพเสริม การขายสินค้าทำมือ จากผู้สูงอายุเข้ามา เพื่อรองรับประชาชนที่เข้ามาใช้บริการในศูนย์ ที่เป็นผู้มีรายได้น้อยเป็นกลุ่มใหญ่

5.1.4 ลักษณะกิจกรรมของศูนย์เนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ

กิจกรรมหลักสามารถแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่

7. กิจกรรมเกี่ยวกับการสมาคมและนันทนาการ (Social and Recreational Programs) กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสนองโอกาสสำหรับการรื่นเริง เพื่อความสนุกสนานและสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน สร้างการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและสถานภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปของตนเอง ภาพรวมกิจกรรมนี้มุ่งเน้นเสริมสร้างการปรับตัวทั้งทางสังคมและจิตใจแก่ผู้สูงอายุ
8. กิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาและวัฒนธรรม (Educational and Cultural Programs) กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เข้าใจถึงความสามารถในการเรียนรู้ของตน ตลอดจนจดจำและเรียนรู้ข้อเท็จจริงที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมบางประการ
9. กิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย (Health Services Programs) กิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย (Health Services) การให้บริการทางด้านสุขภาพอนามัยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ การช่วยให้สมาชิกดูแลสุขภาพของตนเองทั้งด้านร่างกายและจิตใจให้อยู่ในสภาพที่ดีที่สุด กิจกรรมในการให้บริการทางด้านสุขภาพอนามัยประกอบไปด้วยการบริการต่างๆ ดังนี้ การบริการตรวจรักษาสุขภาพ การให้คำปรึกษาแนะนำหรือการจัดกลุ่มอภิปรายเกี่ยวกับสุขภาพ การให้บริการด้านการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อผู้สูงอายุ การอบรมความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัย
10. กิจกรรมด้านโภชนาการ (Nutrition Programs) กิจกรรมด้านโภชนาการนี้จะให้บริการแก่ผู้สูงอายุที่อยู่โดดเดี่ยว และเป็นการประสานให้ผู้สูงอายุได้รับบริการด้านโภชนาการตามที่เขาต้องการถูกสุขลักษณะและหลักโภชนาการ
11. กิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่ผู้สูงอายุ (Creative Thinking Programs) และส่งเสริมภูมิปัญญา การส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นในวัยสูงอายุนั้นเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยทางกาย ทางใจ ทูพพลภาพ การสูญเสียสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ต้องพึ่งพาผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การสร้างความรู้สึกว่า ตนเองเป็นผู้มีคุณค่า ยังสามารถกระทำการบางอย่างได้ด้วยตนเองอยู่นั้นจะเป็นสิ่งที่เหมาะสมและมีประโยชน์ ซึ่งการแสดงออกยังความคิดสร้างสรรค์นั้นสามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น การเขียน งานศิลปะ ดนตรี การเล่นเกม การรำและเต้นรำ นอกจากนั้นยังเป็นการถ่ายทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ เป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังเป็นผู้ที่มีคุณประโยชน์ต่อผู้อื่นอยู่

12. กิจกรรมทางด้านสังคมสงเคราะห์ (Social Work Services Programs) การให้บริการด้านนี้เน้นเรื่องการพบปะกันทางสังคม การตอบสนองต่อความต้องการทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุและการให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุที่ตกอยู่ในความทุกข์และปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวันรวมทั้งการประเมิน วินิจฉัยสภาพปัญหา เพื่อตัดสินใจต่อบริการที่ผู้สูงอายุควรได้รับและการส่งต่อไปรับบริการยังแหล่งอื่น

ภาพที่ 85 ลักษณะของกิจกรรมในศูนย์เเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

จากการศึกษาเก็บข้อมูลจากงานวิจัยและการลงพื้นที่กรณีศึกษาทั้ง 4 ศูนย์ฯ พบว่าเราสามารถจำแนกประเภทของศูนย์ฯ ตามลักษณะและพฤติกรรมการใช้ศูนย์ฯได้เป็น 2 ประเภทกล่าวคือ

1. ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุประเภทเก็บค่าบริการ จะพบว่าเป็นในรูปแบบการบริหารกึ่งเอกชน คือ พบว่ามุ่งเน้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสมาคมและนันทนาการ, กิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาและวัฒนธรรม และกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่ผู้สูงอายุ เท่านั้น โดยไม่ได้มีส่วนที่เป็นส่วนของด้านสังคมสงเคราะห์ สุขภาพและอนามัยและโภชนาการ อย่างเช่นศูนย์ฯประเภทที่ไม่เก็บค่าบริการของทางภาครัฐ ซึ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นในศูนย์นั้นเกิดจากการที่ต้องการเน้นเรื่องการพบปะทางสังคมของคนวัยเดียวกันให้มาทำกิจกรรมที่ชอบร่วมกัน เน้นเรื่องของการนันทนาการ สร้างความสุขทางจิตใจของผู้สูงอายุร่วมกัน กิจกรรมในศูนย์ฯ จะมีหลากหลายให้ผู้สูงอายุสามารถเลือกได้อย่างอิสระ เริ่มตั้งแต่กิจกรรมด้านศึกษาหาความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดนตรีท้องถิ่น (กลองยาว, ดนตรีไทย) ดนตรีสากล การขับร้อง การออกกำลังกาย (รำมวยจีน, จักรยาน, ฟิตเนส) ศิลปะในแขนงต่างๆ เช่นการวาดภาพ ภาพพิมพ์ งานเขียน การอ่าน หนังสือ ชมภาพยนตร์ เป็นต้น
2. ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุประเภทไม่เก็บค่าบริการ พบว่าในปัจจุบันศูนย์ฯในประเทศไทยเกือบทั้งหมดจะเป็นในประเภทนี้ เพราะมีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้อ เรื่องหลักคือรายได้ของสังคมไทยยังเป็นแบบสังคมเกษตรกรรมที่มีรายได้น้อย มีหัวเมืองใหญ่แค่ไม่กี่เมือง ประชาชนในประเทศยังยากจน การที่จะเพิ่มภาระโดยการจ่ายค่าบริการให้กับศูนย์ฯจึงเป็นเรื่องที่ประชาชนส่วนใหญ่มองว่าไม่จำเป็น ภาครัฐจึงต้องเข้ามาทำให้เป็นส่วนของรัฐสวัสดิการแก่ชุมชนดังเช่นที่เห็นในปัจจุบัน สิ่งที่พบอีกอย่างคือรูปแบบของศูนย์ฯประเภทนี้มีมักมีหน่วยงานที่ดูแลที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละพื้นที่ เช่นบางพื้นที่จัดตั้งเป็นศูนย์ 3 วัยฯ บางพื้นที่จัดตั้งในรูปแบบเป็นส่วนย่อยขององค์กรบริหารส่วนตำบล หรือเขต แต่เมื่อมองในภาพรวมของกิจกรรมในศูนย์ฯ ก็จะพบว่ามี ความเหมือนกันในภาพรวม คือ กิจกรรมเกี่ยวกับการสมาคมและนันทนาการกิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาและวัฒนธรรม, กิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย, กิจกรรมด้านโภชนาการ, กิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่ผู้สูงอายุ และส่งเสริมภูมิปัญญา, กิจกรรมทางด้านสังคมสงเคราะห์

กิจกรรมที่เกิดขึ้นในศูนย์เน้นไปที่เรื่องการตรวจสุขภาพ ความรู้เสริมที่จะนำไปเพิ่มในส่วนของรายได้ของผู้สูงอายุ เพราะส่วนมากผู้สูงอายุที่มาใช้บริการศูนย์ที่มีอายุเกิน 60 ปี ยังต้องทำงานเพื่อเป็นรายได้เลี้ยงชีพอยู่ การมีอาชีพเสริมจึงเป็นจุดที่ดึงความสนใจให้ผู้สูงอายุเข้ามาใช้บริการ อีกทั้งยังเน้นไปที่เรื่องของการพบปะทางสังคมในตอนเช้าเพื่อออกกำลังหรือเป็นที่พบปะพูดคุย (สภากาแฟของชุมชน) เมื่อเริ่มสายก็จะกลับบ้านของตนเพื่อประกอบอาชีพ และกลับมาใช้บริการศูนย์อีกครั้งในตอนเย็นหรือวันเสาร์อาทิตย์ กิจกรรมที่จัดในศูนย์จึงมีการปรับเปลี่ยนไปตามวัฒนธรรมชุมชนที่แตกต่างกัน ในส่วนนี้ตัวศูนย์ฯต้องเรียนรู้และเข้าใจชุมชนให้มากที่สุดเพื่อที่จะสามารถเข้าถึงและบริการผู้สูงอายุได้อย่างตรงกับความต้องการที่แท้จริง

กิจกรรม/เวลา	6.30-8.00	8.00-9.00	9.00-10.00	10.00-11.00	11.00-12.00	12.00-13.00	13.00-14.00	14.00-15.00	15.00-16.00	16.00-17.00	17.00-18.00
ออกกำลังกาย(เดิน,มวยจีน, ไทเก๊ก เป็นต้น)											
รับประทานอาหารเช้า, สดากาแฟ											
ตรวจสอบภาพ ให้ความรู้เรื่องสุขภาพ ฝึกผ่อนคลายอภัยศัย											
พักรับประทานอาหารตอนเที่ยง											
กิจกรรมนันทนาการ (กีฬา ดนตรี ศิลปะ เป็นต้น)											
ช่วยเหลือเด็กเล็กในศูนย์ฯ											
ฝึกอาชีพเสริม											
กิจกรรมเสริมความรู้(หนังสือ, คอมพิวเตอร์ เป็นต้น)											
จัดงานตามประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน(สงกรานต์, เป็ใหม่)											
ลงพื้นที่ในชุมชนช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ไม่สามารถมายังศูนย์ฯได้											

ไม่มีการทำกิจกรรม

ศูนย์เอนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุประเภทที่ไม่มีการเก็บค่าบริการ

ศูนย์เอนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุประเภทที่มีการเก็บค่าบริการ

ศูนย์ฯได้

สามารถทำกิจกรรม

ตารางที่ 6 ผังการจัดตั้งศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

5.1.5 อุปสรรคการเข้าใช้ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

อุปสรรคสำหรับการเข้าถึงการให้บริการของศูนย์มีหลายประเด็นที่พบเมื่อได้ลงพื้นที่กรณีศึกษาและได้สัมภาษณ์ผู้สูงอายุและเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์

1. สถานที่ตั้งของศูนย์ไม่เหมาะสมและการมีศูนย์ที่อยู่ไกลจากชุมชน

สถานที่ตั้งของศูนย์ไม่เหมาะสมและการมีศูนย์ที่อยู่ไกลจากชุมชน ระยะทางการเดินทางไปยังศูนย์ไม่สะดวกสำหรับผู้สูงอายุ รถรับส่งที่มีไม่เพียงพอและเหมาะสม เกิดจากการที่ทางศูนย์ไม่ได้ศึกษาพื้นที่ของชุมชนอย่างดีพอ กล่าวคือ เช่นเรื่องของกายภาพพื้นที่ของชุมชนต้องประเมินให้ถูกต้องว่าตำแหน่งที่ศูนย์อยู่นั้นครอบคลุมทั้งพื้นที่หรือไม่ โดยคำนึงถึงการเดินทางของผู้สูงอายุให้ผู้สูงอายุสามารถเดินทางมายังศูนย์ได้จริง ไม่ไกลจากชุมชนจนไม่สามารถเดินทางมาได้อย่างสะดวก ซึ่งแนวทางแก้ไขในส่วนนี้คือให้ใช้พื้นที่เดิมในส่วนราชการที่มีอยู่แล้วในชุมชนแบ่งพื้นที่บางส่วนออกมาเพื่อจัดตั้งศูนย์ฯ เพราะการใช้พื้นที่ราชการเดิมในชุมชนมีข้อดีคือเรื่องการเดินทางที่สะดวก ผู้สูงอายุรู้จักสถานที่ การติดต่อหน่วยงานอื่นๆทำได้สะดวกกว่าการแยกไปทำศูนย์ในพื้นที่ใหม่ สถานที่ในชุมชนที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่างเช่น โรงเรียน วัด มัสยิด โรงพยาบาล อนามัย สถานีตำรวจ สวนสาธารณะชุมชน เป็นต้น

จากกรณีศึกษาศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุทั้ง 4 ศูนย์พบว่าศูนย์สามวัยดินแดง กรุงเทพฯ, ศูนย์สามวัยบางเสาธง สมุทรปราการ, ศูนย์ฯนนทบุรี ทั้ง 3 ศูนย์สามารถตอบโจทย์นี้ได้เป็นอย่างดี กล่าวคือมีการจัดตั้งศูนย์โดยใช้พื้นที่ที่เป็นใจกลางของชุมชนที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก อีกทั้งยังมีการปรับปรุงจากพื้นที่เดิมของชุมชนให้เป็นศูนย์ตามแนวทางที่ได้เสนอแนวคิดข้างต้น ในส่วนของศูนย์ฯหนองตองพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ก็มีแนวทางที่คล้ายกันคือใช้พื้นที่เดิมของทางราชการมาปรับปรุงให้เป็นศูนย์ฯที่รองรับคนในชุมชน แต่มีจุดเด่นที่น่าสนใจที่จะกล่าวถึงคือ การจัดตั้งศูนย์ย่อย หรือศูนย์บริวาร ออกเป็น 3 ศูนย์ย่อย ตามสภาพทางกายภาพของพื้นที่ชุมชนที่พื้นที่เขตเทศบาลหนองตองพัฒนานั้นเป็นพื้นที่ที่คล้ายกับริ้วธง คือเป็นพื้นที่แคบและยาว การตั้งศูนย์เดียวในพื้นที่จึงไม่สามารถครอบคลุมการให้บริการได้ แนวคิดการจัดตั้งศูนย์บริวารจึงนำมาใช้ และประสบผลสำเร็จอย่างดียิ่ง กล่าวคือแต่ละศูนย์สร้างจุดเด่นของศูนย์ฯ เช่นศูนย์ที่ 1 คือศูนย์อเนกประสงค์ผู้สูงอายุป่าเป้าจะเด่นในเรื่องของการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ, ศูนย์ที่ 2 คือศูนย์อเนกประสงค์ผู้สูงอายุวัดหนองตอง จะเด่นและชัดเจนในเรื่องของการศึกษาเรียนรู้ ถ่ายทอดและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น , ศูนย์ที่ 3 คือศูนย์อเนกประสงค์

ผู้สูงอายุป่าลาน จะมีจุดเน้นในเรื่องของการบำบัดและฟื้นฟูดูแลผู้สูงอายุในระยะยาวโดยกิจกรรมและกายภาพบำบัด นอกจากนี้ยังมีบริการนวดแผนไทย ตอกเส้น และการฝังเข็ม เป็นต้น

2. จำนวนศูนย์ฯ ที่ไม่เพียงพอต่อพื้นที่และชุมชนในบริเวณนั้นๆ

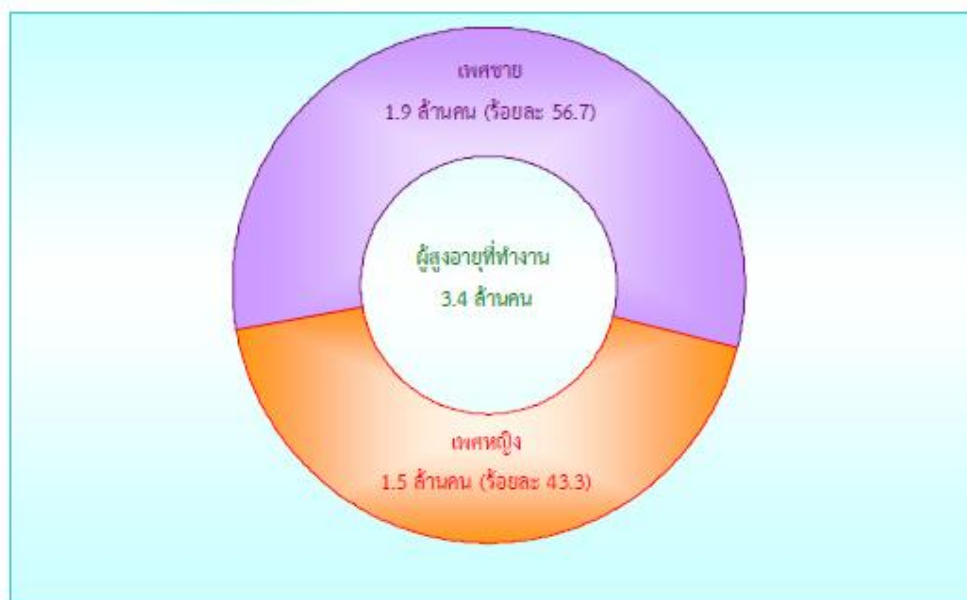
เกิดจากปัญหาที่หน่วยงานที่ดูแลพื้นที่ขาดการเก็บข้อมูลจำนวนของผู้สูงอายุในชุมชนของตนว่ามีจำนวนเท่าไร และถ้าตั้งศูนย์แล้วจะมีผู้สูงอายุจากพื้นที่ใกล้เคียงเข้ามาใช้ด้วยหรือไม่ ซึ่งตัวเลขเหล่านี้สามารถขอข้อมูลจากหน่วยงานสาธารณสุขหรือจากโรงพยาบาลในพื้นที่เดิมได้ เพื่อนำข้อมูลมาเป็นฐานข้อมูลว่าควรจัดตั้งศูนย์ฯ ที่มีขนาดใหญ่หรือเล็ก หรือควรมีศูนย์บริการ เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่การให้บริการได้จริง

3. การที่ศูนย์อเนกประสงค์มีค่าใช้จ่ายในการเข้ารับบริการที่ชุมชนไม่สามารถจ่ายได้

อันเนื่องมาจากปัญหาเรื่องรายได้ของชุมชนในสังคมไทยที่ส่วนมากของประเทศเป็นชุมชนที่มีรายได้ต่ำ การที่มีการเก็บค่าใช้จ่ายจึงเป็นเรื่องที่ทำได้กับชุมชนบางพื้นที่เท่านั้น เช่นชุมชนในเขตเมืองใหญ่ที่มีลักษณะการอยู่อาศัยที่เป็นแบบชุมชนเมืองมีรายได้ต่อครัวเรือนที่อยู่ในระดับปานกลางถึงสูง ผู้สูงอายุกลุ่มนี้สามารถที่จะมีทางเลือกที่จะเข้ารับบริการในศูนย์ที่มีการเก็บค่าบริการโดยเน้นไปที่กิจกรรมนันทนาการ เป็นต้น แต่ในพื้นที่เดียวกันของสังคมไทยก็ไม่ได้มีการแบ่งการอยู่อาศัยตามฐานรายได้อย่างชัดเจน กล่าวคือในพื้นที่ชุมชนเดียวกันอาจมีทั้งกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้ปานกลางถึงสูง และกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำ อยู่ในชุมชนเดียวกัน การที่จะมีศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุเพียงประเภทเดียวจึงอาจเป็นการจำกัดการเข้าถึงการให้บริการทางด้านสวัสดิการที่ผู้สูงอายุพึงได้รับ ด้วยเหตุนี้ ความเหมาะสมในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุในประเทศไทยยังต้องมีทั้งสองประเภทในพื้นที่เดียวกัน คือควรมีศูนย์ฯ ที่ไม่มีการเก็บค่าบริการที่เป็นสวัสดิการจากภาครัฐอยู่ในพื้นที่เป็นหลัก และหากพื้นที่ใดมีความพร้อมที่จะจัดตั้งศูนย์ฯ อีกประเภทได้ก็ควรจัดตั้งเพื่อเป็นทางเลือกแก่ชุมชน โดยอาจเป็นภาครัฐเป็นผู้จัดตั้งเองหรือในภาคเอกชนเข้ามาลงทุน

ข้อมูลที่สะท้อนปัญหาเรื่องรายได้ของผู้สูงอายุของไทย ปัจจุบันสังคมไทยผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ส่วนมากยังต้องทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ โดยเป็นส่วนของภาคเกษตรกรรมซึ่งมีรายได้ที่ไม่สูงทำให้สอดคล้องกับแนวทางที่ได้กล่าวไปข้างต้น จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรหรือการสำรวจแรงงาน พบว่า ในปี 2555 มีผู้สูงอายุที่ทำงาน 3.4 ล้านคน จากจำนวนผู้สูงอายุทั้งสิ้น 8.6 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 39.4 โดยจำแนกเป็นเพศชาย 1.9 ล้านคน (ร้อยละ 56.7) และเพศหญิง 1.5 ล้านคน (ร้อยละ 43.3)

จำนวนผู้สูงอายุที่ทำงาน จำแนกตามเพศ พ.ศ. 2555

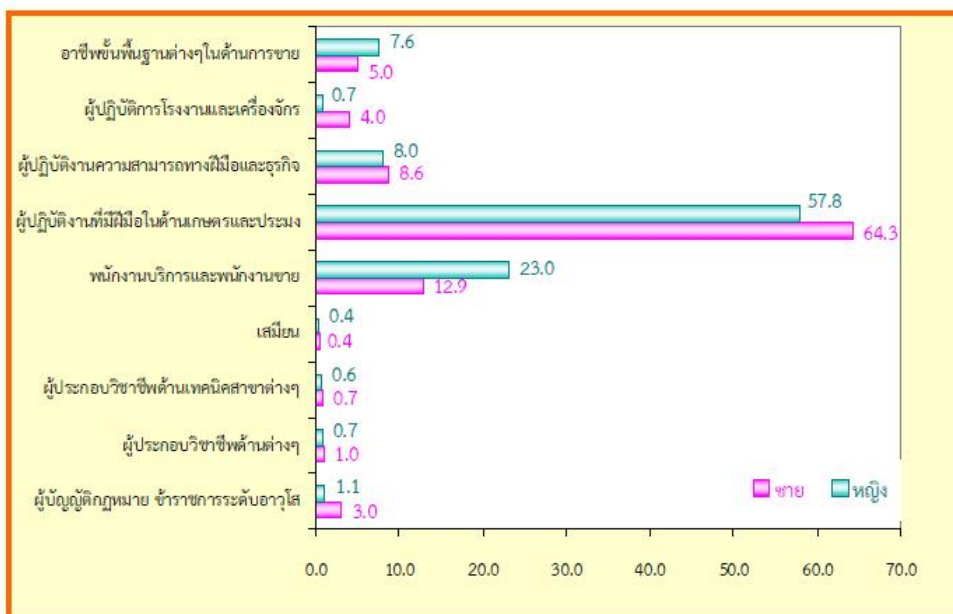

แผนภูมิที่ 7 จำนวนผู้สูงอายุที่ทำงานจำแนกตามเพศ พ.ศ.2555¹

สำหรับการทำงานของผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตรและประมงร้อยละ 61.5 รองลงมาเป็นพนักงานบริการและพนักงานขายในร้านค้าร้อยละ 17.3 และผู้ปฏิบัติงานด้านความสามารถทางฝีมือและธุรกิจการค้าร้อยละ 8.4 เมื่อพิจารณาตามเพศพบว่า ผู้สูงอายุเพศชาย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตรและประมงร้อยละ 64.3รองลงมาเป็นพนักงานบริการและพนักงานขายในร้านค้าร้อยละ 12.9 และผู้ปฏิบัติงานด้านความสามารถทางฝีมือและธุรกิจการค้าร้อยละ 8.6 เป็นต้น สำหรับผู้สูงอายุเพศหญิง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตรและประมงร้อยละ 57.8 รองลงมาเป็นพนักงานบริการและพนักงานขายในร้านค้าร้อยละ 23.0 และผู้ปฏิบัติงานด้านความสามารถทางฝีมือและธุรกิจการค้าร้อยละ 8.0 เป็นต้น

¹สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2553 สำนักสถิติแห่งชาติ (ออนไลน์) ,แหล่งที่มา : <http://www.nso.go.th/>

ร้อยละของผู้สูงอายุที่ทำงาน จำแนกตามอาชีพ และเพศ พ.ศ. 2555

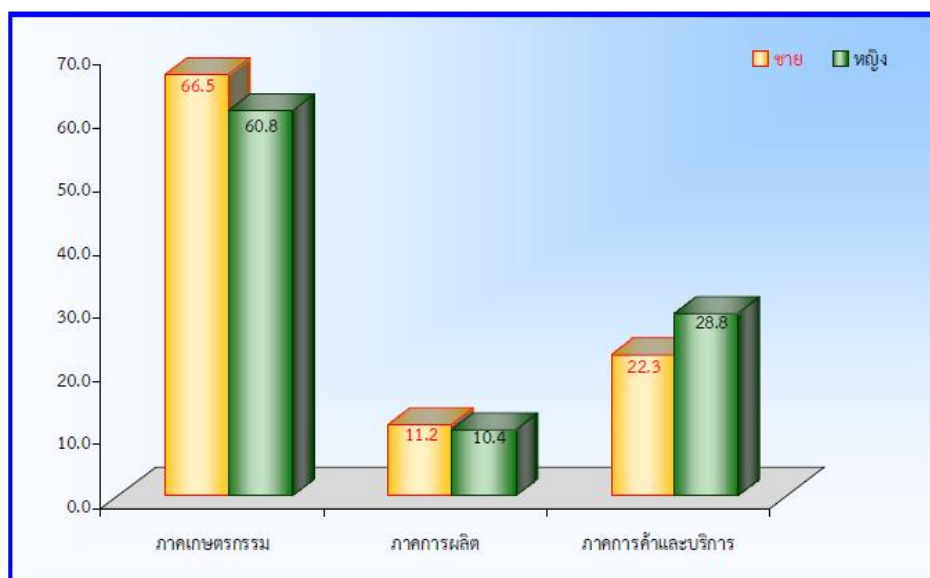
แผนภูมิที่ 8 ร้อยละของผู้สูงอายุที่ทำงานจำแนกตามอาชีพและเพศ พ.ศ.2555¹

เมื่อพิจารณาถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของผู้สูงอายุที่ทำงาน พบว่าส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตรกรรมร้อยละ 64.0 รองลงมาเป็นภาคการค้าและการบริการร้อยละ 25.1 และภาคการผลิตร้อยละ 10.9

โดยที่ทั้งเพศชาย และเพศหญิงส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตรกรรม (ร้อยละ 66.5 และร้อยละ 60.8) รองลงมาเป็นภาคการค้าและการบริการ (ร้อยละ 22.3 และร้อยละ 28.8) และภาคการผลิต(ร้อยละ 11.2 และร้อยละ 10.4)

¹สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2553 สำนักสถิติแห่งชาติ (ออนไลน์) ,แหล่งที่มา :

ร้อยละของผู้สูงอายุที่ทำงาน จำแนกตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญ และเพศ พ.ศ. 2555

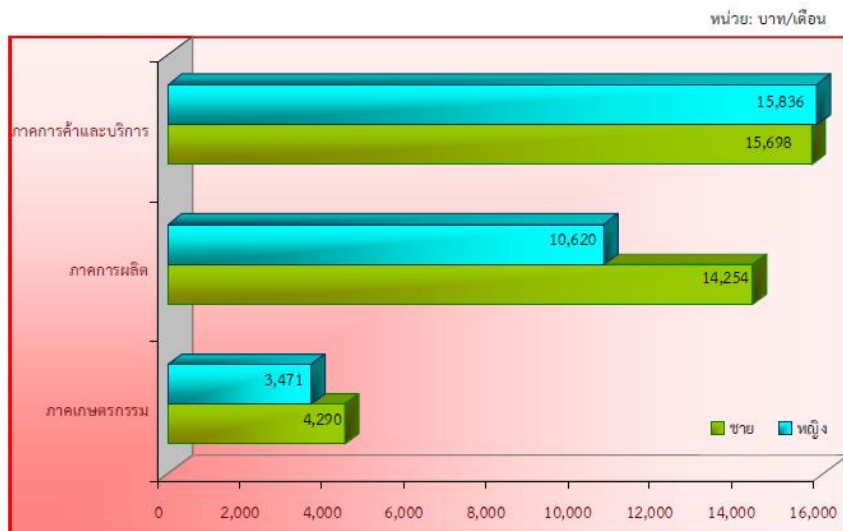
แผนภูมิที่ 9 ร้อยละของผู้สูงอายุที่ทำงานจำแนกตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญและเพศ พ.ศ.2555¹

4. ค่าจ้างหรือเงินเดือนของผู้สูงอายุที่ทำงาน

เมื่อพิจารณาถึงค่าจ้าง/เงินเดือนของผู้สูงอายุ พบว่า โดยภาพรวมมีค่าจ้างเฉลี่ยต่อเดือน ประมาณ 11,393 บาท เมื่อพิจารณาตามเพศ ผู้สูงอายุเพศชาย ได้รับค่าจ้างเฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 12,400 บาท โดยภาคการค้าและบริการได้รับค่าจ้างเฉลี่ยต่อเดือนมากที่สุดประมาณ 15,698 บาท รองลงมาภาคการผลิต 14,254 บาท และภาคเกษตรกรรม 4,290 บาท สำหรับผู้สูงอายุเพศหญิง ได้รับค่าจ้างเฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 9,939 บาท โดยภาคการค้าและบริการได้รับค่าจ้างเฉลี่ยต่อเดือนมากที่สุดประมาณ 15,836 บาท รองลงมาเป็นภาคการผลิต 10,620 บาท และภาคเกษตรกรรม ได้รับค่าจ้างเฉลี่ยต่อเดือนน้อยที่สุดประมาณ 3,471 บาท

¹ สำนักประชากรและเคหะ พ.ศ.2553 สำนักสถิติแห่งชาติ (ออนไลน์) ,แหล่งที่มา :

ค่าจ้าง/เงินเดือนเฉลี่ยของผู้สูงอายุที่ทำงาน จำแนกตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญ และเพศ พ.ศ. 2555

หมายเหตุ: เป็นค่าจ้าง/เงินเดือนเฉลี่ยของเฉพาะลูกจ้าง

แผนภูมิที่ 10 ค่าจ้าง/เงินเดือนเฉลี่ยของผู้สูงอายุที่ทำงาน จำแนกตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญและเพศ พ.ศ.2555¹

แหล่งหลักของรายได้ของประชากรสูงอายุ พ.ศ.2550 และ พ.ศ.2554

แหล่งหลักของรายได้	พ.ศ. 2550	พ.ศ. 2554
การทำงาน	28.9	35.1
เงินบำนาญ/บำนาญ	4.4	6.0
เบี้ยยังชีพจากราชการ	2.8	11.4
ดอกเบี้ยเงินออม/เงินออม/ทรัพย์สิน	2.9	2.6
คู่สมรส	6.1	3.1
บุตร (รวมบุตรเลี้ยง บุตรบุญธรรม)	52.3	40.1
พ่อ/แม่/พี่น้อง/ญาติ	2.3	1.5
อื่นๆ	0.5	0.2
รวม	100	100

ที่มา: Knodel, J., Chayovan, N. and Prachuabmoh, V. 2013. The Changing Well-being of Thai Elderly: An update from the 2011 Survey of Older Persons in Thailand. HelpAge International.

ตารางที่ 7 แหล่งรายได้หลักของประชากรสูงอายุ²

¹ สัมโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2553 สำนักสถิติแห่งชาติ (ออนไลน์) ,แหล่งที่มา :

<http://www.nso.go.th/>

² การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2553-พ.ศ.2563, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แม้ว่าผู้สูงอายุบางส่วนจะยังคงทำงาน แต่การทำงานเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของแหล่งรายได้ทั้งหมด จากการสำรวจผู้สูงอายุไทยในปีพ.ศ.2554 พบว่าแหล่งหลักของรายได้ของผู้สูงอายุ 3 อันดับแรก คือบุตร (ร้อยละ 40.1) การทำงาน (ร้อยละ 35.1) และเบี้ยยังชีพจากทางราชการ (ร้อยละ 11.4) เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลจากการสำรวจผู้สูงอายุไทยในปีพ.ศ. 2550 พบว่าแม่แหล่งหลักของรายได้ของผู้สูงอายุ 2 อันดับแรกยังคงเป็นบุตร (ร้อยละ 52.3) และการทำงาน (ร้อยละ 28.9) แต่สัดส่วนก็แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ อันดับที่ 3 เป็นรายได้จากคู่สมรส (ร้อยละ 6.1) ในขณะที่เบี้ยยังชีพเป็นรายได้หลักเพียงร้อยละ 2.8 เท่านั้น

จากข้อมูลภาพรวมทั้งประเทศสรุปได้ว่าอาชีพและรายได้ของผู้สูงอายุในประเทศไทยโดยภาพรวมแล้วส่วนมากมาจากบุตรที่ดูแล ในส่วนของผู้สูงอายุที่ทำงานเองนั้นสามารถมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 11,393 บาท แต่เมื่อมองลึกลงไปก็พบว่าสัดส่วนของอาชีพเกษตรกรรมมีมากถึง 64% ซึ่งมีรายรายได้ต่อเดือนประมาณ 3000-4000 บาทโดยประมาณ ซึ่งจัดได้ว่าอยู่ในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ดังนั้นการเลือกศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับสังคมไทยในภาพรวมที่จะไม่ก่อให้เกิดภาระเพิ่มเติมต่อครอบครัวทั้งบุตรที่ดูแลผู้สูงอายุและตัวผู้สูงอายุเองนั้นจึงพอสรุปได้ว่าควรเป็นศูนย์อเนกประสงค์ประเภทที่ไม่เก็บค่าบริการที่เป็นรัฐสวัสดิการ และเมื่อชุมชนใดมีความพร้อมจึงจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุประเภทที่มีการเก็บค่าบริการเป็นทางเลือกให้กับชุมชน

5. กิจกรรมที่ไม่รองรับกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

การเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมให้กับศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งถึงแม้ว่าทุกศูนย์ใช้แนวทางเดียวกันในการจัดกิจกรรมโดยยึดแนวทาง 6 ประการที่ได้อ้างอิงถึงคือ

- กิจกรรมเกี่ยวกับการสมาคมและนันทนาการ
- กิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาและวัฒนธรรม
- กิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย
- กิจกรรมด้านโภชนาการ
- กิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่ผู้สูงอายุ และส่งเสริมภูมิปัญญา
- กิจกรรมทางด้านสังคมสงเคราะห์

แต่ด้วยวัฒนธรรมของชุมชนที่แตกต่างในบางครั้งกิจกรรมที่ใช้ได้ดีในพื้นที่หนึ่งอาจใช้ไม่ได้ในอีกพื้นที่ เช่น กิจกรรมทางประเพณีของภาคใต้ ก็ไม่สามารถนำไปใช้ในภาคเหนือได้ หรือกิจกรรมส่งเสริมอาชีพในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ส่งเสริมให้ทำไม้กวาดดอกหญ้า แต่กับศูนย์ฯในกรุงเทพฯก็ไม่เหมาะสมเพราะไม่มีวัตถุดิบในพื้นที่เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ผู้ดูแลศูนย์ฯ ต้องเข้าใจพื้นที่ เข้าใจชุมชนของตนให้ดีที่สุดเพื่อสามารถใช้หลักการทั้ง 6 ข้อมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับชุมชนของตน เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์สูงสุด และทำให้เกิดความสนใจจากผู้สูงอายุในชุมชนของตน

จากกรณีศึกษาทั้ง 4 ศูนย์ฯพบว่ากิจกรรมที่ได้รับความสนใจจากทั้ง 4 ศูนย์ฯ คือกิจกรรมด้านส่งเสริมสุขภาพ ทั้งการตรวจสุขภาพ ออกกำลังกาย การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปะวัฒนธรรม ส่วนที่แตกต่างคือในศูนย์ฯที่เป็นศูนย์ฯในเขตนอกตัวเมืองและชุมชนมีรายได้น้อยนั้นจะเน้นเรื่องของการส่งเสริมอาชีพเสริม และสวัสดิการผู้สูงอายุเข้ามาด้วยเป็นประเด็นสำคัญ และให้ความสำคัญมากกว่ากิจกรรมนันทนาการที่เป็นส่วนรองลงไปนั่นเอง

6. ที่มาของรายได้ สภาพทางกายภาพของศูนย์ฯ อุปกรณ์และเจ้าหน้าที่ไม่พร้อมสำหรับการให้บริการที่ดีเพียงพอต่อผู้สูงอายุในชุมชน

โดยจากการลงพื้นที่กรณีศึกษาทั้ง 4 ศูนย์ฯพบความแตกต่างดังนี้

กรณีที่ 1 ศูนย์ฯ นนทบุรีนั้นแทบจะไม่มีปัญหาดังกล่าวเนื่องจากการจัดสรรงบประมาณจากท้องถิ่นมาอย่างเป็นสัดส่วนอีกทั้งยังเป็นศูนย์ฯที่มีการเก็บค่าบริการ จึงทำให้ความพร้อมด้านงบประมาณจึงไม่ใช่ปัญหาหลักของศูนย์ฯ ทางศูนย์ฯสามารถมีอุปกรณ์ที่พร้อม อีกทั้งสถานที่ที่สร้างขึ้นใหม่เพื่อเป็นศูนย์ฯสำหรับผู้สูงอายุ การออกแบบจึงถูกต้องตามหลัก UNIVER DESIGN ที่ทำให้ผู้สูงอายุสะดวกในการเข้ามาใช้พื้นที่ ส่วนของเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครที่มีเพียงพอและมีความรู้ที่ตรงกับการให้บริการผู้สูงอายุ ทั้งพยาบาล เทคนิคการแพทย์ เป็นต้น

กรณีที่ 2 ศูนย์ฯ สามวัยบางเสาธง สมุทรปราการ มีความคล้ายกับศูนย์ฯ นนทบุรีที่มีการสร้างศูนย์ฯขึ้นมาใหม่เพื่อจัดทำเป็นศูนย์ฯสามวัย หลักการออกแบบอาคาร เครื่องช่วยเหลือจึงอยู่ในสภาพที่ดีและพร้อมให้บริการชุมชน อีกทั้งเทศบาลยังมีงบประมาณที่ชัดเจนในการดูแลศูนย์ฯ จึงไม่ใช่ปัญหาสำคัญของศูนย์ฯ แต่จุดที่แตกต่างคือศูนย์ฯไม่ได้มีการเก็บค่าบริการจากชุมชน แต่ต้องหารายได้เอง กิจกรรมในศูนย์ฯจึงมีในส่วนของการเล่นกีฬาเป็นส่วนใหญ่ เพื่อนำผลผลิตจากผู้สูงอายุในศูนย์ฯออกวางจำหน่ายเป็นการหารายได้ของศูนย์ฯอีกทางหนึ่ง ในส่วนของเจ้าหน้าที่ถือว่าเพียงพอต่อ

การให้บริการ ทางศูนย์มีการของอาสาสมัครจากหน่วยราชการอื่นมาช่วยในบางโอกาสเช่น พยาบาล โรงเรียน มหาวิทยาลัย เป็นต้น

กรณีที่ 3 ศูนย์ฯ สามวัยดินแดง กรุงเทพฯ มีความแตกต่างด้านสถานที่กล่าวคือเป็นการนำพื้นที่ราชการเดิมของพื้นที่มาปรับปรุงให้เป็นศูนย์เพื่อรองรับการเป็นศูนย์ฯ สามวัย ซึ่งก็พบปัญหาในพื้นที่เช่นเรื่องทางลาดที่ไม่ได้มาตรฐาน บันไดที่ชัน ไม่มีลิฟท์ พื้นที่คับแคบ แต่ก็ได้มีความพยายามนำหลัก UNIVER DESIGN เข้ามาใช้เช่น การเพิ่มราวจับที่บันได ทางลาดที่มีในบางจุด ราวจับในห้องน้ำ เป็นต้น ส่วนของงบประมาณเป็นแบบที่รับจากทางภาครัฐเพียงอย่างเดียวไม่มีการเก็บค่าบริการจากทางผู้สูงอายุ แต่ด้วยศูนย์ฯตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมือง และได้รับงบประมาณที่เพียงพอในการบริหารจัดการ จึงทำให้ศูนย์ฯสามารถจัดกิจกรรมได้ทั้งปี อีกทั้งการส่งเสริมความรู้ทางอาชีพให้ชุมชน นำผลงานออกวางจำหน่ายในโอกาสต่างๆ ก็เป็นอีกทางหนึ่งที่เพิ่มรายได้ให้กับทางศูนย์ฯ ในส่วนของเจ้าหน้าที่ถือว่ามีย่านน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผู้สูงอายุที่เข้าใช้บริการ แต่ด้วยสังคมเมืองที่ผู้สูงอายุจะมาใช้พื้นที่ของศูนย์ฯ ช่วงเช้าและช่วงเย็นเป็นหลักจึงยังสามารถบริหารจัดการได้ดีในระดับหนึ่ง

กรณีที่ 4 ศูนย์ฯ หนองตองพัฒนา เชียงใหม่ อันเนื่องมาจากการที่ต้องใช้พื้นที่เดิมของทางราชการมาปรับปรุงให้เป็นศูนย์ฯ เพื่อผู้สูงอายุ ความพร้อมในส่วนต่างๆ จึงทำได้แค่บางส่วนเท่านั้น เช่น การปรับปรุงพื้นที่ วัดและโรงเรียนให้เป็นศูนย์ฯเพื่อผู้สูงอายุ โดยพยายามเพิ่มในส่วนของทางลาด เข้าไปในทุกส่วนของพื้นที่ ซึ่งก็ทำได้ในระดับหนึ่งเพราะพื้นที่ศูนย์ฯ มีขนาดใหญ่ การนำเรื่องราวจับมาใช้ในห้องน้ำ และทางเดินบางจุดซึ่งก็ไม่สามารถทำได้ครอบคลุมทั้งหมด ไม่มีลิฟท์ และอุปกรณ์ที่ชำรุดเสื่อมโทรม อันเนื่องมาจากเรื่องของงบประมาณนั่นเองที่ต้องแบ่งออกเป็น 3 ศูนย์ย่อย งบประมาณจึงไม่เพียงพอ อีกทั้งศูนย์ฯ หนองตองพัฒนายังเป็นศูนย์ฯที่ไม่มีการเก็บค่าบริการจากผู้สูงอายุ ดังนั้นงบประมาณทั้งหมดจึงต้องรอส่วนภาครัฐที่จัดสรรมาให้ในแต่ละปี ทั้งหมดจึงเป็นปัญหาหลักของทางศูนย์ฯที่ต้องการการจัดการที่เป็นระบบ ถึงแม้ทางศูนย์ฯจะมีความพยายามฝึกอาชีพเสริมให้กับชุมชน และนำผลงานออกจำหน่ายแต่ก็ไม่เพียงพอต่องบประมาณการบริหารจัดการศูนย์ฯ ที่มีต้องดูแลถึงสามศูนย์พร้อมกัน ด้านเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ถือว่ามีย่านน้อย แต่ด้วยวัฒนธรรมชุมชนที่จะมาใช้ศูนย์ฯแค่ช่วงเช้าและเย็น ส่วนกลางวันมีจำนวนที่น้อยมากจึงยังบริหารจัดการได้ แต่เมื่อมีกิจกรรมใหญ่เช่นสงกรานต์หรือปีใหม่จึงต้องขอทางเทศบาลส่งคนเข้ามาช่วยเป็นครั้งคราว

จุดเด่นของศูนย์ฯหนองตองพัฒนา เชียงใหม่ คือเรื่องพื้นที่ศูนย์ฯที่มีอย่างกว้างขวางรองรับกิจกรรมได้อย่างดี มีอาคารที่พร้อมทุกกิจกรรมของชุมชน มีองค์ความรู้ที่เชี่ยวชาญแต่ขาดเรื่องงบประมาณที่จะทำให้ 3 ศูนย์ย่อยพัฒนาได้พร้อมกัน บางศูนย์จึงต้องปิดปรับปรุงเป็นบางช่วงเพื่อรอ

งบประมาณ ส่วนศูนย์ที่เปิดเช่นศูนย์บริวารป่าเป้า ก็สามารถบริการชุมชนได้ดีและมีกิจกรรมตลอดทั้งปี อีกทั้งยังเป็นศูนย์ฯตัวอย่างให้กับชุมชนอื่นในละแวกเดียวกัน

7. ประชาชนขาดความเข้าใจในหน้าที่ของศูนย์ฯจึงไม่มีการเข้ามาใช้พื้นที่

ปัญหาอีกอย่างของกรณีศึกษาทั้ง 4 ศูนย์ฯคือการส่งเสริมเรื่องข้อมูลของศูนย์ฯให้เข้าถึงผู้สูงอายุในชุมชน คือจากการลงพื้นที่ชุมชนในละแวกศูนย์ฯพบว่า ผู้สูงอายุยังมีความเข้าใจในตัวศูนย์ฯที่คลาดเคลื่อน บางท่านไม่ทราบว่าเป็นสวัสดิการที่ผู้สูงอายุต้องได้รับจึงไม่เข้าร่วม บางท่านไม่ทราบว่าในศูนย์ฯ มีกิจกรรมอะไรบ้าง และไม่ทราบกำหนดการของกิจกรรมนั้นๆ จึงไม่ได้เข้าร่วม ด้วยเหตุนี้ทางศูนย์ฯ จึงต้องเข้าถึงผู้สูงอายุในชุมชนให้มากขึ้น นำความรู้ความเข้าใจไปส่งต่อให้ถึงผู้สูงอายุ ทั้งการลงพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ การใช้เสียงตามสาย การใช้คนในชุมชนเป็นกระบอกเสียง สิ่งเหล่านี้จึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาให้ผู้สูงอายุเข้าใจและรู้ถึงสิทธิที่ควรได้รับจากทางศูนย์ฯนั่นเอง

5.1.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

จากการศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร ได้มีการสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อเรื่องการพัฒนาศูนย์
อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ ทั้ง 10 ข้อและประเด็นความคิดเห็นอื่นที่มีต่อแนวทางการพัฒนาศูนย์
อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ ที่ว่าเห็นด้วยหรือไม่กับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ การใช้
ประโยชน์พื้นที่ การมีส่วนร่วมของภาครัฐและชุมชน ในกรณีที่จะนำมาปรับใช้กับประเทศไทยโดยได้
ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน ประกอบด้วย

- 3.5 คุณจรรุวรรณ งามกนกวรรณ รองผู้อำนวยการเคหะแห่งชาติ
- 3.6 คุณอรรรถกร ทองเพชร สถาปนิก 8 ฝ่ายพัฒนาและฟื้นฟูเมือง การเคหะแห่งชาติ
- 3.7 คุณเรืองยุทธ์ ตีระวนิช ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ
- 3.8 คุณพัชรพิชา พิชิตศรีตรูพ่าย ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ นครนนทบุรี
- 3.9 คุณมานพ ต้นสุภายน รองนายกเทศมนตรีฯ ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุหนองตอง
พัฒนาอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
- 3.10 คุณอัจฉราพรรณ ธโนทัย ผู้อำนวยการศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว
บางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ
- 3.11 คุณวัลย์ลิกา สรรเสริญโชติ ผู้อำนวยการศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว ดิน
แดง จังหวัดกรุงเทพมหานคร

5.1.5.1 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

1. ความคิดเห็นของ คุณพัชรพิชา ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ นครนนทบุรี

ข้อที่ 1. ความจำเป็นในการสร้างศูนย์ทุกจังหวัด

“เห็นด้วย เพราะเล็งเห็นว่าในสังคมเมืองปัจจุบันเป็นเมืองขยายที่จะเจริญออกไปอีก ในอนาคตข้างหน้า และการที่สังคมไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในไม่ช้าภาครัฐควรจัดวางส่วนของสวัสดิการส่วนนี้ไว้สำหรับผู้สูงอายุในประเทศที่จะมีเพิ่มขึ้น อย่างน้อยในแต่ละจังหวัดควรมีศูนย์ที่เป็นมาตรฐานให้เป็นต้นแบบแก่ศูนย์ย่อยๆในจังหวัดของตนเอง”

ข้อที่ 2. ความจำเป็นในการสร้างศูนย์ระดับตำบลและอำเภอ

“เห็นด้วย เพราะการเข้าถึงพื้นที่ให้บริการของศูนย์ในแต่ละตำบล อำเภอ ในแต่ละจังหวัด หากต้องเข้ามาใช้บริการที่ตัวจังหวัดอย่างเดียวคงเป็นเรื่องที่ยากและไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ที่จะให้เป็นสวัสดิการที่เข้าถึงชุมชนอย่างแท้จริง การมีศูนย์ย่อยระดับตำบลและอำเภอในรัศมีที่ผู้สูงอายุสามารถเข้ามาใช้บริการได้จริงจึงเป็นเรื่องที่เหมาะสมกับสภาพสังคมในไทย”

ข้อที่ 3. การแบ่งลักษณะศูนย์ออกเป็นศูนย์3วัยและศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ มีการบริการให้กับกลุ่มคนที่แตกต่างกันในชุมชนที่แตกต่าง

“เห็นด้วย เพราะเช่นตัวอย่างศูนย์ที่นี่ที่มีการให้บริการเฉพาะการส่งเสริมสุขภาพเท่านั้น และมีการเก็บค่าใช้บริการเป็นรายเดือน เพื่อที่จะรองรับกลุ่มของผู้สูงอายุในเขตเมืองที่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ และมีรายจ่ายที่เพียงพอต่อค่าบริการของศูนย์ ซึ่งก็จะมีอีกกลุ่มหนึ่งที่ทางศูนย์ไม่สามารถให้บริการได้คือกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยและไม่มีเวลามาที่ศูนย์ได้เนื่องจากยังต้องทำงานเลี้ยงชีพอยู่แม้จะมีวัยเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งการให้บริการและกิจกรรมของทางศูนย์ 3 วัยที่มีภาครัฐดูแลทั้งหมดจึงน่าจะเหมาะสมกว่าในการดูแลผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ”

ข้อที่ 4 ศูนย์3วัยเหมาะกับสังคมในเขตต่างจังหวัดมากกว่าศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

“เห็นด้วย แต่อาจจะไม่ทั้งหมด คือในหัวเมืองใหญ่ๆในภูมิภาคการเกิดของศูนย์ประเภทดูแลผู้สูงอายุโดยเฉพาะอาจจะทำได้ในเขตเมืองเช่นเชียงใหม่ หาดใหญ่ นครราชสีมา เป็นต้น และก็สมารถเกิดศูนย์สามวัยในเขตเมืองได้เช่นกันกล่าวคือไม่ว่าจะในเขตเมืองหรือนอกเมือง ความสามารถในการเข้าถึงสำคัญกว่าคือหากชุมชนบริเวณนั้นแม้อยู่ในเมืองแต่พฤติกรรมของชุมชนหรือกิจกรรมในชุมชนเอื้อไปทางที่จะมีศูนย์สามวัยมากกว่าก็ต้องดูที่ชุมชนทั้งรายได้ กิจกรรมและพฤติกรรมโดยรวม ซึ่งก็เหมือนกันที่ว่าในเขตนอกเมืองบางที่อาจจะเหมาะสมกับศูนย์ผู้สูงอายุโดยเฉพาะก็ได้แต่อาจจะเป็นขนาดเล็กระดับหมู่บ้านหรือตำบล ”

ข้อที่ 5 ศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะเหมาะสมกับสังคมในเขตชุมชนเมือง

“เห็นด้วย (คำตอบเดียวกันกับข้อ 4)”

ข้อที่ 6 ควรให้ศูนย์บริหารจัดการเอง มีการเก็บค่าใช้จ่ายจากสมาชิก

“เห็นด้วย เพราะเชื่อว่าการที่ให้ศูนย์ต้องคอยงบประมาณจากภาครัฐทั้งหมดคงไม่เพียงพอและไม่สอดคล้องกับการทำกิจกรรมในศูนย์ การทำให้ศูนย์มีรายได้เลี้ยงตัวศูนย์เองได้จะเป็นแนวทางที่ยั่งยืนกว่าในอนาคต และการที่มีการเก็บค่าบริการก็จะสามารถนำเงินส่วนนั้นมาพัฒนาศูนย์ในด้านต่างๆที่ตรงกับความต้องการมากกว่าการรองงบประมาณจากภาครัฐเพียงส่วนเดียว ”

ข้อที่ 7 ควรให้ภาครัฐร่วมกับชุมชนบริหารจัดการ

“เห็นด้วย เพราะการจัดทำศูนย์ขึ้นมา ก็เพื่อการให้บริการชุมชน หากชุมชนไม่เข้าร่วมศูนย์ก็อยู่ไม่ได้ การดึงชุมชนมามีส่วนร่วมจึงจำเป็นและสำคัญมาก ยิ่งเราได้ชุมชนที่เข้มแข็ง

มีกลุ่มจิตอาสาช่วยมากเท่าไรตัวศูนย์ก็จะแข็งแรงและสามารถอยู่และบริการชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ”

ข้อที่ 8 ควรมีการควบคุมภาพมาตรฐานในการให้บริการที่ได้มาตรฐานทั่วประเทศ

“เห็นด้วย เพราะในอนาคตจะมีการเกิดของศูนย์ประเภทนี้อีกมากทั่วประเทศ ดังนั้น การควบคุมมาตรฐานการให้บริการโดยผู้ที่มีความรู้จริงจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งถึงเวลานั้นก็คงต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นหลักอาจจะเป็นสาธารณะสุข เป็นต้น ”

ข้อที่ 9 ควรมีหน่วยงานเฉพาะที่ดูแลเรื่องศูนย์เเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุโดยตรง

“เห็นด้วย (คำตอบเดียวกันกับข้อ 8) ”

ข้อที่ 10 มีการออกแบบศูนย์ที่ได้มาตรฐานตามหลักวิชาการ

“เห็นด้วย เพราะในปัจจุบันการออกแบบอะไรเพื่อผู้สูงอายุก็ต้องดูหลักการต่างๆ ประกอบ ไม่ใช่สร้างแบบเดียวกับคนทั่วไป คงต้องดู universal design เป็นหลัก ให้ผู้สูงอายุใช้ได้จริง ใช้ได้สะดวกและปลอดภัย ”

2. ความคิดเห็นของ คุณมานพ ต้นสุภายน รองนายกเทศมนตรีฯ ศูนย์เเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุหนองตองพัฒนาอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ข้อที่ 1. ความจำเป็นในการสร้างศูนย์ทุกจังหวัด

“เห็นด้วย แต่คงเป็นเรื่องที่อาจจะเกิดกับในจังหวัดใหญ่ๆหัวเมืองภูมิภาคก่อนเพื่อเป็นตัวอย่างให้จังหวัดอื่นๆ ได้มาดูงานและเริ่มทำในจังหวัดของตนเองได้ ”

ข้อที่ 2. ความจำเป็นในการสร้างศูนย์ระดับตำบลและอำเภอ

“เห็นด้วย ต้องดูพื้นที่ของแต่ละที่ เช่นที่หนองตองเป็นที่ดินแนวยาวการมีศูนย์เดียว คนก็มาไม่สะดวก เราเลยต้องมีศูนย์ย่อยถึง 3 ศูนย์ ซึ่งก็ตอบได้ว่าในตำบล หรืออำเภอเดียว อาจจะมีหลายศูนย์ก็ได้ ต้องดูการเข้าถึงของประชาชน ”

ข้อที่ 3. การแบ่งลักษณะศูนย์ออกเป็นศูนย์3วัยและศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ มีการบริการให้กับกลุ่มคนที่แตกต่างกันในชุมชนที่แตกต่าง

“เห็นด้วย เช่นพื้นที่ส่วนนี้คนมีกิจกรรมอย่างนี้ อีกพื้นที่มีกิจกรรมอีกอย่างจะทำศูนย์ที่มีกิจกรรมเหมือนกันให้เค้าก็ไม่ได้ ต้องดูกิจกรรม วัฒนธรรมท้องถิ่นประกอบกับการสร้างศูนย์ในแต่ละพื้นที่ ”

ข้อที่ 4 ศูนย์3วัยเหมาะกับสังคมในเขตต่างจังหวัดมากกว่าศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

“ไม่เห็นด้วย อย่างที่ตอบไปในข้อ 3 ต้องดูพื้นที่ที่ต้องดูส่วนประกอบของชุมชนก่อนที่จะระบุว่าควรเป็นศูนย์ประเภทใดหรืออาจเป็นแบบผสมคืออาจมีสัดส่วนเด็กมากกว่าหรือผู้สูงอายุมากกว่าในศูนย์ ”

ข้อที่ 5 ศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะเหมาะสมกับสังคมในเขตชุมชนเมือง

“ไม่เห็นด้วยทั้งหมดตามเมืองใหญ่อาจมีคนที่จะชอบใช้ศูนย์ 3 วัยก็ได้ถ้าตรงกับวิถีชีวิตของเขา การออกแบบศูนย์ควรมีความหลากหลายที่ยืดหยุ่นตามสภาพของชุมชนนั้นๆ ”

ข้อที่ 6 ควรให้ศูนย์บริหารจัดการเอง มีการเก็บค่าใช้จ่ายจากสมาชิก

“ไม่เห็นด้วย ควรเป็นส่วนของรัฐสวัสดิการที่ทางภาครัฐมอบให้แก่ประชาชนแต่หากในอนาคตเกิดศูนย์ประเภทที่เก็บเงินแล้วมีคุณภาพที่ดีกว่าก็เป็นสิทธิของประชาชนในการเลือก แต่รัฐก็ต้องมีรองรับสำหรับคนที่ไม่สามารถจ่ายได้ด้วย ”

ข้อที่ 7 ควรให้ภาครัฐร่วมกับชุมชนบริหารจัดการ

“เห็นด้วย เพราะอย่างที่หนองตองเกิดจากชุมชน เกิดจากการที่ไปดูว่าชุมชนต้องการอะไรแล้วเติมให้เค้า ให้เค้ามีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน เค้าก็จะช่วยกันให้มันคงอยู่ ที่ศูนย์จะไม่ทำสิ่งที่อาจจะดีสำหรับที่อื่นแต่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนที่นี่ การร่วมมือเข้าใจกันของภาครัฐและชุมชนมีความสำคัญมาก ”

ข้อที่ 8 ควรมีการควบคุมคุณภาพมาตรฐานในการให้บริการที่ได้มาตรฐานทั่วประเทศ

“เห็นด้วย ควรต้องมีการให้ความรู้แก่ท้องถิ่นอื่นๆ การดูงานในศูนย์ที่มีความพร้อมเป็นต้นแบบได้เพื่อไปปรับปรุงคุณภาพการให้บริการในศูนย์ให้ใกล้เคียงกันทั่วประเทศ”

ข้อที่ 9 ควรมีหน่วยงานเฉพาะที่ดูแลเรื่องศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุโดยตรง

“เห็นด้วย เหมือนการมีหลักการที่ยึดถือเช่นเดียวกัน แม้จะไปปฏิบัติแตกต่างกันบ้าง แต่ก็ยังมีแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกันไปทั่วประเทศ อีกทั้งเรื่องงบประมาณ หน่วยงานที่จะมารับผิดชอบดูแลก็จะชัดเจน ผู้สูงอายุก็จะได้ประโยชน์มากขึ้น ”

ข้อที่ 10 มีการออกแบบศูนย์ที่ได้มาตรฐานตามหลักวิชาการ

“เห็นด้วย เหมือนการมีองค์ความรู้ที่เป็นต้นแบบที่ดี การนำไปใช้ที่ไหนก็มีหลักการที่ดีที่เป็นแบบเดียวกัน ไม่ว่าผู้สูงอายุอยู่ที่ไหนในประเทศก็จะได้รับการบริการที่ดีเทียบเท่ากัน ”

3. ความคิดเห็นของ คุณอัจฉราพรรณ ธโนทัย ผู้อำนวยการศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ

ข้อที่ 1. ความจำเป็นในการสร้างศูนย์ทุกจังหวัด

“เห็นด้วย เพราะในปัจจุบันชุมชนเมืองขยายให้เห็นเช่นบางพลี คนส่วนนี้ทั้งเด็กและผู้สูงอายุมีจำนวนที่มากขึ้นและเป็นภาระที่ต้องดูแลโดยคนวัยทำงาน หากเรามีศูนย์ที่รองรับปัญหาเหล่านี้ทั่วประเทศได้ก็จะเป็นเรื่องที่ดี คนที่ไปทำงานก็ได้ไม่ต้องคอยเป็นห่วงยามที่ปล่อยลูกหรือผู้สูงอายุไว้ที่บ้านช่วงตอนกลางวัน而去ทำงาน ”

ข้อที่ 2. ความจำเป็นในการสร้างศูนย์ระดับตำบลและอำเภอ

“เห็นด้วย เพราะอย่างที่ตอบในข้อที่ 1 ความเจริญที่ได้พัฒนาเข้าสู่ชนบทในปัจจุบันจะเห็นได้ชัดว่ามีสภาพเดียวกันกับในเมืองคือคนแก่กับเด็กอยู่บ้าน พ่อแม่ออกมาทำงาน ขาดคนดูแล ถ้ามีศูนย์ประเภทนี้ในระดับชุมชนได้ก็จะเป็นเรื่องที่ดี ”

ข้อที่ 3. การแบ่งลักษณะศูนย์ออกเป็นศูนย์3วัยและศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ มีการบริการให้กับกลุ่มคนที่แตกต่างกันในชุมชนที่แตกต่าง

“เห็นด้วย มองเห็นว่าชุมชนของไทยเรามีความต่างกันในเรื่องรายได้ที่ต่างกันแม้จะอยู่ในชุมชนเดียวกันก็ตาม การเกิดศูนย์ประเภทที่บริการให้ชุมชนแบบไม่มีการเก็บค่าบริการเป็นเรื่องที่จำเป็นต้องมีเพราะเป็นเรื่องของสวัสดิการที่ผู้สูงอายุควรได้รับส่วนศูนย์ฯ ที่เก็บค่าบริการแล้วมีการบริการที่พิเศษกว่า คิดเห็นว่าน่าจะเป็นทางเลือกของชุมชนมากกว่า ซึ่งถ้าชุมชนพร้อมและต้องการ ก็เป็นเรื่องที่ดีที่มีการให้สวัสดิการที่ดีขึ้น”

ข้อที่ 4 ศูนย์3วัยเหมาะกับสังคมในเขตต่างจังหวัดมากกว่าศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

“เห็นด้วยบางส่วนอย่างที่ได้พูดไปว่าสังคมไทยปัจจุบันเป็นแบบผสมคือมีทั้งคนรวยคนจนอยู่ด้วยกัน บางครั้งในเมืองอาจมีคนจนมากกว่าด้วยซ้ำ ถ้าทำศูนย์แบบเก็บเงินอย่าง

เดียว คนกลุ่มนี้ก็เข้าไม่ถึงบริการ คิดเห็นว่าศูนย์ฯประเภทที่ไม่มีบริการเก็บค่าบริการยังจำเป็นกับทุกสังคมในไทย ”

ข้อที่ 5 ศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะเหมาะสมกับสังคมในเขตชุมชนเมือง

“เห็นด้วย รายละเอียดจากข้อ 4 ”

ข้อที่ 6 ควรให้ศูนย์บริหารจัดการเอง มีการเก็บค่าใช้จ่ายจากสมาชิก

“ไม่เห็นด้วย มองว่าควรเป็นส่วนของการให้บริการแก่ประชาชนของภาครัฐ แต่อาจจะร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อบริการชุมชนมากกว่าการเก็บค่าบริการ นอกจากนี้กิจกรรมที่เกิดขึ้นในศูนย์นั้นมีค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายพิเศษขึ้นมาก็จะเป็นการยินยอมพร้อมใจของชุมชนมากกว่าการเรียกเก็บโดยตรง เช่นการจ้างพี่เลี้ยงเด็กมาเพิ่มเพื่อดูแลเด็กเล็กในศูนย์ก็อาจมีการเรียกเก็บส่วนนี้เพิ่ม ”

ข้อที่ 7 ควรให้ภาครัฐร่วมกับชุมชนบริหารจัดการ

“เห็นด้วย เช่นที่ศูนย์ตอนนี้งิจกรรมเกิดจากการถามชุมชนก่อนว่าเค้าต้องการอะไร มีกี่คน แล้วเราก็จัดหาครูมาสอนให้ กิจกรรมเกิดจากความต้องการของชุมชนก่อน ไม่ใช่เกิดจากเราคิดเอาเอง ถ้าทำอย่างนั้นก็ไม่มีความจำเป็นใช้ศูนย์เพราะเค้าไม่ยอมได้ ภาครัฐต้องยื่นมือเข้าไปหาประชาชนก่อนเพื่อถามถึงความต้องการของเค้าแล้วจึงมาปรับปรุงพัฒนาให้ตรงจุดหรือเรียกว่ามาบริหารไปด้วยกัน ”

ข้อที่ 8 ควรมีการควบคุมคุณภาพมาตรฐานในการให้บริการที่ได้มาตรฐานทั่วประเทศ

“เห็นด้วย เพราะอยากให้ที่อื่นๆได้รับการบริการที่ดีแบบเดียวกัน มีหลักการทำงานที่ถูกต้องอย่างที่ได้อ้างไปในข้อ 8 ซึ่งการจะมีมาตรฐานเดียวกันได้ก็ต้องมีหน่วยงานที่ดูแลโดยตรง อาจจะรวมจากหลายหน่วย แต่มีการจัดการที่รวมศูนย์ทีเดียวเช่นหากเราต้องการครู

มาสอนก็ติดต่อกันนี่ เราต้องการหมอมามาตรวจก็ติดต่อกันนี่ ซึ่งปัจจุบันเป็นเรื่องที่เราต้องดำเนินการเองทั้งหมด การรวมศูนย์ได้จึงเป็นเรื่องที่ดี ”

ข้อที่ 9 ควรมีหน่วยงานเฉพาะที่ดูแลเรื่องศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุโดยตรง

“เห็นด้วย (คำตอบในข้อ 8) ”

ข้อที่ 10 มีการออกแบบศูนย์ที่ได้มาตรฐานตามหลักวิชาการ

“เห็นด้วย ถ้ามีหน่วยงานที่มีความรู้เช่นการเคหะไปสร้างศูนย์ที่ถูกต้องให้กับทุกพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนได้เข้าไปใช้และบริหารจัดการต่อในพื้นที่ได้ก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะจะได้สร้างได้ถูกเหมาะสมกับผู้สูงอายุจริงๆตามหลักการ และช่วยชุมชนเรื่องงบประมาณในการสร้างศูนย์ด้วย

4. ความคิดเห็นของ คุณวัลย์ลิกา สรรเสริญชูโชติ ผู้อำนวยการศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ข้อที่ 1. ความจำเป็นในการสร้างศูนย์ทุกจังหวัด

“เห็นด้วย เพราะปัจจุบันศูนย์ประเภทนี้ยังมีจำนวนที่น้อยมากหากเทียบกับจำนวนประชากรผู้สูงอายุและเด็ก การมีศูนย์นอกจากมีไว้ทำกิจกรรมเพื่อเด็กและผู้สูงอายุแล้ว ปัจจุบันยังเป็นเหมือนศูนย์รวมของชุมชนด้วย การมีศูนย์เหล่านี้ในแต่ละจังหวัดจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับการพัฒนา ”

ข้อที่ 2. ความจำเป็นในการสร้างศูนย์ระดับตำบลและอำเภอ

“เห็นด้วย เช่นศูนย์ที่ดินแดงเราก็เป็นศูนย์ที่ไม่ใหญ่มาก ดูแลคนในเขตนี้ได้เท่านั้น คนนอกเขตก็ไม่มีศูนย์คอยรองรับ การเกิดศูนย์ย่อยๆในชุมชนก็จะเป็นเรื่องที่ดีเมื่อเค้าจะเข้าถึงได้ง่ายขึ้น ”

ข้อที่ 3. การแบ่งลักษณะศูนย์ออกเป็นศูนย์3วัยและศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ มีการบริการให้กับกลุ่มคนที่แตกต่างกันในชุมชนที่แตกต่าง

“เห็นด้วย แต่เห็นว่าคงทำได้แค่ในตัวเมืองเช่นกรุงเทพหรือหัวเมืองใหญ่ๆ มองว่าในชุมชนหรือพื้นที่อื่นๆของประเทศก็ยังคงต้องเป็นรัฐสวัสดิการเพราะประเทศไทยยังเป็นประเทศที่ไม่ได้ร่ำรวย ประชาชนยังต้องพึ่งพิงภาครัฐอย่างมาก การเกิดศูนย์ฯที่เก็บค่าบริการนั้นเป็นเรื่องที่อาจจะเกิดในอนาคต ”

ข้อที่ 4 ศูนย์3วัยเหมาะกับสังคมในเขตต่างจังหวัดมากกว่าศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

“เห็นด้วย รายละเอียดจากข้อ 3 ”

ข้อที่ 5 ศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะเหมาะสมกับสังคมในเขตชุมชนเมือง

“เห็นด้วย เห็นด้วย รายละเอียดจากข้อ 3 ”

ข้อที่ 6 ควรให้ศูนย์บริหารจัดการเอง มีการเก็บค่าใช้จ่ายจากสมาชิก

“ไม่เห็นด้วย อย่างชุมชนที่ดูแลอยู่ก็เป็นคนหาเช้ากินค่ำ หากเราไปเพิ่มภาระส่วนนี้ให้เค้า ก็คงไม่มา มองว่าควรเป็นส่วนที่รัฐคืนให้สังคมจะดีกว่า เป็นรัฐสวัสดิการ เพื่อให้คนกลุ่มรายได้น้อยมีสุขลักษณะที่ดีทั้งทางกายและจิตใจ ”

ข้อที่ 7 ควรให้ภาครัฐร่วมกับชุมชนบริหารจัดการ

“เห็นด้วย ควรดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดให้เค้าเข้าใจว่าเป็นส่วนที่เค้าควรได้รับ ควรมาใช้ประโยชน์ให้เต็มที่ แต่ก็ต้องขึ้นกับภาครัฐด้วยว่ามีความพร้อมเพียงใดในการที่จะรองรับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ”

ข้อที่ 8 ควรมีการควบคุมภาพมาตรฐานในการให้บริการที่ได้มาตรฐานทั่วประเทศ

“เห็นด้วย เช่นศูนย์สามวัยก็จะเป็นรูปแบบที่ดีที่เห็นได้ชัดคือไม่ว่าจะไปที่ศูนย์ไหนทั่วประเทศ ก็จะมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่คล้ายคลึงกันทั้งหมดเพราะเกิดจากการวางรากฐานที่ดีในตอนต้น หลังจากนั้นแต่ละศูนย์ก็ไปปรับใช้ตามความเหมาะสม ”

ข้อที่ 9 ควรมีหน่วยงานเฉพาะที่ดูแลเรื่องศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุโดยตรง

“เห็นด้วย อย่างเรื่องงบประมาณก็จะสามารถเบิกจ่ายได้ง่ายขึ้น การทำกิจกรรมต่างๆก็จะได้สะดวกขึ้นทั้งการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆก็จะสะดวกขึ้นด้วย ”

ข้อที่ 10 มีการออกแบบศูนย์ที่ได้มาตรฐานตามหลักวิชาการ

“เห็นด้วย ถ้ามีมาตรฐานที่ดีที่ปลอดภัย ให้ทุกศูนย์ยึดถือนำมาปรับปรุงศูนย์ของตนได้ก็เป็นเรื่องที่ดีเหมือนการพัฒนาในแนวทางเดียวกันทั้งหมด ทั้งในตัวเมืองและนอกเมือง ”

5. ความคิดเห็นของ คุณจารุวรรณ งามกนกวรรณ รองผู้ว่าการเคหะแห่งชาติ

ข้อที่ 1. ความจำเป็นในการสร้างศูนย์ทุกจังหวัด

“เห็นด้วย และมองเห็นว่าควรเป็นศูนย์ย่อยในระดับตำบล เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการบริการได้จริง และเป็นการดึงชุมชนเข้ามาร่วมบริหารจัดการ เพราะชุมชนย่อมเข้า

ใจความต้องการมากกว่าภาครัฐ จึงควรที่จะบูรณาการให้ภาครัฐและชุมชนทำงานร่วมกันจึง
จะเกิดประโยชน์สูงสุด ”

ข้อที่ 2. ความจำเป็นในการสร้างศูนย์ระดับตำบลและอำเภอ

“เห็นด้วย รายละเอียดจากข้อ 1 ”

ข้อที่ 3. การแบ่งลักษณะศูนย์ออกเป็นศูนย์วัยและศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ มีการ
บริการให้กับกลุ่มคนที่แตกต่างกันในชุมชนที่แตกต่าง

“เห็นด้วย เป็นเรื่องที่ดีแต่มองว่าสังคมไทยระดับรายได้ปานกลางลงมาถึงรายได้ต่ำ
จริงๆแล้วยังจัดว่าต้องพึ่งพึ่งภาครัฐอย่างมากเพราะรายได้ต่อหัวของคนไทยน้อย ปานกลาง
ของไทยอาจเทียบได้กับรายได้ต่ำสำหรับประเทศพัฒนาแล้ว การที่รัฐต้องให้สวัสดิการจึงเป็น
เรื่องสำคัญ ส่วนศูนย์ที่เก็บค่าบริการมองว่าจัดทำได้แค่กลุ่มคนส่วนน้อยของประเทศและ
อาจจะไม่เหมาะสมกับภาพรวมของประเทศในปัจจุบันแต่ในอนาคตการเกิดศูนย์ประเภทนี้ก็เป็น
เรื่องที่ดีและเป็นทางเลือกให้กับทุกคน ”

ข้อที่ 4 ศูนย์วัยเหมาะกับสังคมในเขตต่างจังหวัดมากกว่าศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

“เห็นด้วยบางส่วน รายละเอียดจากข้อ 3 ”

ข้อที่ 5 ศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะเหมาะสมกับสังคมในเขตชุมชนเมือง

“เห็นด้วยบางส่วน รายละเอียดจากข้อ 3 ”

ข้อที่ 6 ควรให้ศูนย์บริหารจัดการเอง มีการเก็บค่าใช้จ่ายจากสมาชิก

“ไม่เห็นด้วย รายละเอียดจากข้อ 3 ”

ข้อที่ 7 ควรให้ภาครัฐร่วมกับชุมชนบริหารจัดการ

“เห็นด้วย เพราะชุมชนแต่ละแห่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่างวิถีชีวิตที่แตกต่าง การนำกิจกรรมจากหน่วยกลางไปให้ทำเหมือนกันทุกพื้นที่จึงเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง ชุมชนจะเข้าใจมากกว่า ต้องให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมให้มาก แล้วทางภาครัฐสนับสนุนจึงจะเป็นประโยชน์มากที่สุด ”

ข้อที่ 8 ควรมีการควบคุมคุณภาพมาตรฐานในการให้บริการที่ได้มาตรฐานทั่วประเทศ

“เห็นด้วย แต่มองว่าควรเป็นหน่วยตำบลตรวจสอบกันเองโดยภาครัฐให้องค์ความรู้ และให้หน่วยย่อยบริหารจัดการตรวจสอบคุณภาพเอง ”

ข้อที่ 9 ควรมีหน่วยงานเฉพาะที่ดูแลเรื่องศูนย์เนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุโดยตรง

“เห็นด้วยบางส่วน จริงๆแล้วหน่วยงานที่มีปัจจุบันก็มีเพียงพอแต่ขาดการบูรณาการให้ทำงานร่วมกัน ถ้าอบต.เป็นเจ้าภาพแล้วบริหารจัดการหน่วยงานต่างๆในชุมชนเข้ามา ย่างนี้ก็จะเกิดประโยชน์มากกว่า ”

ข้อที่ 10 มีการออกแบบศูนย์ที่ได้มาตรฐานตามหลักวิชาการ

“เห็นด้วย หน่วยงานที่มีความรู้ควรลงไปให้ความรู้แก่ชุมชนทั้งการเคหะแห่งชาติเอง หรือมหาวิทยาลัยที่มีองค์ความรู้ควรช่วยกัน ”

6. ความคิดเห็นของ คุณเรืองยุทธ ตีระวนิช ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ

ข้อที่ 1. ความจำเป็นในการสร้างศูนย์ทุกจังหวัด

“เห็นด้วย มองว่าถึงเวลาที่เราควรเตรียมความพร้อมในเรื่องนี้ จากที่ลงพื้นที่ทั่วประเทศยังพบเห็นได้ทั่วไปว่ามีการพัฒนาในหัวเมืองใหญ่ๆเท่านั้น ส่วนชนบทแทบจะไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เลย เป็นเรื่องที่ต้องได้รับการพัฒนา ”

ข้อที่ 2. ความจำเป็นในการสร้างศูนย์ระดับตำบลและอำเภอ

“เห็นด้วย ควรสร้างยิ่งกว่าระดับตำบล อาจเป็นระดับหมู่บ้านด้วยซ้ำไป เพราะการเดินทาง การเข้าถึงการให้บริการของผู้สูงอายุในชนบทเป็นเรื่องสำคัญ ยิ่งอยู่ใกล้ อยู่ในชุมชนได้ยิ่งเป็นเรื่องที่ดีสำหรับการมีศูนย์ประเภทนี้ ”

ข้อที่ 3. การแบ่งลักษณะศูนย์ออกเป็นศูนย์3วัยและศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ มีการบริการให้กับกลุ่มคนที่แตกต่างกันในชุมชนที่แตกต่างกัน

“เห็นด้วย ต้องแบ่งแยกรายละเอียดของชุมชนเมืองให้ดี ชุมชนเมืองมีทั้งรวัย ปานกลาง จน ศูนย์ที่รองรับได้ทุกกลุ่มอาจต้องคิดดีๆ บางที่ศูนย์สามวัยเหมาะสมแต่คนรวัยไม่มาใช้เพราะต้องการคุณภาพที่ดีกว่า ก็ต้องมีอีกศูนย์ที่รองรับเค้า หรือในชนบทเราไปสร้างศูนย์ที่มีค่าบริการที่แพงๆ ก็ยอมไม่มีคนมาใช้ การแบ่งกลุ่มเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่ต้องวิเคราะห์ให้ดี ให้เข้าใจชุมชนนั้น อาจเป็นศูนย์ประเภทเดียวรับได้ทั้งชุมชน หรือต้องมีสองศูนย์ หรือผสมกันก็ต้องอยู่ที่การวิเคราะห์ที่เหมาะสมในหลายๆด้าน ”

ข้อที่ 4 ศูนย์3วัยเหมาะกับสังคมในเขตต่างจังหวัดมากกว่าศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

“เห็นด้วยบางส่วน (รายละเอียดอยู่ในข้อ 3) ”

ข้อที่ 5 ศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะเหมาะสมกับสังคมในเขตชุมชนเมือง

“เห็นด้วยบางส่วน (รายละเอียดอยู่ในข้อ 3) ”

ข้อที่ 6 ควรให้ศูนย์บริหารจัดการเอง มีการเก็บค่าใช้จ่ายจากสมาชิก

“เห็นด้วยบางส่วน (รายละเอียดอยู่ในข้อ 3) ”

ข้อที่ 7 ควรให้ภาครัฐร่วมกับชุมชนบริหารจัดการ

“เห็นด้วย เป็นสิ่งจำเป็นมากเหมือนการสร้างบ้านให้คนในแต่ละภูมิภาค การสร้างแบบเดียวแล้วไปวางเหมือนกันทุกที่ ทำไม่ได้ เป็นเรื่องที่ผิดอย่างมาก ต้องเข้าใจชุมชนก่อน เข้าใจคนที่มาใช้ก่อน ต้องการอะไร ก่อนที่จะทำหรือออกแบบอะไรให้เค้า ภาครัฐจำเป็นต้องดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจริงๆจึงจะเกิดผลที่เป็นประโยชน์มากที่สุด การสร้างศูนย์ก็เช่นเดียวกัน ”

โรงเรียนมหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ข้อที่ 8 ควรมีการควบคุมภาพมาตรฐานในการให้บริการที่ได้มาตรฐานทั่วประเทศ

“เห็นด้วย แต่คงเป็นเรื่องที่ยาก หากยังไม่มีหน่วยงานที่ดูแลเรื่องนี้อย่างชัดเจน อย่างการเคหะเรามีหน้าที่สร้างบ้านให้ทั้งคนจนและผู้สูงอายุ แต่เราไม่มีหน้าที่หลังจากสร้างบ้านเสร็จ การบริหารจัดการหลังจากนั้นหน่วยงานใดมาดูแลต่อก็ไม่ชัดเจนจึงเกิดปัญหาดังเช่นปัจจุบัน ตัวศูนย์ก็เหมือนกันต้องมีคนดูแลที่ชัดเจน แข็งแรง ควบคุมและมีอำนาจจริง จึงจะบริหารจัดการได้ดีและยั่งยืน ”

ข้อที่ 9 ควรมีหน่วยงานเฉพาะที่ดูแลเรื่องศูนย์เอนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุโดยตรง

“เห็นด้วย (รายละเอียดในข้อ 8) ”

ข้อที่ 10 มีการออกแบบศูนย์ที่ได้มาตรฐานตามหลักวิชาการ

“เห็นด้วย ควรมีหน่วยงานที่มียุทธศาสตร์ความรู้เรื่องนี้อย่างจริงจังมาเป็นแม่ข่าย เช่นให้คณะ
แห่งชาติศึกษา universal design แล้วมาสร้างศูนย์ที่ถูกต้องตามหลักการแต่หลังจากนั้นก็ต้องชัดเจน
ว่าแล้วหน่วยงานใดเข้ามาบริหารจัดการต่อ ซึ่งเป็นเรื่องของนโยบายภาพรวมนั่นเอง ”

7. ความคิดเห็นของ คุณอรรรถร ทองเพชร สถาปนิก 8 ฝ่ายพัฒนาและฟื้นฟูเมือง การ เคหะแห่งชาติ

ข้อที่ 1. ความจำเป็นในการสร้างศูนย์ทุกจังหวัด

“เห็นด้วย ควรมีแต่ต้องเป็นศูนย์ขนาดเล็กที่ประชาชนเข้าถึงได้จริง การมีศูนย์ใหญ่
ไม่มีประโยชน์ หากประชาชนไม่สามารถเดินทางมายังศูนย์ได้อย่างสะดวก ก็จะบริการแค่คน
เฉพาะกลุ่ม ไม่ได้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพจริงๆ ควรเป็นศูนย์ระดับหมู่บ้าน ชุมชน ดูว่า
ระยะทางศูนย์ถึงอีกศูนย์ สามารถรองรับคนได้หมด หรือคนสามารถมาถึงได้จริง การมีศูนย์
ใหญ่ระดับจังหวัด อำเภอก็ ในความคิดเห็นของผมมองว่าไม่มีความจำเป็นเพราะรองรับคน
ไม่ได้ทุกกลุ่ม”

ข้อที่ 2. ความจำเป็นในการสร้างศูนย์ระดับตำบลและอำเภอ

“เห็นด้วย (รายละเอียดในข้อ 1) ”

ข้อที่ 3. การแบ่งลักษณะศูนย์ออกเป็นศูนย์3วัยและศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ มีการ
บริการให้กับกลุ่มคนที่แตกต่างกันในชุมชนที่แตกต่าง

“เห็นด้วย การเกิดของศูนย์แต่ละประเภทต้องดูประชาชนบริเวณนั้นว่าเค้าคือกลุ่มใด วัดจากรายได้ก็ได้ ชุมชนเมือง รวย กลาง ต่ำ หรือชนบท ก็แบ่งเป็นรวย กลาง ต่ำ แล้วเราก็จับลักษณะการให้บริการของศูนย์ทั้งสองประเภทให้ตรงกับชุมชนนั้นๆ ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนว่าไม่ว่าชุมชนในเมือง หรือชนบท ก็ต้องมีศูนย์ทั้งสองแบบที่ว่ามาอยู่ในพื้นที่เดียวกันเพื่อรองรับคนทุกกลุ่ม ผมจึงเน้นไปที่ว่าให้ทำศูนย์ที่เข้าถึงได้จริงของคนในชุมชนมากกว่า คือแม้เป็นศูนย์เล็กๆแต่กระจายแล้วครอบคลุมบริการได้จริง ก็แสดงให้เห็นว่าขนาดของศูนย์อาจเป็นเรื่องรองลงมา ”

ข้อที่ 4 ศูนย์ 3 ร้อยเหมาะสำหรับสังคมในเขตต่างจังหวัดมากกว่าศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

“เห็นด้วยบางส่วน (รายละเอียดในข้อ 3) ”

ข้อที่ 5 ศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะเหมาะสมกับสังคมในเขตชุมชนเมือง

“เห็นด้วยบางส่วน (รายละเอียดในข้อ 3) ”

ข้อที่ 6 ควรให้ศูนย์บริหารจัดการเอง มีการเก็บค่าใช้จ่ายจากสมาชิก

“เห็นด้วยบางส่วน ในส่วนของศูนย์ที่รองรับกลุ่มคนที่มีรายได้สูง ปานกลาง ย่อมไม่มีปัญหา แต่กลุ่มรายได้ต่ำก็คงไม่เหมาะสม ภาครัฐคงต้องจัดส่วนนี้เป็นสวัสดิการเพื่อสังคม”

ข้อที่ 7 ควรให้ภาครัฐร่วมกับชุมชนบริหารจัดการ

“เห็นด้วย อย่างที่ได้กล่าวในข้อ 1 และข้อ 3 ภาครัฐกับชุมชนต้องพัฒนาไปด้วยกัน ต้องเข้าใจกันอย่างจริงจัง ภาครัฐต้องตีโจทย์ให้แตกว่าทำศูนย์ให้คนกลุ่มไหน เค้าต้องการอะไร แล้วจึงดึงเค้าเข้ามาบริหารจัดการร่วมกัน จึงจะเดินหน้าได้อย่างยั่งยืน ”

ข้อที่ 8 ควรมีการควบคุมคุณภาพมาตรฐานในการให้บริการที่ได้มาตรฐานทั่วประเทศ

“เห็นด้วย การจะมีการควบคุมมาตรฐาน คุณภาพได้ก่อนอื่นต้องมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบดูแลศูนย์ที่ชัดเจนก่อน ปัจจุบันไม่มีหน่วยงานใดที่ดูแลอย่างชัดเจนแต่ละศูนย์เป็นเพียงเศษย่อยจากหน่วยงานอื่น เรื่องงบประมาณจึงต้องรอ หรืออาจขาดช่วง การพัฒนาคุณภาพต่างๆจึงขาดช่วงตาม ควรอย่างยิ่งที่จะต้องมีการมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักของประเทศที่ดูแลเรื่องผู้สูงอายุโดยเฉพาะแล้วผนวกตัวศูนย์เข้าไป ซึ่งเชื่อว่าหลังจากนั้นการบริหารจัดการต่างๆก็จะเป็นระบบมากขึ้นนั่นเอง ”

ข้อที่ 9 ควรมีหน่วยงานเฉพาะที่ดูแลเรื่องศูนย์เอนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุโดยตรง

“เห็นด้วย (รายละเอียดจากข้อ 8) ”

ข้อที่ 10 มีการออกแบบศูนย์ที่ได้มาตรฐานตามหลักวิชาการ

“เห็นด้วย (รายละเอียดจากข้อ 8) ”

5.1.6 สรุป

จากแนวทางพัฒนาเรื่องศูนย์เอนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ ที่จำแนกออกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ ศูนย์ที่ให้บริการเฉพาะผู้สูงอายุ และศูนย์ประเภทที่ให้บริการทุกวัยโดยมีผู้สูงอายุรวมอยู่ในส่วนหนึ่งของศูนย์นั้น พอที่จะสรุปรวม 10 ข้อและสรุปได้ดังนี้

- เห็นด้วยในเรื่องความจำเป็นในการสร้างศูนย์ทุกจังหวัดเพราะเล็งเห็นว่าในสังคมเมืองปัจจุบันเป็นเมืองขยายที่จะเจริญออกไปอีกในอนาคตข้างหน้า และการที่สังคมไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในไม่ช้าภาครัฐควรจัดวางส่วนของสวัสดิการส่วนนี้ไว้เพื่อผู้สูงอายุในประเทศที่จะมีเพิ่มขึ้น อย่างน้อยในแต่ละจังหวัดควรมีศูนย์ที่เป็นมาตรฐานให้เป็นต้นแบบแก่ศูนย์ย่อยๆในจังหวัดของตนเอง และมีความจำเป็นในการสร้างศูนย์ระดับตำบลและอำเภอเพราะการเข้าถึงพื้นที่ให้บริการของศูนย์ในแต่ละตำบล อำเภอ ในแต่ละจังหวัด หากต้องเข้ามาใช้บริการที่ตัวจังหวัดอย่างเดียวคงเป็นเรื่องที่ยากและไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ที่จะให้เป็นสวัสดิการที่เข้าถึงชุมชนอย่าง

แท้จริง การมีศูนย์ย่อยระดับตำบลและอำเภอในรัศมีที่ผู้สูงอายุสามารถเข้ามาใช้บริการได้จริงจึงเป็นเรื่องที่เหมาะสมกับสภาพสังคมในไทย

- และมีแนวคิดที่สอดคล้องกันในส่วนของการแบ่งลักษณะศูนย์ออกเป็นศูนย์ 3 วัย และศูนย์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ มีการบริการให้กับกลุ่มคนที่แตกต่างกันในชุมชนที่แตกต่างเช่นตัวอย่างศูนย์ที่นี้ที่มีการให้บริการเฉพาะการส่งเสริมสุขภาพเท่านั้น และมีการเก็บค่าใช้จ่ายบริการเป็นรายเดือน เพื่อที่จะรองรับกลุ่มของผู้สูงอายุในเขตเมืองที่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ และมีรายจ่ายที่เพียงพอต่อค่าบริการของศูนย์ ซึ่งก็จะมีอีกกลุ่มหนึ่งที่ทางศูนย์ไม่สามารถให้บริการได้คือกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยและไม่มีเวลามาที่ศูนย์ได้เนื่องจากยังต้องทำงานเลี้ยงชีพอยู่แม้จะมีวัยเข้าสู่ผู้สูงอายุ ซึ่งการให้บริการและกิจกรรมของทางศูนย์ 3 วัยที่มีภาครัฐดูแลทั้งหมดจึงน่าจะเหมาะสมกว่าในการดูแลผู้สูงอายุกลุ่มนี้
- ส่วนแนวคิดที่ว่าศูนย์ 3 วัยเหมาะกับสังคมในเขตต่างจังหวัดมากกว่าศูนย์เพื่อผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในหัวเมืองใหญ่ๆ ในภูมิภาคการเกิดของศูนย์ประเภทดูแลผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอาจจะทำได้ในเขตเมืองเช่นเชียงใหม่ หาดใหญ่ นครราชสีมา เป็นต้น และก็สามารถเกิดศูนย์สามวัยในเขตเมืองได้เช่นกันกล่าวคือไม่ว่าจะในเขตเมืองหรือชนบท เมือง ความสามารถในการเข้าถึงสำคัญกว่าคือหากชุมชนบริเวณนั้นแม้อยู่ในเมืองแต่พฤติกรรมของชุมชนหรือกิจกรรมในชุมชนเอื้อไปทางที่จะมีศูนย์สามวัยมากกว่าก็ต้องดูที่ชุมชนทั้งรายได้ กิจกรรมและพฤติกรรมโดยรวม ซึ่งก็เหมือนกันที่ว่าในเขตนอกเมืองบางที่อาจจะเหมาะสมกับศูนย์ผู้สูงอายุโดยเฉพาะก็ได้แต่อาจจะเป็นขนาดเล็กระดับหมู่บ้านหรือตำบล
- และควรให้ศูนย์บริหารจัดการเอง มีการเก็บค่าใช้จ่ายจากสมาชิกเพราะเชื่อว่าการที่ให้ผู้สูงอายุต้องคอยงบประมาณจากภาครัฐทั้งหมดคงไม่เพียงพอและไม่สอดคล้องกับการทำกิจกรรมในศูนย์ การทำให้ศูนย์มีรายได้เลี้ยงตัวศูนย์เองได้ จะเป็นแนวทางที่ยั่งยืนกว่าในอนาคต และการที่มีการเก็บค่าบริการก็จะสามารถนำเงินส่วนนั้นมาพัฒนาศูนย์ในด้านต่างๆที่ตรงกับความต้องการมากกว่าการงบประมาณจากภาครัฐเพียงอย่างเดียว
- ในส่วนของแนวคิดที่เกี่ยวกับภาครัฐมีความคิดเห็นในเชิงที่ควรให้ภาครัฐร่วมกับชุมชนบริหารจัดการเพราะการจัดทำศูนย์ขึ้นมาก็เพื่อการให้บริการชุมชน หากชุมชนไม่เข้าร่วมศูนย์ก็อยู่ไม่ได้ การดึงชุมชนมามีส่วนร่วมจึงจำเป็นและสำคัญมาก ยิ่งเรา

ได้ชุมชนที่เข้มแข็ง มีกลุ่มจิตอาสาช่วยมากเท่าไรตัวศูนย์ก็จะแข็งแรงและสามารถอยู่และบริการชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- และควรมีการควบคุมคุณภาพมาตรฐานในการให้บริการที่ได้มาตรฐานทั่วประเทศ เพราะในอนาคตจะมีการเกิดของศูนย์ประเภทนี้อีกมากทั่วประเทศ ดังนั้นการควบคุมมาตรฐานการให้บริการโดยผู้ที่มีความรู้จริงจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งถึงเวลานั้นก็จะต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นหลักอาจจะเป็นสาธารณสุข เป็นต้น
- ในภาพรวมของการออกแบบศูนย์ควรมีการออกแบบศูนย์ที่ได้มาตรฐานตามหลักวิชาการเพราะในปัจจุบันการออกแบบอะไรเพื่อผู้สูงอายุก็ต้องดูหลักการต่างๆ ประกอบ ไม่ใช่สร้างแบบเดียวกับคนทั่วไป คงต้องดู universal design เป็นหลัก ให้ผู้สูงอายุใช้ได้จริง ใช้ได้สะดวกและปลอดภัย

5.1.7 สรุปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุได้รับการบริการที่ดีและสามารถเข้าถึงการให้บริการของศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุได้ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มรายได้ คือ รายได้สูง ปานกลาง และรายได้น้อย ซึ่งสภาพรายได้ก็จะเป็นตัวแบ่งอีกอย่างหนึ่งว่าผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่มจะเลือกเข้ารับบริการที่ศูนย์ประเภทใด คือศูนย์ที่ให้บริการสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะซึ่งส่วนมากเป็นของเอกชน มีการเก็บค่าบริการ และศูนย์ที่ให้บริการบุคคลหลายช่วงวัยในศูนย์ร่วมกับผู้สูงอายุ เช่นศูนย์สามวัย ที่เป็นของภาครัฐไม่มีการคิดค่าบริการ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางปรับปรุงศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงการให้บริการที่ทั่วถึงและมีคุณภาพ ปัจจุบันนั้นศูนย์มักมีที่ตั้งในหน่วยราชการเดิม มีพื้นที่และกายภาพที่ไม่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ การปรับปรุงพื้นที่จึงเป็นเรื่องจำเป็นเพื่อให้ผู้สูงอายุมาใช้พื้นที่อย่างสะดวกและปลอดภัย โดยการแก้ไขนั้นต้องเน้นที่เรื่องของการออกแบบตามแนวทาง Universal Design เช่นเรื่องทางลาด บันได ราวจับ พื้นผิวทาง ห้องน้ำ วัสดุที่ใช้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงมีความจำเป็นมากสำหรับศูนย์ต่างๆที่กระจายอยู่ทั่วประเทศไทยในปัจจุบัน

พฤติกรรมการเข้ารับบริการของศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ ในสภาพการณ์ปัจจุบันนั้นพฤติกรรมการเข้ามาใช้ศูนย์นั้นแบ่งแยกได้ตามสภาพชุมชนนั้นๆกล่าวคือ การเข้ามาใช้ศูนย์เพื่อกิจกรรมด้านสุขภาพ การรักษาพยาบาล การเข้ามาใช้ศูนย์เพื่อสังคม การพบปะพูดคุย การเข้ามาใช้ศูนย์เพื่อกิจกรรมของชุมชนที่จัดขึ้นตามประเพณี วิถีของแต่ละชุมชน การเข้ามาใช้ศูนย์เพื่อหาความรู้เพิ่มเติมทั้งด้านวิชาการและการประกอบอาชีพ ซึ่งแต่ละศูนย์ก็จะรองรับกิจกรรมของชุมชนนั้นๆที่

แตกต่างกัน เรื่องของกิจกรรมของศูนย์ทั้งสองประเภทที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นก็เป็นอีกปัจจัยในการเข้าใช้ กล่าวคือหากศูนย์ไม่มีความเข้าใจชุมชน ก็ไม่สามารถจัดกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของชุมชนได้ การมีศูนย์จึงไม่เกิดประโยชน์

การเข้าถึงพื้นที่ก็เป็นอีกประเด็นที่สำคัญ เนื่องจากผู้สูงอายุมีปัญหาเรื่องการเดินทางเป็นเรื่องหลัก หากศูนย์อยู่ในพื้นที่นอกชุมชน เกินกว่าที่จะเดินทางได้สะดวก ก็จะไม่มีคนมาใช้ และก็ใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณที่ไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่ชุมชนต้องการได้

การมีศูนย์ในชุมชนที่เพียงพอจึงจำเป็นมาก ด้วยเหตุนี้การเกิดขึ้นของศูนย์ในปัจจุบันจึงมักสร้างในพื้นที่ราชการเดิม เช่น วัด โรงเรียน อนามัย ซึ่งก็สอดคล้องกับโจทย์เรื่องการเข้าถึงได้แต่ก็จะติดปัญหาเรื่องของขนาดพื้นที่ที่ไม่เพียงพอ หรือไม่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งต้องมีการแก้ไขปรับปรุงด้านกายภาพของพื้นที่ต่อไป

ตารางที่ 8 ร้อยละของผู้สูงอายุที่ทำงานจำแนกตามอาชีพ

	ผู้เชี่ยวชาญ						
แนวทาง พัฒนา ศูนย์ อเนกประ สงค์เพื่อ ผู้สูงอายุ	ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ นครนนทบุรี	ผู้อำนวยการอเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ นครนนทบุรี	ผู้อำนวยการศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว บางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ	ผู้อำนวยการศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว ดินแดง จังหวัด กรุงเทพมหานคร	ฝ่ายวิชาการ พัฒนา ที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ	สถานีนิก 8 ฝ่ายพัฒนา และฟื้นฟูเมือง การเคหะแห่งชาติ	รองผู้ว่าการเคหะแห่งชาติ
	คุณพัชร์ พินา	คุณมานพ	คุณอัจฉราพรรณ	คุณวัลย์ลีภา	คุณเรืองยุทธ	คุณอรุณกร	คุณจารุวรรณ
ความ จำเป็นใน การสร้าง ศูนย์ทุก จังหวัด	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ความ จำเป็นใน การสร้าง ศูนย์ระดับ ตำบลและ อำเภอ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

แนวทาง พัฒนา ศูนย์ อเนกประ สงค์เพื่อ ผู้สูงอายุ	ศูนย์ พัฒนา คุณภาพ ชีวิต ผู้สูงอายุ นคร นนทบุรี	ศูนย์ อเนกประ สงค์เพื่อ ผู้สูงอายุ หนองตอง พัฒนา อำเภอหาง ดง จังหวัด เชียงใหม่	ผู้อำนวยการ ศูนย์ 3 วัย สาน สายใยรัก แห่ง ครอบครัว บางเสาชง จังหวัด สมุทรปรา การ	ผู้อำนวยการ ศูนย์ 3 วัย สานสายใย รักแห่ง ครอบครัว ดินแดง จังหวัด กรุงเทพฯ นคร	ฝ่าย วิชาว าร พัฒน าที่อยู่ อาศัย การ เคหะ แห่งช าติ	สถาป นิก 8 ฝ่าย พัฒนา และ ฟื้นฟู เมือง การ เคหะ แห่งชา ติ	ร อ ง ผู้ ว า ก า ร เคหะ แห่งช าติ
	คุณพัชร์ พิชา	คุณมานพ	คุณอัจฉรา พรรณ	คุณวัลย์ลิกา	คุณ เรือง ยุทธ	คุณ อรธ กร	คุณ จารุ วรรณ
ศูนย์เพื่อ ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ เหมาะสม กับสังคม ในเขต ชุมชน เมือง	√	×	×	×	√	√	√
ควรให้ ศูนย์ บริหาร จัดการเอง มีการเก็บ ค่าใช้จ่าย จาก สมาชิก	√	×	×	×	√	×	×

แนวทาง พัฒนา ศูนย์ อเนกประ สงค์เพื่อ ผู้สูงอายุ	ศูนย์ พัฒนา คุณภาพ ชีวิต ผู้สูงอายุ นคร นนทบุรี	ศูนย์ อเนกประ สงค์เพื่อ ผู้สูงอายุ หนองตอง พัฒนา อำเภอหาง ดง จังหวัด เชียงใหม่	ผู้อำนวยการศูนย์ 3 วัย สาน สายใยรัก แห่ง ครอบครัว บางเสาธง จังหวัด สมุทรปรา การ	ผู้อำนวยการ ศูนย์ 3 วัย สานสายใย รักแห่ง ครอบครัว ดินแดง จังหวัด กรุงเทพฯ นคร	ฝ่าย วิชาการ าร พัฒน าที่อยู่ อาศัย การ เคหะ แห่งช าติ	สถาป นิก 8 ฝ่าย พัฒนา และ ฟื้นฟู เมือง การ เคหะ แห่งชา ติ	ร อ ง ผู้ ว า ก า ร เคหะ แห่งช าติ
	คุณพัชร์ พิชา	คุณมานพ	คุณอัจฉรา พรรณ	คุณวัลย์ลิกา	คุณ เรือง ยุทธ	คุณ อรรถ กร	คุณ จารุ วรรณ
ควรมีการ ควบ คุณภาพ มาตรฐาน ในการ ให้บริการที่ ได้ มาตรฐาน ทั่วประเทศ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
มีการ ออกแบบ ศูนย์ที่ได้ มาตรฐาน ตามหลัก วิชาการ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงด้านกายภาพศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะประชากรผู้สูงอายุที่มาใช้บริการศูนย์ฯ รวมถึงสภาพเศรษฐกิจ และสังคม ของสังคมไทยทั้งในเขตตัวเมืองและในเขตต่างจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับการใช้บริการในศูนย์ฯ โดยได้มีการศึกษาในข้อมูลของจังหวัด กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ นนทบุรี และสมุทรปราการ ตามที่ได้เลือกเป็นกรณีศึกษา และศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและข้อมูลหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับที่ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุและสวัสดิการของผู้สูงอายุ ซึ่งจะนำผลที่ได้เหล่านี้มาใช้ในการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงด้านกายภาพศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุในประเทศไทย

โดยหลังจากการศึกษาและสรุปประเด็นสำคัญด้านนโยบายภาครัฐและข้อมูลของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุทั้ง 4 สถานที่ตามกรณีศึกษาข้างต้นแล้ว ได้นำผลดังกล่าวสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ทำงานด้านผู้สูงอายุของประเทศเพื่อตรวจสอบและคัดเลือกแนวทางพัฒนาด้านกายภาพที่มีความเหมาะสมกับศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

6.1 ลักษณะทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ของผู้สูงอายุที่มาใช้บริการศูนย์ฯ

ประเทศไทยมีจำนวนประชากรทั้งประเทศไทย ประมาณ 63.5 ล้านคน และมีสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุ ร้อยละ 11 ซึ่งผู้สูงอายุของประเทศไทย ให้ค่านิยามไว้ให้เป็นผู้ที่มีอายุเกินกว่า 60 ปีขึ้นไป จากจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นและก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุทำให้แต่ละประเทศมีการตื่นตัวและเห็นความสำคัญของประชากรสูงอายุมากขึ้น เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทั้งในการเตรียมความพร้อมด้านนโยบาย สวัสดิการ สุขภาพกายและสุขภาพจิต ให้ผู้สูงอายุในทุกชุมชนและระดับรายได้สามารถเข้าถึงการให้บริการจากภาครัฐและเอกชนได้

ข้อมูลของผู้สูงอายุทั้ง 4 ศูนย์กรณีศึกษาสอดคล้องกับข้อมูลของสำนักสถิติแห่งชาติที่เก็บข้อมูลไว้คือ ผู้สูงอายุหรือผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในประเทศไทย มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกๆปี จนปัจจุบัน

ประเทศไทยได้เป็นสังคมของผู้สูงอายุเรียบร้อยแล้ว และจากการสำรวจภาวะการทำงานของ ประชากรหรือการสำรวจแรงงาน พบว่า ในปี 2555 มีผู้สูงอายุที่ทำงาน 3.4 ล้านคน จากจำนวน ผู้สูงอายุทั้งสิ้น 8.6 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 39.4 โดยจำแนกเป็นเพศชาย 1.9 ล้านคน (ร้อยละ 56.7) และเพศหญิง 1.5 ล้านคน (ร้อยละ 43.3)

ลักษณะครัวเรือนของผู้สูงอายุพบว่าส่วนใหญ่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่กับคู่สมรส แต่ด้วยมีสัดส่วน ของการแต่งงานลดลงและมีลูกน้อยลง สัดส่วนของคนโสดเพิ่มขึ้นหรือการที่คนที่แต่งงานมีอายุเฉลี่ย เพิ่มขึ้น ครอบครัวมีขนาดเล็กลง และสถานะของการแต่งงานเปราะบางเพิ่มขึ้น คือมีอัตราการหย่าร้าง มากขึ้นด้วยเช่นกัน ทำให้มีแนวโน้มที่ผู้สูงอายุจะมีครอบครัวเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในชนบทที่ ประชากรวัยแรงงานเข้ามาทำงานตามเมืองใหญ่และ ผู้สูงอายุที่สถานะโสดเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน

6.2 แนวทางการพัฒนาศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุทั้งภาครัฐและเอกชน

นโยบายปัจจุบันและแนวโน้มนโยบายด้านที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ที่ทุกประเทศกำลังให้ ความสนใจคือการส่งเสริมการอยู่อาศัยอย่างอิสระได้ เนื่องจากมีแนวโน้มว่าครัวเรือนผู้สูงอายุมี สัดส่วนของการอยู่อาศัยลำพังมากยิ่งขึ้น นโยบายในอนาคตจึงให้ความสนใจการส่งเสริมแนวคิดการ อยู่อาศัยในที่เดิม “Aging in Place” เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยเดิมของตนเองได้ ไม่ต้องย้ายไปยังที่สถานที่ที่รัฐจัดหาให้ และที่ที่ไม่คุ้นเคย เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีกรรมสิทธิ์ใน ที่อยู่อาศัยของตนเอง และต้องการให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดี, มีความปลอดภัยต่อชีวิต ลดค่าใช้จ่าย ในการดูแล

ประเทศไทยก่อนหน้าก็ได้ดำเนินนโยบายด้านที่อยู่อาศัย คือมีการจัดสร้างสถานสงเคราะห์ เพื่อรองรับผู้สูงอายุ และได้มีการส่งเสริมให้มีการปรับปรุงที่พักอาศัยเดิมเพื่อการอยู่อาศัยตามแนวคิด การอยู่อาศัยในที่เดิม “Aging in Place” เช่นกัน แต่ยังคงเป็นการดำเนินงานภายในหน่วยงานของ รัฐ และแบ่งแยกภารกิจของแต่ละหน่วยงาน ยังไม่ได้เกิดเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ หรือคนส่วนมาก ในประเทศก็ยังไม่ได้ตระหนักและให้ความสำคัญเรื่องนี้มากนัก

แนวคิดเรื่องการอยู่อาศัยในที่เดิม “Aging in Place” ได้รับการคิดต่อยอดในปัจจุบันเกิด เป็นศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุในสถานที่ต่างๆ อันเนื่องมาจากการเล็งเห็นแล้วว่าแนวคิดเดิมที่ ประเทศไทยให้มีการสร้างสถานสงเคราะห์คนชราขึ้นไม่ได้ตอบคำถามของผู้สูงอายุที่ตรงจุด ทั้งการที่ ย้ายผู้สูงอายุมาจากที่อยู่อาศัยเดิม ขาดการติดต่อจากลูกหลาน สวัสดิการต่างๆที่ควรได้รับก็ไม่

เพียงพอ หรือรวมไปถึงปัญหาด้านจิตใจที่ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความคิดที่ว่าลูกหลานทอดทิ้ง การนำแนวคิดเรื่องการอยู่อาศัยในที่เดิมจึงเป็นสิ่งที่น่าจะตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุที่มากกว่าในอดีต กล่าวคือให้ผู้สูงอายุอยู่ที่เดิม ในชุมชนเดิม สังคมที่คุ้นเคย ได้รับการดูแลจากครอบครัว ไม่ทำให้เกิดความคิดเรื่องการทอดทิ้งจากครอบครัว และในส่วนของภาครัฐหรือเอกชนเป็นผู้เข้าไปให้บริการในชุมชนนั้นๆ แทน โดยใช้ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุเป็นเครื่องมือที่เข้าไปในชุมชน ให้ผู้สูงอายุเข้าถึงได้ โดยคำนึงถึงการเดินทาง กิจกรรมที่รองรับของแต่ละชุมชน ค่าบริการควรมีหรือไม่มีสำหรับแต่ละชุมชนที่แตกต่าง รวมไปถึงการบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐที่ควรมีหน่วยงานที่ดูแลผู้สูงอายุและศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

การพิจารณาแนวคิดเรื่องการอยู่อาศัยในที่เดิม “Aging in Place” เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าสอดคล้องกับแนวคิดในส่วนอื่นๆ เช่นแนวคิดพัฒนาการของสิทธิพลเมือง (Citizenship and Social Class) ที.เอช.มาร์แชลล์, แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ศ.ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, ระบบของรัฐสวัสดิการ (Welfare-State Regimes) และยังสอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน

ส่วนการที่จะมีศูนย์อเนกประสงค์ประเภทใด ขนาดพื้นที่ของศูนย์อเนกประสงค์ กิจกรรมที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่นั้นก็ต้องพิจารณาอย่างละเอียด เช่นบางชุมชนมีขนาดเล็ก รายได้ชุมชนมีอยู่ในระดับต่ำ การสร้างศูนย์อเนกประสงค์ที่มีขนาดใหญ่ สถานที่อยู่นอกชุมชนต้องเดินทางออกนอกชุมชน หรือมีการเรียกเก็บค่าบริการ จึงไม่เหมาะสมกับพื้นที่นั้นๆ การลงงบประมาณที่ไม่ถูกต้องก็จะกลายเป็นการสิ้นเปลืองไปในที่สุด จึงพอจะจำแนกศูนย์อเนกประสงค์ที่เหมาะสมกับสังคมไทยได้ 2 ประเภทหลัก กล่าวคือ

1. ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุประเภทที่ไม่เก็บค่าบริการ

มีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ดูแลทั้งเรื่องการบริหารจัดการ และงบประมาณ เช่น ศูนย์สามวัยๆ , ชมรมผู้สูงอายุในชุมชนที่ภาครัฐเข้ามาดูแลผ่านการดูแลจาก อบต. หรือ อบจ. สำนักงานเขต เป็นต้น

2. ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุประเภทที่เก็บค่าบริการ

ปัจจุบันเริ่มมีในแต่ละพื้นที่มากขึ้น ทั้งขนาดเล็กและใหญ่ มีทั้งภาครัฐดูแล และส่วนของเอกชน เช่นศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนนทบุรี หรือเป็นส่วนของศูนย์รับดูแลผู้สูงอายุในชุมชนหมู่บ้าน ในเขตเมืองใหญ่ที่เริ่มมีมากขึ้น

ส่วนการที่ศูนย์ทั้ง 2 ประเภทนี้จะเหมาะสมกับชุมชนใดนั้นก็มีความแปรหลายด้านเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ตัวแปรที่ชัดเจนที่สุดที่ว่าจะมีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการของศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุแต่ละพื้นที่นั้นคือเรื่องรายได้ของชุมชน กล่าวคือหากชุมชนที่อยู่นั้นเป็นชุมชนของหมู่บ้านผู้มี

รายได้ปานกลางถึงสูง จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่าพร้อมที่จะเลือกศูนย์ที่มีการเก็บค่าบริการ หากว่ามีสิ่งที่ทำให้บริการที่ดีกว่า ทั้งสถานที่ อุปกรณ์ เจ้าหน้าที่ หรือกิจกรรม ซึ่งคนกลุ่มนี้มองศูนย์อเนกประสงค์เป็นสถานที่ของการพบปะทางสังคมมากกว่าจะเป็นศูนย์ที่เน้นเรื่องการส่งเสริมอาชีพ อย่างเช่นศูนย์ของทางภาครัฐจัดสร้างขึ้น

ตรงข้ามกันหากเป็นพื้นที่ในเขตนอกตัวเมืองที่รายได้ประชาชนอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำก็ จะเลือกที่จะไปศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุที่ไม่มีการเก็บค่าบริการ เน้นเรื่องกิจกรรมชุมชน การแพทย์ สถานที่ฝึกอาชีพเสริม เป็นต้น

แต่สังคมไทยในปัจจุบันในหนึ่งชุมชนไม่ได้มีแค่คนที่มีรายได้สูงหรือต่ำแยกกันอยู่อย่างชัดเจน ดังนั้นในเขตพื้นที่บางพื้นที่จึงจำเป็นต้องมีศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุทั้ง 2 ประเภทในชุมชน เดียวกัน เพื่อที่จะรองรับผู้สูงอายุได้ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

เมื่อตอบโจทย์เรื่องประเภทของศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับพื้นที่นั้นๆ ได้ แล้ว การพิจารณาขนาดการสร้างศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุที่เหมาะสมจึงตามมาโดยคำนึงถึงตัวแปรเรื่องจำนวนประชากร และพื้นที่การเดินทาง ซึ่งอาจเกิดเป็นศูนย์ใหญ่ศูนย์เดียวก็ได้หากครอบคลุมพื้นที่ได้ทั่วถึงและ ผู้สูงอายุสามารถเดินทางมาได้สะดวก หรืออาจเกิดเป็นศูนย์ย่อยหลาย ศูนย์เพราะพื้นที่และการเดินทางไม่สะดวก เช่นกรณีของพื้นที่ อบต.หนองตอง จังหวัดเชียงใหม่ที่พื้นที่ เป็นรูปยาวและแคบ การจะตั้งศูนย์เดียวจึงไม่สามารถครอบคลุมพื้นที่การให้บริการได้ จึงได้เกิดเป็น ศูนย์ย่อยขึ้นถึงสามศูนย์เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดจากการเข้าใจพื้นที่ของตนเองใน ส่วนภาครัฐที่ต้องมีการวิเคราะห์ที่เหมาะสมด้วยจึงจะทำให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุดนั่นเอง

แนวคิดการให้ผู้สูงอายุอาศัยในที่เดิม (Aging in place) จากผลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่าส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการให้ศูนย์อเนกประสงค์เข้าไปสร้างในชุมชนในรูปแบบต่างๆที่เหมาะสม กับพื้นที่และชุมชนนั้นๆ มากกว่าการสร้างในพื้นที่ตัวเมืองและให้ผู้สูงอายุเดินทางมาใช้บริการ โดยศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุจะมีการดูแลเฉพาะช่วงเวลากลางวัน ที่ลูกหลานต้องออกนอกบ้าน ดูแลเรื่องสุขภาพและการกินอยู่ของผู้สูงอายุ สังคม กิจกรรมที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ

โดยผู้เชี่ยวชาญยังคงเชื่อมั่นว่าการที่ได้อยู่ในครอบครัวหรือในชุมชนเดิมจะทำให้ผู้สูงอายุมี ความสุข การเริ่มต้นสังคมใหม่หรือไปในที่ไม่คุ้นชิน การปรับตัวของผู้สูงอายุทำได้ไม่ง่ายเหมือนเด็กๆ และจะส่งผลต่อสุขภาพจิตใจของผู้สูงอายุ การส่งเสริมให้พักอาศัยในที่พักอาศัยเดิมในชุมชนเดิม สามารถใช้ชีวิตได้โดยอิสระและ ปราศจากการเลือกปฏิบัติ พึ่งพาตนเองได้ สอดคล้องกับแนวคิดการ อยู่อาศัยในที่เดิม หรือ Aging in place

6.3 แนวทางการออกแบบปรับปรุงและพัฒนาศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุตามหลักการ UNIVERSAL DESIGN

3.11.1 Equitable Use: ทุกกลุ่มใช้ประโยชน์ได้อย่างเท่าเทียม

ภาพที่ 86 เพิ่มทางลาดให้สามารถขึ้นลงได้สะดวกกับทุกคน

3.11.2 Flexibility in Use: มีความยืดหยุ่นในการใช้งานสามารถปรับเปลี่ยนได้

ภาพที่ 87 เพิ่มพื้นที่ลานอเนกประสงค์

3.11.3 Simple and Intuitive: ไม่ซับซ้อน ง่ายต่อการเข้าใจ

ภาพที่ 88 แก้ไขให้สัญลักษณ์มีขนาดใหญ่ขึ้น

3.11.4 Perceptible information: มีการให้ข้อมูลที่เข้าใจได้ง่ายได้ไม่จำเป็นต้องอาศัยการรับรู้ทางร่างกายที่มากเกินไป

ภาพที่ 89 เพิ่มป้ายบอกทางให้ชัดเจนและเข้าใจง่าย

3.11.5 Tolerance for Error: เพื่อความผิดพลาดในการทำงานและมีผลก่อให้เกิดอันตรายน้อยที่สุด

ภาพที่ 90 เพิ่มราวจับป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในห้องน้ำ

ภาพที่ 91 เปลี่ยนเป็นประตูบานเลื่อนเพื่อสะดวกแก่ผู้สูงอายุมากขึ้น

3.11.6 Low Physical Effort: ใช้งานสบายเบาแรง

ภาพที่ 92 ขยายขนาดทางเดิน เพิ่ม warning block ป้องกันอันตรายแก่ผู้สูงอายุ

3.11.7 Size and Space for Approach and use: มีขนาดที่เหมาะสมง่ายและสะดวกในการใช้งาน

ภาพที่ 93 ปรับขนาดทางเดินให้เดินได้สะดวก และไม่มีสิ่งกีดขวาง

6.4 ข้อเสนอแนะ

6.4.1 ข้อเสนอแนะในการนำการวิจัยไปใช้

1.1) เสนอให้นโยบายการให้งบประมาณปรับปรุงพื้นที่ราชการเดิม โรงเรียน วัด ศูนย์อนามัยชุมชน โรงพยาบาลในชุมชน ที่ผู้สูงอายุสามารถเดินทางมาใช้บริการได้ ปรับปรุงเพิ่มเติมส่วนของศูนย์เเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุเข้าไปในพื้นที่เพราะการที่มีศูนย์ฯ ที่อยู่ในชุมชน ย่อมเป็นเรื่องที่สะดวกกว่าการไปตั้งศูนย์ในพื้นที่ใหม่ที่ไกลชุมชน ไกลจากหน่วยงานเดิมในพื้นที่ เพราะศูนย์เเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นในการบริหารจัดการ เช่นด้านการแพทย์อาจต้องมีการขอความร่วมมือจากทางโรงพยาบาลในพื้นที่ให้ช่วยมาตรวจสุขภาพ หรือแนะนำความรู้แก่ผู้สูงอายุ การที่ศูนย์ฯ อยู่ใกล้กันจึงเป็นเรื่องที่ง่ายในการประสานงาน

1.2) ส่งเสริมการสร้างศูนย์เเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุให้เพียงพอต่อชุมชน และให้ภาคเอกชนเข้ามาบริหารจัดการร่วมกับชุมชน ซึ่งอาจจะเป็นการยกระดับศูนย์ให้มีความพร้อมมากขึ้นโดยมีข้อตกลงกับทางรัฐที่จะเก็บค่าบริการในราคาที่ถูกลง เพื่อให้รองรับกับผู้สูงอายุที่มีรายได้แตกต่างกันให้ได้รับการบริการที่ดีเทียบเท่ากันในชุมชน ซึ่งแนวทางนี้รัฐสามารถควบคุมในส่วนของมาตรฐานการก่อสร้างที่ถูกต้องตาม

หลัก UNIVERSAL DESIGN ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และตรวจสอบคุณภาพการให้บริการได้อย่างทั่วถึง

1.3) ภาครัฐควรให้ความรู้เรื่องการพัฒนาและปรับปรุงด้านกายภาพศูนย์ฯ ด้วยหลักการออกแบบ Universal Design ด้วยงบประมาณและความต้องการที่ตรงกับศูนย์ฯ นั้นๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับบริการที่ดีขึ้นจากศูนย์อเนกประสงค์ทั่วประเทศ

6.4.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

เสนอให้มีการนำผลที่ได้จากการศึกษาไปสอบถามความคิดเห็นจากประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยในพื้นที่ภูมิภาคต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไปเพื่อเป็นการตรวจสอบความต้องการของผู้สูงอายุไทยส่งผลให้การนำไปใช้เกิดผลเป็นรูปธรรมและสามารถออกแบบปรับปรุงด้านกายภาพของศูนย์ฯ ได้ตรงกับความต้องการของพื้นที่นั้นๆ

รายการอ้างอิง

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์โครงการ :

แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ให้สัมภาษณ์..... วันที่.....เวลา.....สถานที่.....ผู้สัมภาษณ์.....

จากนโยบายด้านผู้สูงอายุของไทยเกี่ยวกับศูนย์เอนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุที่ได้ทำให้เกิดศูนย์
 เอนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุแบ่งได้เป็นศูนย์เอนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะและศูนย์เอนกประสงค์เพื่อ
 ผู้สูงอายุที่มีการใช้พื้นที่ร่วมกับผู้มาใช้พื้นที่หลากหลายวัย (ศูนย์ 3 วัย) จึงได้มีการทำการสรุปที่น่าสนใจได้
 ดังต่อไปนี้ ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศูนย์เอนกประสงค์ทั้ง 2 แบบ ดังกล่าวอย่างไรบ้างหากนำมาปรับใช้กับ
 ประเทศไทยในพื้นที่ชุมชนที่แตกต่างกัน ? เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเพราะอะไรและมีข้อเสนอแนะในเชิงการ
 บริหารจัดการ,เชิงการปฏิบัติงานหรือข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงเพิ่มเติมประการใดหรือไม่

ข้อที่ 1. ความจำเป็นในการสร้างศูนย์เอนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุทุกจังหวัด

ข้อที่ 2. ความจำเป็นในการสร้างศูนย์เอนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุระดับอำเภอ,ตำบลและ
 หมู่บ้าน

ข้อที่ 3. การแบ่งลักษณะศูนย์เอนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุออกเป็น ศูนย์3วัยและศูนย์เพื่อ
 ผู้สูงอายุโดยเฉพาะ มีการให้บริการ กับกลุ่มคนที่แตกต่างกันในชุมชนที่แตกต่างกันตาม
 ตัวแปรด้านวัฒนธรรม, ด้านกายภาพของพื้นที่, รายได้ของชุมชนพื้นที่นั้นๆ

ข้อที่ 4 ศูนย์3วัยที่ให้บริการโดยมีภาครัฐดูแลโดยไม่เก็บค่าให้บริการเหมาะกับสังคมในเขต
 ต่างจังหวัดมากกว่าศูนย์เอนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะที่มีการเก็บค่าใช้บริการ
 จากผู้สูงอายุ

ข้อที่ 5 ศูนย์เอนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะเฉพาะที่มีการเก็บค่าใช้บริการจากผู้สูงอายุ
 เหมาะสมกับสังคมในเขตชุมชนเมืองมากกว่าศูนย์3วัยที่ให้บริการโดยมีภาครัฐดูแลโดย
 ไม่เก็บค่าให้บริการ

ข้อที่ 6 ควรให้ศูนย์เอนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุบริหารจัดการด้วยตัวของศูนย์เอง และมีการ
 เก็บค่าใช้จ่ายจากสมาชิกทั้งแบบรัฐช่วยบางส่วนและแบบเก็บเต็มจำนวน

ข้อที่ 7 ควรให้ภาครัฐร่วมกับชุมชนบริหารจัดการโดยภาครัฐสนับสนุนเรื่องสถานที่และงบประมาณ และหน่วยงานในชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุกันเองในรูปแบบของ อบต., เทศบาล, ตำบล, หรือจังหวัด

ข้อที่ 8 ควรมีหน่วยงานที่ควบคุมคุณภาพมาตรฐานศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุในการให้บริการที่ได้มาตรฐานทั่วประเทศ

ข้อที่ 9 ควรมีการรวมหน่วยงานเฉพาะด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุให้เป็นหน่วยเดียวเพื่อให้การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

ข้อที่ 10 มีการให้ความรู้แก่ทุกชุมชนในเรื่องการออกแบบศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุที่ได้มาตรฐานตามหลักวิชาการ (UNIVERSAL DESIGN)

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ - สกุล นายปฏิพันธ์ แทนเมือง

วัน/เดือน/ปีเกิด 3 มีนาคม พ.ศ. 2525

ประวัติการศึกษา ระดับปริญญาตรี ภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม

สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ พ.ศ. 2550

E-mail address: Pom2323@gmail.com, pom2323@hotmail.com

